

Vai enerģētikas politikas pārvaldība nodrošinās ambiciozo mērķu sasniegšanu?

Rīga 2024

Latvijas Republikas
Valsts kontrole

Revīzijas ziņojums

Vai enerģētikas politikas pārvaldība nodrošinās ambiciozo mērķu sasniegšanu?

2024. gada 19. decembrī

Lietderības revīzija “Vai Latvijā izveidotā enerģētikas politikas pārvaldība nodrošina efektīvu lēmumu pieņemšanu enerģētikas nozares attīstībai”

Revīzija veikta, pamatojoties uz Valsts kontroles Pirmā revīzijas departamenta 2023. gada 30. maija revīzijas grafiku Nr. 2.4.1-22/2023

Vāka noformējumā izmantots attēls no tīmekļvietnes www.depositphotos.com, *Lightbulb and crumpled white paper balls*, autors *Khakimullin*.

Cienījamais lasītāj!

Latvija līdz 2030. gadam ir apņēmusies sasniegt ļoti ambiciozus enerģētikas politikas mērķus, kas izriet no mūsu starptautiskajām saistībām. Šobrīd esam tuvu Nacionālā enerģētikas un klimata plāna 2021.–2030. gadam īstenošanas perioda viduspunktam, tādēļ ir lietderīgi izvērtēt, kā līdz šim veicies ar enerģētikas politikas pārvaldību, jo laika līdz 2030. gada mērķu sasniegšanas termiņam nav palicis daudz.

Revīzijā esam secinājuši, ka, lai gan Latvijā ir noteikti enerģētikas nozares mērķi, nav izveidota efektīva sistēma un priekšnosacījumi enerģētikas politikas sekmīgai īstenošanai. Lai arī mērķu sasniegšanai pamatā ir noteikti galējie termiņi, galvenokārt 2030. gads, trūkst starpposma rādītāju, kas ļautu regulāri novērtēt progresu un veikt nepieciešamās korekcijas. Turklāt divus gadus pēc Klimata un enerģētikas ministrijas izveides tai joprojām trūkst efektīvu instrumentu enerģētikas politikas īstenošanai un Ekonomikas ministrijai joprojām ir būtiska loma atsevišķu enerģētikas funkciju izpildē. Analizējot Ekonomikas ministrijas un Klimata un enerģētikas ministrijas darbību, secinājām, ka trūkumi enerģētikas politikas pārvaldībā atsevišķos gadījumos ir sekmējuši neefektīvu un neekonomisku lēmumu pieņemšanu, kas radīja papildu izdevumus valsts budžetam un negatīvi ietekmēja ekonomiku.

Ja būtiski netiks uzlabota enerģētikas politikas pārvaldība, tostarp netiks nodrošināta efektīva plānoto aktivitāšu izpildes un rādītāju sasniegšanas uzraudzība, kā arī netiks radīts skaidru ietvars privātā finansējuma piesaistei,

NEKP noteiktie mērķi 2030. gadam netiks sasniegti.

Pēc revīzijas esam aicinājuši Klimata un enerģētikas ministriju uzlabot enerģētikas politikas pārvaldību, tai skaitā noteikt atbildīgās institūcijas par pasākumu ieviešanu un izstrādāt priekšlikumus papildu publiskā un privātā finansējuma piesaistei. Laika mērķu sasniegšanai ir atlicis maz, savukārt finansējuma visu pasākumu īstenošanai nepietiek. Tāpēc ir būtiski noteikt prioritāros pasākumus un veikt lietderīgākās investīcijas, kas nodrošinātu lielāku ietekmi uz mērķu sasniegšanu, kā arī sniegtu skaidru signālu enerģētikas nozarē strādājošiem komersantiem par attīstības iespējām, kā šobrīd trūkst. Esam aicinājuši arī Ekonomikas ministriju veikt darbības, lai nodrošinātu aktīvāku valsts kapitālsabiedrību iesaisti NEKP mērķu izpildē un atjaunīgo resursu jaudu attīstībā Latvijas teritorijā.

Vienlaikus jāuzsver, ka enerģētikas politikas mērķu sasniegšanā atbilstoši kompetencei ir jāiesaistās ne tikai atbildīgajiem nozares politikas veidotājiem, bet visām iesaistītajām institūcijām, tajā skaitā pašvaldībām, sociālajiem partneriem, nevalstiskajam sektoram, komersantiem un sabiedrībai kopumā.

Pateicamies Klimata un enerģētikas ministrijas, kā arī Ekonomikas ministrijas darbiniekiem par sniegto informāciju un konstruktīvo sadarbību revīzijā. Tāpat izsakām pateicību enerģētikas nozares ekspertiem, kuri sniedza nozīmīgu ieguldījumu revīzijas procesā.

Cienā
departamenta direktors

Mārtiņš Āboliņš

Saturs

Kopsavilkums	5
Galvenie secinājumi	5
Būtiskākie ieteikumi.....	10
Ziņojuma struktūra	11
Īss revidējamās jomas raksturojums.....	12
1. Vai Latvijā ir skaidrs, ilgtspējīgs enerģētikas politikas ietvars, un vai ir izveidota institucionālā sistēma efektīvai enerģētikas politikas īstenošanai?.....	15
1.1. Vai enerģētikas politikas ietvarā ir priekšnosacījumi mērķu sasniegšanai?.....	15
1.2. Vai institucionālā sistēma, kompetenču un atbildības sadalījums nodrošina efektīvu enerģētikas politikas plānošanu, ieviešanu un uzraudzību?	30
2. Vai esošā enerģētikas politikas pārvaldības sistēma nodrošina efektīvu lēmumu pieņemšanu un savlaicīgu, ekonomiski pamatotu korektīvu darbību veikšanu?	45
2.1. Vai enerģētikas politikas pārvaldība nodrošina efektīvu un ekonomiski pamatotu lēmumu pieņemšanu un savlaicīgu problēmsituāciju risināšanu?.....	45
2.2. Vai ieguldījumi enerģētikas sektora infrastruktūrā tiek plānoti un veikti, lai nodrošinātu politikas mērķu sasniegšanu?.....	49
Revīzijas raksturojums, kritēriji un metodes.....	58
Termini, saīsinājumi un skaidrojumi.....	65
1. pielikums. Nacionālā enerģētikas un klimata plāna 2021.–2030. gadam nacionālie mērķi un mērķrādītāji	67
2. pielikums. 2023. gadā mikroģenerācijā saražotās un patērētās elektroenerģijas vērtība atbilstoši neto norēķinu sistēmas principam (revidentu aplēse)	73
Atsauces.....	75

Kopsavilkums

Galvenie secinājumi

Ievērojot vienoto ES regulējumu¹, kura mērķis ir nodrošināt ES dalībvalstu uzņemto saistību izpildi kontekstā ar ANO Vispārējās konvencijas par klimata pārmaiņām Parīzes nolīgumu², Latvija līdz 2030. gadam ir apņēmusies sasniegt ambiciozus enerģētikas politikas mērķus. Šis revīzijas mērķis ir pārbaudīt, vai Latvijā izveidotā enerģētikas politikas pārvaldība nodrošina efektīvu lēmumu pieņemšanu enerģētikas nozares attīstībai un virzību uz noteikto mērķu sasniegšanu.

Lai arī Latvijā ir spēkā virkne politikas plānošanas dokumentu un informatīvo ziņojumu, kas skar enerģētikas un klimata pārmaiņu mazināšanas jautājumus, ilgtermiņa politikas plānošanas dokumentu enerģētikas nozarei Latvijā ir tikai izstrādes stadijā. Latvijas valsts enerģētikas un klimata politikas pamatprincipus, mērķus un rīcības virzienus laika periodam līdz 2030. gadam nosaka pamata attīstības plānošanas dokumentu enerģētikas nozarei – Nacionālais enerģētikas un klimata plāns 2021.–2030. gadam (NEKP). Nacionālā Enerģētikas un klimata plāna sākotnējā versija apstiprināta 2020. gada 4. februārī³, un enerģētikas politika, pamatojoties uz šo NEKP versiju, tika īstenota trīsarpus gadus. NEKP sākotnējā versija zaudējusi spēku līdz ar aktualizētā NEKP apstiprināšanu 2024. gada 12. jūlijā⁴.

Latvijā NEKP ir izstrādāts, ņemot vērā ES Regulas⁵ nosacījumus. NEKP ir sagatavots saskaņā ar EK veidoto enerģētikas politiku un tiesību aktiem un ir mērķēts uz ES klimata mērķu sasniegšanu, ievērojot EnS noteikto dimensiju dalījumu: (1) dekarbonizācija, (2) energoefektivitāte, (3) enerģētiskā drošība, (4) iekšējie enerģijas tirgi, (5) pētniecība, inovācija un konkurētspēja. Katrā no dimensijām NEKP nosaka mērķrādītāju vērtības, kuras Latvijai jāsasniedz līdz 2030. gadam. Tāpat NEKP nosaka darbības, kuras veicamas mērķu sasniegšanai un paredz NEKP īstenošanas uzraudzības un ziņošanas pasākumus, kā arī periodisku NEKP aktualizāciju.

Lai nodrošinātu virzību uz plānoto enerģētikas politikas mērķu sasniegšanu, ņemot vērā daudzveidīgo enerģētikas politikas ietekmi un daudzskaitlīgos enerģētikas politikas virzību ietekmējošos politikas plānošanas un normatīvos dokumentus, izšķiroša loma ir efektīvai politikas pārvaldībai. Šobrīd esam tuvu NEKP īstenošanas perioda viduspunktam, pagājuši vairāk nekā četri gadi kopš NEKP apstiprināšanas un, revidentu ieskatā, ir lietderīgi izvērtēt, kā līdz šim veicies ar enerģētikas politikas pārvaldību, jo laika līdz 2030. gadam un noteiktajam enerģētikas mērķu sasniegšanas termiņam nav palicis daudz.

Revīzijā vērtēts enerģētikas politikas ietvars, institucionālā sistēma un, vērtējot atsevišķus revīzijā izvēlētos piemērus, esam skatījuši, vai izveidotā enerģētikas politikas pārvaldības sistēma ir efektīvi veicinājusi enerģētikas politikas mērķu sasniegšanu.

Revīzijā secināts, ka valstī izveidotā enerģētikas politikas pārvaldība nenodrošina mērķtiecīgu virzību uz NEKP noteikto ambiciozo mērķu sasniegšanu, kā arī nesniedz skaidru redzējumu par to, kā nofinansēt mērķu sasniegšanai nepieciešamos pasākumus. Būtiski neuzlabojot enerģētikas politikas pārvaldību, tai skaitā, nodrošinot efektīvu plānoto aktivitāšu izpildes un rādītāju sasniegšanas uzraudzību un sniedzot skaidru redzējumu par prioritāri veicamajiem pasākumiem un to finansēšanas avotiem, NEKP noteiktie mērķi 2030. gadam netiks sasniegti.

- ❖ *Latvijā ir noteikti ar enerģētikas nozari saistīti mērķi un rādītāji NEKP, tomēr nav izveidota sistēma un nav radīti priekšnosacījumi efektīvai enerģētikas politikas īstenošanai, jo KEM nepieciešams pilnveidot sistēmu starpposmu izvērtēšanai un nodrošināt kvalitatīvu NEKP īstenošanas uzraudzību. Lai sasniegtu enerģētikas nozares mērķus, jāuzlabo gan enerģētikas politikas ietvars, gan institucionālā sistēma.*

NEKP ir plānošanas dokuments, kas nosaka enerģētikas politikas mērķus. NEKP ir izstrādāts atbilstoši ES regulā noteiktajiem principiem. Taču tas nevar tikt uzskatīts par pilnvērtīgu enerģētikas nozares stratēģiju, kurā būtu sabalansēti ES noteiktie mērķi ar Latvijas tautsaimniecības vajadzībām, drošības aspektiem un Latvijas situācijai visatbilstošāk noteiktiem pieejamas un konkurētspējīgas enerģijas cenas nosacījumiem. Efektīvai enerģētikas politikas attīstībai svarīgi ir arī konkrēti noteikti attīstības virzieni, lai veicinātu investīciju piesaisti un sniegtu enerģētikas nozarē iesaistītajiem komersantiem skaidru signālu par attīstības iespējām, kā šobrīd trūkst.

Revīzijas laikā arī enerģētikas politikas veidotāji ir definējuši nepieciešamību izstrādāt enerģētikas politikas ilgtermiņa dokumentu. Aktualizētajā NEKP ir noteikts: *lai Latvija virzītos uz klimatneitralitātes sasniegšanu 2050. gadā, KEM 2024. gadā izstrādā Enerģētikas stratēģiju līdz 2050. g. ar mērķi izvērtēt scenārijus enerģētikas nozares dekarbonizācijai, enerģētikas drošībai un neatkarībai*. Secināms: lai arī novēloti, tomēr šobrīd ir iespēja politiķiem un nozarei izstrādāt enerģētikas stratēģiju, kura virzīs nozari ne tikai uz ES noteikto NEKP mērķu sasniegšanu, bet vispārēju nozares attīstību.

Revīzijā secināts: lai gan NEKP mērķi ir noteikti saskaņā ar citos politikas plānošanas dokumentos noteiktiem mērķiem, NEKP neietver informāciju, kā un vai NEKP plānotie pasākumi un darbības nodrošinās mērķu sasniegšanu. Nav izsekojama NEKP plānoto pasākumu un darbību ietekme uz mērķrādītāju sasniegšanu, turklāt plānotajām darbībām tikai daļēji ir apzināti nepieciešamie resursi un to avoti. Lielākā daļa mērķu ir sasniedzami, tikai veicot papildu darbības un piesaistot papildu finansējumu. Aktualizētajā NEKP FM *uz NEKP iekļautās informācijas pamata* aprēķinātais nepieciešamais papildu investīciju apmērs NEKP mērķu sasniegšanai ir vismaz 13,1 mljrd. *euro*⁶.

Revīzijā secināts: lai arī ir apzināti riski saistībā ar NEKP īstenošanai nepieciešamā finansējuma trūkumu un piesaistes problēmām, šobrīd jautājums joprojām pamatā tiek risināts nākotnes darbību formā, uzsākot vajadzību apzināšanu, meklējot risinājumus ierobežotu laika un cilvēkresursu apstākļos u. c. Ņemot vērā, ka no NEKP apstiprināšanas ir pagājuši jau četri gadi un līdz rezultātu sasniegšanai atlikuši seši gadi, revidentiem nav pārliecības, ka finansējuma piesaiste vispār ir iespējama. Jāņem vērā, ka bez finansējuma piesaistes NEKP mērķi nav sasniedzami, līdz ar to pastāv būtisks mērķu nesasniegšanas un attiecīgi EK sankciju risks. Par mērķu neizpildi EK ir tiesības vērsties pret Latviju Eiropas Savienības Tiesā, jo mērķu neizpilde ir uztverama kā ES tiesību aktu neizpilde. Eiropas Savienības Tiesa var piemērot dalībvalstij finanšu sankcijas – gan soda naudu, gan kavējuma naudu; un jāņem vērā, ka jāmaksā būs līdz pilnīgai mērķu izpildei, jo sankciju piemērošana neatbrīvo no saistībām.

Aktualizējot NEKP, nav novērtēta iepriekš īstenoto pasākumu efektivitāte un mērķu sasniegšanas progress. KEM kā nozares politikas īstenošana nav sekojusi NEKP noteikto pasākumu, kuru izpildes termiņi bija līdz 2023. gadam, īstenošanas progresam, to atstājot nozares ministriju kompetencē. Tādējādi, revidentu ieskatā, KEM nenodrošina koordinētu NEKP pasākumu izpildes uzraudzību. Vērtējot esošo uzraudzības sistēmu, revidenti konstatējuši, ka KEM nav izveidojusi priekšnoteikumus plānoto pasākumu izpildes saturiskai uzraudzības nodrošināšanai. Gan mērķu, gan plānoto pasākumu izpildei pamatā noteikti galējie termiņi, vairumā gadījumu – 2030. gads. Līdz ar to starpposma uzraudzības nodrošināšanai trūkst starpposma vērtību, kuras ļautu novērtēt progresu. Savukārt bez kvalitatīvas starpposma mērķu

sasniegšanas progresa izvērtēšanas nav iespējama kvalitatīva NEKP aktualizācija un veicamo pasākumu precizēšana. Revidenti secina, ka esošajā uzraudzības sistēmā nav izmantoti visi instrumenti efektīvai virzībai uz plānoto mērķu sasniegšanu.

KEM kā vadošā valsts pārvaldes iestāde klimata politikas un enerģētikas politikas jomā darbību uzsāka 2023. gada janvārī, pēc EM un VARAM reorganizācijas. Revīzijā secināts, ka ar esošo institucionālo sistēmu mērķis par divu ministriju – EM un KEM – kompetenču dublēšanās samazināšanu nav sasniegts, jo, lai arī no EM nolikuma enerģētikas funkcija ir svītrotā, šobrīd tās atbildība par enerģētikas jomu saglabājas. EM nodrošina nozares politikas īstenošanu ministrijas padotības iestādēs (BVKB, LIAA) un valsts kapitālsabiedrībā SIA “Publisko aktīvu pārvaldītājs Possessor”, kuras veic tostarp ar enerģētikas funkciju saistītus uzdevumus. Vienlaikus EM ir valsts kapitāla daļu turētāja vienā no lielākajiem energoapgādes pakalpojumu sniedzējiem un elektroenerģijas ražotājiem Baltijā – AS “Latvenergo”.

Revīzijā konstatēts, ka atsevišķu ar enerģētikas politikas īstenošanu saistītu uzdevumu izpilde netiek nodrošināta atbilstoši NEKP un citos normatīvajos aktos noteiktajam, un šiem uzdevumiem tajā skaitā ir ietekme uz NEKP plānoto pasākumu īstenošanu:

- EM un KEM atbildībā esošo NEKP plānoto pasākumu ar termiņu līdz 2023. gadam izpilde nodrošināta vien daļēji;
- kavējās aktualizētā NEKP projekta izstrāde;
- nosacījumi mērķēta atbalsta energoresursu cenu pieauguma kompensēšanai izstrādāti ar kavēšanos;
- KEM plānotie pētījumi, t. sk. enerģētikas jomā, netiek īstenoti konsekventi, lai gan šim mērķim budžetā ir paredzēts finansējums;
- KEM darbību reglamentējošo dokumentu izstrāde nav nodrošināta termiņos un atbilstoši normatīvajam regulējumam.

Faktiski nav nodrošināta un nedarbojas nedz plānotā NEKP īstenošanas pastāvīgā uzraudzība, nedz virsuzraudzība, kas bija plānota kā instruments efektīvai NEKP īstenošanai:

- vairāk kā četrus gadus laikā nav izveidota NEKP ieviešanai noteiktā uzraudzības un ziņošanas sistēma, jo tās izstrāde vēl turpināsies līdz 2025. gada maijam;
- plānotā enerģētikas politikas virsuzraudzība – Nacionālā enerģētikas un klimata padome, kura izveidota, lai nodrošinātu koordinētu, integrētu un ilgtspējīgu valsts politiku enerģētikas un klimata jautājumu risināšanai – darbojusies tikai līdz 2021. gadam;
- 2023. gada decembrī izveidotā Enerģētikas, vides un klimata jautājumu komiteja (MK tematiska komiteja), kurā t. sk. paredzēta NEKP sasniegšanas progresa vērtēšana, jau šobrīd nesanāk katru mēnesi, kā tas paredzēts Ministru prezidenta rīkojumā.

Kopumā secināms, ka, definējot mērķus un rādītājus, bet nepilnveidojot sistēmu starpposmu izvērtēšanai un nenodrošinot efektīvu un kvalitatīvu uzraudzību, Latvijā nepieciešams pilnveidot NEKP ieviešanas uzraudzības sistēmu un nepieciešams pilnveidot priekšnosacījumus efektīvai enerģētikas politikas īstenošanai. Revidentu ieskatā, būtiski ir ne tikai iedzīvināt un aktualizēt plānotos NEKP uzraudzības un izvērtēšanas pasākumus, bet arī nodrošināt to kvalitatīvu veikšanu.

- ❖ ***Revīzijā izvēlētie piemēri liecina, ka neefektīvi un neekonomiski lēmumi rada papildu izdevumus valsts budžetam un nelabvēlīgas sekas gan atbalsta saņēmējiem, gan AS “Sadales tīkls”.***

2021./2022. gada apkures sezonā EM bija izveidojusi kompensējošo mehānismu, lai mazinātu augstu energoresursu cenu negatīvu sociālekonomisko ietekmi uz iedzīvotāju labklājību un tautsaimniecības izaugsmi. Tomēr atbalsta piemērošanas periods netika balstīts uz elektroenerģijas tirgus tendencēm. Rezultātā majsaimniecībām netika sniegts atbalsts laikā, kad elektroenerģijas cenas bijušas visaugstākās (no 2022. gada jūlija līdz septembrim). Savukārt 2023. gadā (no janvāra līdz aprīlim) atbalsts tika izmaksāts, lai gan *Nord Pool* biržā elektroenerģijas cena jau bija zemāka par EM noteikto sliekšni atbalsta piemērošanai 160 *euro*/MWh. Turklāt elektroenerģijas tirgotāju noteikto cenu dinamika norāda uz risku, ka atbalsta maksājumu piemērošana neatkarīgi no elektroenerģijas cenas *Nord Pool* biržā neveicināja ātrāku elektroenerģijas tirgotāju cenu pārskatīšanu atbilstoši tirgus cenas tendencēm.

KEM lēmums par pāreju no neto uzskaites sistēmas uz neto norēķinu sistēmu atstāja negatīvu ietekmi uz vienu no atbalsta pasākuma majsaimniecībām saules paneļu uzstādīšanai sākotnēji noteiktajiem mērķiem – izvairīties no neprognozējamām enerģijas cenu svārstībām –, jo neto norēķinu sistēma paredz finanšu risku pārnesi no sadales tīkla operatora uz majsaimniecībām. To daļēji izraisīja arī tas, ka iepriekš noteiktie nosacījumi, piešķirot iedzīvotājiem atbalstu saules paneļu iegādei, neparedzēja precīzus priekšnosacījumus un pasākumus, lai veicinātu majsaimniecībās saražotās elektroenerģijas patēriņu primāri tās ražošanas laikā, kas ir viens no būtiskākajiem nosacījumiem, lai sekmētu iedzīvotājiem sniegtā atbalsta efektivitāti. Turklāt, savstarpēji nesaskaņojot lēmumu (atbalsta pasākumu saules paneļu uzstādīšanai majsaimniecībām un pāreja uz neto norēķinu sistēmu) pieņemšanas termiņus, EM un KEM (kā Emisiju kvotu izsolišanas instrumenta pasākumu pārņēmēja no VARAM 2023. gada sākumā) radīja nepieciešamību noteikt garāku termiņu pārejai uz neto norēķinu sistēmu. Tas, pēc revidentu aplēsēm, sadales tīkla operatoram katru gadu līdz 2029. gada februārim radīs papildu finansiālo risku 741 809 *euro*. Šādi sasteigti un savstarpēji nesaskaņoti lēmumi ne tikai mazina iedzīvotāju ticību enerģētikas politikas noturībai, bet arī rada zaudējumus nozares dalībniekiem.

KEM lēmums par pāreju no neto uzskaites sistēmas uz neto norēķinu sistēmu atsevišķos gadījumos varēja atstāt nelabvēlīgu ietekmi uz vienu uz vienu no atbalsta pasākuma majsaimniecībām saules paneļu uzstādīšanai sākotnēji noteiktajiem mērķiem – nodrošināt majsaimniecībām iespēju izvairīties no neprognozējamām enerģijas cenu svārstībām. Tas bija saistīts ar faktu, ka iepriekš noteiktie atbalsta izsniegšanas un tā uzraudzības nosacījumi, piešķirot iedzīvotājiem atbalstu saules paneļu iegādei, neparedzēja precīzus priekšnosacījumus un pasākumus, lai veicinātu to, ka majsaimniecībās saražotās elektroenerģijas patēriņš primāri notiek tās ražošanas laikā, kas ir viens no būtiskākajiem nosacījumiem, lai sekmētu iedzīvotājiem sniegtā atbalsta efektivitāti.

- ❖ ***Līdzšinējā enerģētikas politika nav veicinājusi skaidri saprotamu un mērķētu enerģētikas sistēmas ilgtspējīgu attīstību, tostarp atsevišķu valsts kapitālsabiedrību ieguldījumi enerģētikas infrastruktūras attīstībā pamatā ir balstīti biznesa interesēs, nepietiekami iesaistoties valsts noteikto enerģētikas mērķu sasniegšanā.***

Valsts kapitālsabiedrības, plānojot savas nākotnes investīcijas un infrastruktūras attīstību, ņem vērā esošajos enerģētikas politikas plānošanas dokumentos noteiktos mērķus un rīcības virzienus. Tomēr var novērot kopēju tendenci investīciju jomā fokusēties uz esošās infrastruktūras uzturēšanu.

Kritiskāk vērtējamas ar jaunu enerģijas ģenerējošo jaudu un uzkrāšanas risinājumiem saistītās investīcijas un attīstības temps. Pēdējos 15 gados nav būtiski mainījies nedz Latvijas, nedz AS “Latvenergo” ģenerējošo jaudu portfelis. Joprojām elektroenerģijas ģenerācija balstās uz dabasgāzi (TEC-1 & TEC-2) un ūdens enerģiju (Daugavas HES kaskāde). Latvijā uzstādītās AER jaudas (saules un vēja enerģija)

2024. gadā ir 2,5–5,5 reizes mazākas nekā Igaunijā un Lietuvā. Jāatzīmē, ka straujāku atjaunīgās enerģijas jaudu attīstību Latvijā ir kavējusi virkne administratīvu šķēršļu (piemēram, ilgstošs ietekmes uz vidi novērtējuma process un pieslēguma jaudu rezervēšanas noteikumi), kuru mazināšanai AS “Latvenergo” ir sniegusi priekšlikumus EM un KEM.

No 2022. gada AS “Latvenergo” jaunu elektroenerģijas jaudu attīstības fokuss ir uz saules elektrostacijām un vēja parkiem. Tomēr sasniegtie rezultāti šobrīd būtiski nemaina esošo ģenerējošo jaudu portfeli. AS “Latvenergo” ir būtiska ietekme uz valsts dekarbonizācijas mērķi (enerģētikas SEG emisiju samazināšana), jo AS “Latvenergo” dabasgāzes patēriņš vidēji veido 38–47 % no visas Latvijas dabasgāzes patēriņa.

Lai nodrošinātu efektīvu elektroenerģijas infrastruktūras noslodzi un pieņemtu ekonomiski pamatotus lēmumus par ieguldījumiem elektroenerģijas infrastruktūras attīstībā, ir svarīgi noteikt Latvijas situācijai optimālu enerģijas ģenerācijas avotu struktūru (termoelektrostacijas, hidroelektrostacijas, vējš, saule u. c.), ņemot vērā esošo ģenerācijas jaudu struktūru, lokālās priekšrocības un specifiku, pārvades sistēmas optimālu noslogošanu, sagaidāmo elektrifikāciju un nepieciešamos elastības pakalpojumus (balansēšana, enerģijas uzkrāšana u. c.) un to apjomu. Tomēr šobrīd nevienā enerģētikas nozares attīstības plānošanas dokumentā šāda struktūra nav noteikta un KEM paļaujas uz enerģētikas tirgus pašregulēšanos.

Palielinoties nepastāvīgajiem elektroenerģijas ģenerācijas avotiem, būtiski palielinās vajadzība pēc dažādiem elastības pakalpojumiem vai bāzes jaudām. Šobrīd KEM pozīcija attiecībā uz elastības pakalpojumu attīstību ir piesardzīga, kas tiek pamatota ar tirgus dalībnieku pieredzes trūkumu un ar to saistītajiem iespējamajiem riskiem. Vienlaikus Baltijas reģiona līmenī tiek veikti pasākumi elektroenerģijas tirgus palīgpakalpojumu regulējuma noteikšanai (piemēram, 15 minūšu tirdzniecības intervāla ieviešana un vienotās balansēšanas rezervju tirgus platformas darbības sākums). Līdz ar to elastības pakalpojumu tirgus attīstās lēni un tā straujāka attīstība ir sagaidāma no 2025. gada, kad, pēc Baltijas valstu pievienošanās sinhronā darbībā ar kontinentālās Eiropas elektroenerģijas sistēmu, tiks iegūta būtiska papildu informācija par elektroenerģijas sistēmas darbību un paredzamo palīgpakalpojumu tirgus pieprasījuma apjomu un cenu veidošanos tajā. Šobrīd nav noteikts, kas būtu vēlamā elektroenerģijas ražošanas, tai skaitā elastības pakalpojumu, struktūra un kāds būtu sasniedzamais mērķis (piem., pieprasījuma reakcijas pakalpojums, enerģijas uzkrāšanas pakalpojums, balansēšanas pakalpojums). Enerģijas tirgus dalībniekiem ir jārada skaidrs signāls par to nozīmi enerģijas tirgū, lai tirgus dalībnieki varētu plānot ieguldījumus, attīstīt vajadzīgās jomas un nosegtu pieprasījumu. Tāpēc, atbilstoši 2025. gadā gūtajiem secinājumiem, iesaistītajām pusēm (pārvades sistēmas operatoram, KEM un SPRK) ir jānodrošina augstas gatavība veikt nepieciešamās korekcijas normatīvajā regulējumā, lai nepieciešamības gadījumā nodrošinātu dažādu palīgpakalpojumu, kā arī elastības un pieprasījuma reakcijas pakalpojumu tirgu attīstību.

Būtiskākie ieteikumi

Pamatojoties uz revīzijas secinājumiem, revīzijā sniegti trīs ieteikumi, lai pilnveidotu enerģētikas politikas pārvaldību. Ieviešot ieteikumus, sagaidāms, ka tiks:

- uzlaboti enerģētikas politikas pārvaldības pasākumi:
 - pilnveidota enerģētikas politikas ieviešanas uzraudzība, tai skaitā, noteiktas atbildīgās institūcijas par politikas plānošanas dokumentos noteikto pasākumu ieviešanu, starpmērķiem un progresu mērķu sasniegšanā;
 - izvērtēta spēkā esošā sistēma par publiskā un privātā finansējuma piesaistīšanu enerģētikas politikas mērķu sasniegšanai un sagatavots priekšlikums par papildu publiskā un privātā finansējuma piesaisti;
 - plānojot nākošo NEKP pilnveidota sistēma, kurā tiek vērtētas EK piedāvātās ambīcijas klimatneitralitātes sasniegšanai, ietekmei uz Latvijas tautsaimniecību un galapatērētāju, kā arī identificētas nozares, potenciālie pasākumi un nepieciešamais finansējums mērķu sasniegšanai;
 - nodrošināta izveidotās uzraudzības sistēmas darbība atbilstoši plānotajam;
 - noteikti prioritāri veicamie pasākumi enerģētikā, kuriem ir vislielākā ietekme uz NEKP noteiktajiem enerģētikas mērķiem.
- veiktas darbības, lai nodrošinātu aktīvāku elektroenerģijas ražotāju iesaisti enerģētikas nozares attīstību kavējošo administratīvo šķēršļu mazināšanā, lai veicinātu NEKP mērķu izpildi AER jaudu attīstībā Latvijas teritorijā.
- veiktas darbības, lai Latvijas enerģētikas plānošanas dokumentos iekļautu Latvijas apstākļiem piemērotu elektroenerģijas ģenerācijas struktūru, izvērtējot jaudu pietiekamību un elektroenerģijas patēriņa prognozes dažādos enerģētikas nozares attīstības scenārijos.

Ziņojuma struktūra

Ziņojuma sākumā sniegts īss revidējamās jomas raksturojums.

Ziņojuma konstatējumi, secinājumi un ieteikumi strukturēti divās daļās:

- Pirmajā daļā vērtēts, vai Latvijā izveidotais enerģētikas politikas ietvars un institucionālā sistēma ir efektīvi un veicina uz enerģētikas politikas mērķu sasniegšanu.
- Otrajā daļā, izmantojot piemērus, vērtēts, vai esošā enerģētikas politikas pārvaldība ir nodrošinājusi efektīvu un ekonomisku lēmumu pieņemšanu nozares mērķu sasniegšanai un vai lietderīgi tiek veikti ieguldījumi enerģētikas sektora infrastruktūrā.

Sadaļā “Revīzijas raksturojums, kritēriji un metodes” ir informācija par revīzijas mērķi, juridisko pamatojumu, atbildību, revīzijas apjomu, revīzijas metodēm, kā arī norādīti vērtēšanas kritēriji.

KEM un EM bija iespēja iepazīties ar revīzijas ziņojuma projektu un sniegt rakstveida paskaidrojumus. Papildus tam KEM un EM sniedza viedokli par revīziju kopumā, kas ir pieejams Valsts kontroles tīmekļvietnē.

Īss revidējamās jomas raksturojums

Enerģētika ir tautsaimniecības nozare, kas aptver energoresursu iegūšanu un izmantošanu dažāda veida enerģijas ražošanai, enerģijas pārveidi, iegādi, uzglabāšanu, pārvadi, sadali, tirdzniecību un izmantošanu⁷. Enerģētika ir nozīmīga nozare, bez kuras nav iespējama citu tautsaimniecības jomu darbība un attīstība. Enerģētikas politika ir valsts tautsaimniecības politikas sastāvdaļa, un tās pamatprincipus, mērķus un virzienus nosaka MK politikas plānošanas dokumentos⁸.

Latvijas valsts enerģētikas un klimata politikas pamatprincipus, mērķus un rīcības virzienus laika periodam līdz 2030. gadam nosaka pamata attīstības plānošanas dokuments enerģētikas nozarei – Nacionālais enerģētikas un klimata plāns 2021.–2030. gadam. Nacionālā Enerģētikas un klimata plāna sākotnējā versija apstiprināta 2020. gada 4. februārī (turpmāk – NEKP)⁹. NEKP aktualizētā versija apstiprināta 2024. gada 12. jūlijā (turpmāk – aktualizētais NEKP)¹⁰.

NEKP saturu un struktūru nosaka vienots ES regulējums¹¹. Tā mērķis ir nodrošināt ES dalībvalstu uzņemto saistību izpildi kontekstā ar ANO Vispārējās konvencijas par klimata pārmaiņām Parīzes nolīgumu¹². Parīzes nolīgums apvieno 195 pasaules valstis, un tā uzdevums ir nepieļaut vidējās globālās temperatūras paaugstināšanos virs 2 °C, cenšoties to ierobežot 1,5 °C līmenī. Vienotais Eiropas nacionālo plānu regulējuma mērķis ir nodrošināt, ka ES zaļā transformācija tiek īstenota saskanīgi un izvairoties no būtiskām kādas atsevišķas dalībvalsts priekšrocībām Eiropas iekšējā tirgū. Latvija Parīzes nolīgumu ratificēja 2017. gada 2. februārī¹³. Parīzes nolīgums ir globāls paziņojums un pasaules valstu apņemšanās veidot savas klimata un enerģētikas politikas. Tātad Latvijas energoapgādes sistēmas attīstības virzieni lielā mērā izriet no ES mērķiem un ambīcijām sasniegt klimatneitralitāti 2050. gadā.

Latvijas enerģētikas politika ir cieši saistīta ar ES īstenoto enerģētikas politiku. ES enerģētikas politikas pamatā ir dekarbonizācijas, konkurētspējas, piegādes drošības un ilgtspējas principi. Tās mērķi ir nodrošināt enerģijas tirgus darbību un energoapgādes drošību ES, kā arī veicināt energoefektivitāti un enerģijas taupīšanu, atjaunojamo energoresursu attīstību un energotīklu starpsavienojumus¹⁴.

EK 2019. gada decembrī izdeva paziņojumu par jaunas Eiropas izaugsmes stratēģijas – Eiropas zaļais kurss – izveidošanu. Šī jaunā stratēģija apliecina ES apņēmību risināt ar klimatu un vidi saistītās problēmas. Eiropas zaļais kurss ir politiska iniciatīva ar visplašāko stratēģiju un politikas virzienu kopumu, kas aptvers visas tautsaimniecības nozares ar galveno mērķi mazināt SEG emisijas un līdz 2050. gadam panākt Eiropas klimata neitralitāti. Viens no centrālajiem pīlāriem klimatneitralitātes sasniegšanā ir AER plašāka izmantošana un energoefektivitātes paaugstināšana, un tā ir ES politikas centrālais elements un svarīgs virzītājspēks tīras enerģijas nodrošināšanai visiem ES iedzīvotājiem.¹⁵

ES mērogā enerģētikas politika līdz 2030. gadam ir noteikta EK paziņojumā “Tīru enerģiju ikvienam Eiropā”¹⁶. Savukārt periodam līdz 2050. gadam enerģētikas politika ir noteikta EK paziņojumā “Ceļvedis virzībai uz konkurētspējīgu ekonomiku ar zemu oglekļa dioksīda emisiju līmeni 2050. gadā”¹⁷.

Šobrīd Latvijā ir spēkā vairāki politikas enerģētikas jomas plānošanas dokumenti un informatīvie ziņojumi, kuros ir noteikti enerģētikas mērķi, kā arī noteikta rīcībpolitika šo mērķu sasniegšanai. Ņemot vērā Latvijas dalību ES un ANO, Latvijas klimata un enerģētikas politikas mērķi ir saistīti ar ES klimata politikas mērķiem, kā arī ar starptautisko klimata politiku – ANO Vispārējo konvenciju par klimata pārmaiņām, tās Kioto protokolu un Parīzes nolīgumu.

Latvijai ir saistoši ANO ilgtspējas attīstības mērķi, kā arī mērķiem noteiktie apakšmērķi (ja attiecināmi uz Latviju). Būtiskākie no tiem enerģētikas jomā ir:

- nodrošināt visiem piekļuvi uzticamai, ilgtspējīgai un mūsdienīgai enerģijai par pieejamu cenu (IAM 7. mērķis);
- veidot noturīgu infrastruktūru, veicināt iekļaujošu un ilgtspējīgu industrializāciju un sekmēt inovācijas (IAM 9. mērķis);
- nodrošināt ilgtspējīgus patēriņa paradumus un ražošanas modeļus (IAM 12. mērķis);
- veikt steidzamus pasākumus, lai cīnītos pret klimata pārmaiņām un to ietekmi (IAM 13. mērķis).

Latvijā ir spēkā virkne politikas plānošanas dokumentu un informatīvo ziņojumu, kas skar enerģētikas un klimata pārmaiņu mazināšanas jautājumus, kuros ir noteikti enerģētikas un klimata pārmaiņu mazināšanas un pielāgošanās klimata pārmaiņām mērķi, un arī noteikta rīcībpolitika, kas tiešā vai netiešā veidā palīdz šo mērķu sasniegšanai:

- 1) Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija “Latvija 2030”¹⁸;
- 2) Latvijas Nacionālais attīstības plāns 2021.–2027. gadam¹⁹;
- 3) Informatīvais ziņojums “Ēku ilgtermiņa attīstības stratēģija”²⁰;
- 4) Latvijas pielāgošanās klimata pārmaiņām plāns laika posmam līdz 2030. gadam²¹;
- 5) Latvijas stratēģija klimatneitralitātes sasniegšanai līdz 2050. gadam²²;
- 6) Vides politikas pamatnostādnes 2021.–2027. gadam²³;
- 7) Atkritumu apsaimniekošanas valsts plāns 2021.–2028. gadam²⁴;
- 8) Transporta attīstības pamatnostādnes 2021.–2027. gadam²⁵;
- 9) Zinātnes, tehnoloģijas attīstības un inovācijas pamatnostādnes 2021.–2027. gadam²⁶;
- 10) Nacionālās industriālās politikas pamatnostādnes 2021.–2027. gadam²⁷;
- 11) Rīcības plāns pārejai uz aprites ekonomiku 2020.–2027. gadam²⁸;
- 12) Reģionālās politikas pamatnostādnes 2021.–2027. gadam²⁹;
- 13) Finanšu sektora attīstības plāns 2022.–2023. gadam³⁰;
- 14) Kūdras ilgtspējīgas izmantošanas pamatnostādnes 2020.–2030. gadam³¹;
- 15) Taisnīgas pārkārtošanās teritoriālais plāns³²;
- 16) Jūras plānojums 2030³³;
- 17) Latvijas Kopējās lauksaimniecības politikas stratēģiskais plāns 2021–2027. gadam³⁴;
- 18) Plāns “Prioritārie rīcības virzieni meliorācijas politikā 2021.–2027. gadam”³⁵.

Lai Latvija virzītos uz klimatneitralitātes sasniegšanu 2050. gadā, KEM 2024. gadā plāno izstrādāt Enerģētikas stratēģiju līdz 2050. gadam ar mērķi izvērtēt scenārijus enerģētikas nozares dekarbonizācijai, enerģētikas drošībai un neatkarībai. 2025. gadā plānots uzsākt pārskatīt Oglekļa mazieltīpīgas attīstības stratēģiju.

Enerģētikas nozari regulē un ar to saistīta arī virkne tiesību aktu, t. sk. Nacionālās drošības likums; Enerģētikas likums; Elektroenerģijas tirgus likums; Energoefektivitātes likums; likums “Par sabiedrisko pakalpojumu regulatoriem”; Enerģētiskās drošības un neatkarības veicināšanai nepieciešamās atvieglotās energoapgādes būvju būvniecības kārtības likums; Attīstības finanšu institūcijas likums; Teritorijas

attīstības plānošanas likums; Būvniecības likums; Aizsargjoslu likums; likums “Par ietekmes uz vidi novērtējumu”; Koncernu likums; Finanšu instrumentu tirgus likums u. c.

Enerģētikas jomas un ar jomu saistītais normatīvais regulējums pastāvīgi tiek pilnveidots un precizēts. Šobrīd MK ir iesniegti vairāki jauni likumprojekti un MK noteikumu projekti kā, piemēram: Klimata likums³⁶, Transporta enerģijas likums³⁷, Piesārņojuma novēršanas likums operatoriem³⁸, Gaisa aizsardzības likums³⁹, u. c. Visiem vēl izstrādē esošiem tiesību aktiem ir nozīmīga loma enerģētikas, vides aizsardzības, klimata un transporta politikā.

2024. gadā Latvija pievienojās IEA valstu saimei, kļūstot par tās 32. dalībvalsti. Latvija plāno izmantot IEA datubāzes un analītikas rīkus, kas sniegs iespējas padziļinātāk analizēt Latvijas enerģētikas politiku, saistīto nozaru attīstību, inovatīvu tehnoloģisko risinājumu attīstīšanu un ieviešanu. IEA arī prezentēja pārskata ziņojumu par Latviju ar galvenajiem secinājumiem un rekomendācijām Latvijas enerģētikas politikas attīstībai⁴⁰.

Bez plānotās un veidotās enerģētikas politikas savas korekcijas enerģētikas politikas īstenošanā, t. sk. normatīvo dokumentu izstrādē, ievieš neparedzēti apstākļi vai krīzes situācijas. 2021. gada otrajā pusgadā visiem būtiskākajiem energoresursiem (ogles, nafta, dabasgāze, elektroenerģija) bija straujš cenu kāpums, ko var uzskatīt kā energoresursu cenu ārkārtējā pieauguma jeb krīzes sākumpunktu. Energoresursu cenu kāpums turpinājās arī 2022. gadā, kas saistīts ar Krievijas iebrukuma Ukrainā radīto papildu satricinājumu pasaules energoresursu tirgū. Laikā, kad enerģētikas nozare saskārās ar būtiskiem satricinājumiem un nozarē pastāvēja liela neskaidrība par energoresursu pieejamību un cenu attīstību, enerģētikas nozarē tika uzsāktas reformas, tostarp funkciju pārdale starp atbildīgajām ministrijām, un joprojām tiek diskutēts un virzīti lēmumi par finansiāli ietilpīgu ilgtermiņa enerģētikas projektu īstenošanu, kas vērsti uz Latvijas energoneatkarības stiprināšanu. Tāpat energoresursu augsto cenu negatīvās ietekmes mazināšanai līdz 2023. gadam 30. aprīlim bija ieviesti, kā arī papildus 2023. gada nogalē plānoti finansiāli ietilpīgi atbalsta pasākumi mājsaimniecībām un komersantiem. Viss iepriekš minētais tieši ietekmē tautsaimniecības attīstību, nozares politikas mērķu un rezultatīvo rādītāju sasniegšanu un no valsts budžeta nepieciešamā finansējuma apmēru.

Lai nodrošinātu mērķtiecīgu virzību uz plānoto enerģētikas politikas mērķu sasniegšanu, ņemot vērā daudzveidīgo enerģētikas politikas ietekmi, daudzskaitlīgos enerģētikas politikas virzību ietekmējošos politikas plānošanas un normatīvos dokumentus, būtiska, pat izšķiroša loma ir efektīvai politikas pārvaldībai. Revīzijā enerģētikas politikas pārvaldības vērtēšanai kā pamata atskaites punkts ir NEKP, kura īstenošanas periods 2021.–2030. gads. Šobrīd esam tuvu šī perioda viduspunktam, pagājuši vairāk nekā četri gadi kopš NEKP apstiprināšanas un, revidentu ieskatā, ir lietderīgi izvērtēt, kā līdz šim veicies ar enerģētikas politikas pārvaldību. Revīzijā vērtēts enerģētikas politikas ietvars, institucionālā sistēma un, vērtējot atsevišķus revīzijā izvēlētos piemērus, esam skatījuši, vai izveidotā enerģētikas politika efektīvi ir veicinājusi enerģētikas politikas mērķu sasniegšanu.

1. Vai Latvijā ir skaidrs, ilgtspējīgs enerģētikas politikas ietvars, un vai ir izveidota institucionālā sistēma efektīvai enerģētikas politikas īstenošanai?

1.1. Vai enerģētikas politikas ietvarā ir priekšnosacījumi mērķu sasniegšanai?

NEKP ir plānošanas dokuments, kas nosaka enerģētikas politikas mērķus. NEKP ir izstrādāts atbilstoši ES regulā noteiktajiem principiem, taču revidentu ieskatā būtu nepieciešams izstrādāt enerģētikas nozares stratēģiju, kurā būtu sabalansēti ES noteiktie mērķi ar Latvijas tautsaimniecības vajadzībām, drošības aspektiem un Latvijas situācijai visatbilstošāk noteiktiem pieejamas un konkurētspējīgas enerģijas cenas nosacījumiem. Efektīvai enerģētikas politikas attīstībai svarīgi ir arī konkrēti noteikti attīstības virzieni lai veicinātu investīciju piesaisti un sniegtu enerģētikas nozarē iesaistītajiem komersantiem skaidru signālu par attīstības iespējām.

Revīzijas laikā arī enerģētikas politikas veidotāji ir definējuši nepieciešamību enerģētikas politikai izstrādāt ilgtermiņa politikas plānošanas dokumentu. Aktualizētajā NEKP ir noteikts: lai *Latvija virzītos uz klimatneitralitātes sasniegšanu 2050. gadā, KEM 2024. gadā plāno izstrādāt Enerģētikas stratēģiju līdz 2050. g. ar mērķi izvērtēt scenārijus enerģētikas nozares dekarbonizācijai, enerģētikas drošībai un neatkarībai*. Secināms, ka, lai arī novēloti, tomēr šobrīd ir iespēja politikas veidotājiem un nozarei izstrādāt enerģētikas stratēģiju, kura virzīs nozari ne tikai uz ES noteikto NEKP mērķu sasniegšanu, bet vispārēju nozares attīstību.

Latvijā NEKP ir izstrādāts, ņemot vērā ES Regulas⁴¹ nosacījumus. NEKP sagatavots saskaņā ar ES veidoto enerģētikas politiku un pieņemtajiem tiesību aktiem un mērķēts pamatā uz ES klimata mērķu sasniegšanu, ievērojot EnS noteikto dimensiju dalījumu: (1) dekarbonizācija, (2) energoefektivitāte, (3) enerģētiskā drošība, (4) iekšējie enerģijas tirgi, (5) pētniecība, inovācija un konkurētspēja.

Revīzijā secināts, ka, lai gan NEKP mērķi ir noteikti saskaņā ar citos politikas plānošanas dokumentos noteiktiem mērķiem, nav pilnvērtīgi izsekojama NEKP plānoto pasākumu un darbību ietekme uz katra mērķrādītāja sasniegšanu, savukārt darbības nav saskaņotas ar nepieciešamajiem resursiem dažādās nozarēs un dažādām nozaru ministrijām. Lielākā daļa mērķu ir sasniedzami, tikai veicot papildu darbības un piesaistot papildu finansējumu. Aktualizētajā NEKP FM uz NEKP iekļautās informācijas pamata aprēķinātais

nepieciešamais papildu investīciju apmērs NEKP mērķu sasniegšanai ir vismaz 13,1 mljrd. *euro*⁴².

Ņemot vērā, ka kopš NEKP apstiprināšanas ir pagājuši jau četri gadi un līdz rezultātu sasniegšanai atlikuši seši gadi, revidentiem nav pārlicības, ka finansējuma piesaiste nepieciešamajos apmēros vispār ir iespējama. Jāņem vērā, ka bez finansējuma piesaistes daļa NEKP mērķi nav sasniedzami, līdz ar to pastāv būtisks mērķu sasniegšanas un attiecīgi EK sankciju risks.

Aktualizējot NEKP, nav novērtēta iepriekš īstenoto pasākumu efektivitāte un mērķu sasniegšanas progress. KEM kā nozares politikas īstenotāja ir uzticējusies nozaru ministriju kompetencei NEKP noteikto pasākumu ar termiņiem līdz 2023. gadam izpildes progresam. Rezultātā var secināt, ka KEM nenodrošina koordinētu NEKP izpildes uzraudzību. Nav priekšnoteikumu saturiskai uzraudzības nodrošināšanai. Gan mērķu, gan plānoto pasākumu izpildei pamatā noteikti galējie termiņi, vairumā gadījumu – 2030. gads, līdz ar to uzraudzības nodrošināšanai NEKP īstenošanas laikā trūkst starpposma vērtību, kuras ļautu novērtēt progresu. Savukārt bez kvalitatīvas starpposma mērķu sasniegšanas progresa izvērtēšanas nav iespējama kvalitatīva NEKP aktualizācija un veicamo pasākumu precizēšana. Jāsecina, ka nav izmantoti visi instrumenti efektīvai virzībai uz plānoto mērķu sasniegšanu.

Latvijas pamata attīstības plānošanas dokumentā enerģētikas nozarei NEKP norādīts⁴³, ka plāns ir dokuments ilgtermiņa enerģētikas un klimata politikas plānošanai, kas nosaka Latvijas valsts enerģētikas un klimata politikas pamatprincipus, mērķus un rīcības virzienus turpmākajiem desmit gadiem, ņemot vērā ieskicētos ilgtermiņa attīstības virzienus. NEKP ir izstrādāts saskaņā ar valdības rīcības plānu⁴⁴, un ir noteikts, ka NEKP ir jāievieš, primāri ievērojot tautsaimniecības attīstības un enerģētikas un klimata mērķus⁴⁵. NEKP izstrādi nosaka ES līmeņa dokuments⁴⁶, kurš nosaka gan NEKP iekļaujamo informāciju⁴⁷, gan arī NEKP saturu⁴⁸.

Latvijā NEKP ir izstrādāts, ņemot vērā ES Regulas⁴⁹ nosacījumus. NEKP norādīts, ka tas izstrādāts, pēc iespējas ņemot vērā MK noteikumus⁵⁰ noteiktos nosacījumus politikas plānošanas dokumenta veidam – plāns.

Latvijas normatīvo dokumentu ietvarā NEKP ir klasificējams kā politikas plānošanas dokuments (politikas plānošanas dokumenti ir pamatnostādnes, plāns un konceptuāls ziņojums)⁵¹. Plānu saskaņā ar MK noteikumiem⁵² izstrādā īstermiņam vai vidējam termiņam: (1) politikas (pamatnostādņu) ieviešanai vienā vai vairākās nozarēs; (2) pamatnostādņu vietā, ja vidējā termiņā netiek izvirzīti jauni attīstības virzieni nozaru politikās; (3) augstākas institūcijas dotā uzdevuma izpildei.

NEKP minētajā klasifikācijā nav precīzi iedalāms. Lai arī NEKP ir norādīta sasaiste ar Latvijā spēkā esošajiem politikas plānošanas dokumentiem un tajos noteiktajiem politikas virzieniem⁵³, NEKP klasiskā izpratnē nav klasificējams kā plāns politikas (pamatnostādņu) ieviešanai vienā vai vairākās nozarēs. Arī

aktualizētajā NEKP ir norādīti Latvijā spēkā esošie politikas plānošanas dokumenti un informatīvie ziņojumi, kas skar enerģētikas un klimata pārmaiņu mazināšanas jautājumus, kuros ir noteikti enerģētikas un klimata pārmaiņu mazināšanas un pielāgošanās klimata pārmaiņām mērķi, un arī noteikta rīcībpolitika, kas tiešā vai netiešā veidā palīdz šo mērķu sasniegšanai⁵⁴. Tomēr NEKP, lai arī ir daļēji saistīts ar šiem plānošanas dokumentiem, nav tieši klasificējams nacionālā līmenī kā plāns konkrētas, noteiktas politikas ieviešanai.

Enerģētikas politikas īstenošanai Latvijā nav par NEKP augstāka līmeņa ilgtermiņa politikas plānošanas dokumenta. Revīzijas periodā Latvijas enerģētikas politika īstenošana saskaņā ar ES nosacījumiem atbilstoši izstrādātam plānam, bet tā tomēr nav pilnvērtīgi balstīta uz ilgtermiņa enerģētikas politikas plānošanas dokumentu, kurā būtu noteiktas Latvijas tautsaimniecības vajadzības, enerģētikas nozares attīstības iespējas, noteikti skaidri mērķi un skaidrs ietvars reālai mērķu sasniegšanai, vispusīgi rēķinoties ar Latvijai pieejamajiem resursiem un vajadzībām.

Revīzijas periodā publiskajā telpā vairākkārt izskanējis viedoklis, ka Latvijā enerģētikas nozares efektīvai attīstībai ir nepieciešama enerģētikas stratēģija, sabalansējot ES noteiktos mērķus ar Latvijas tautsaimniecības vajadzībām, drošības aspektiem un Latvijas situācijai visatbilstošāk noteiktu pieejamu un konkurētspējīgu enerģijas cenu. Stratēģijai svarīgi ir arī konkrēti noteikti attīstības virzieni, lai veicinātu investīciju piesaisti un sniegtu enerģētikas nozarē iesaistītajiem komersantiem skaidru signālu par attīstības iespējam. Uz šāda politikas plānošanas dokumenta izstrādes nepieciešamību norādījuši gan nozares speciālisti, gan politiķi⁵⁵.

Revīzijas laikā arī enerģētikas politikas veidotāji ir definējuši nepieciešamību enerģētikas politikai izstrādāt ilgtermiņa politikas plānošanas dokumentu. Aktualizētajā NEKP ir noteikts: *lai Latvija virzītos uz klimatneitralitātes sasniegšanu 2050. gadā, KEM 2024. gadā plāno izstrādāt Enerģētikas stratēģiju līdz 2050. g. ar mērķi izvērtēt scenārijus enerģētikas nozares dekarbonizācijai, enerģētikas drošībai un neatkarībai. Paralēli tam 2024. gadā plānots uzsākt pārskatīt Oglekļa mazietilpīgas attīstības stratēģiju*⁵⁶. Secināms, ka, lai arī novēloti, tomēr šobrīd ir iespēja politiķiem un nozarei izstrādāt enerģētikas stratēģiju, kura virzīs nozari ne tikai uz NEKP mērķu sasniegšanu, bet vispārēju nozares attīstību.

Ja salīdzina Latvijas plānus ar pārējām Baltijas valstīm, tad bez NEKP atsevišķa aktualizēta enerģētikas stratēģija ir Lietuvā. Proti, 2024. gada 27. jūnijā Lietuvas Seims apstiprināja Lietuvas Enerģētikas neatkarības stratēģiju⁵⁷, plānojot stratēģijas ietvarā sasniedzamos mērķus 2030., 2040. un 2050. gadam. Lietuva savā stratēģijā ņem vērā Eiropas Savienības mērķus, tomēr reģionālā līmenī vairāki mērķi ir pat ambiciozāki nekā ES noteiktie. Lai novērtētu nākotnes izaicinājumus, Lietuva sagatavoja pētījumu *“Lithuanian Energy vision until 2050”*⁵⁸.

NEKP darbības periodā ir plānota arī tā aktualizēšana⁵⁹. Tātad teorētiski pastāv iespēja NEKP īstenošanas laikā saturiski novērtēt starpposma progresu un nepieciešamības gadījumā noteikt koriģētus pasākumus efektīvai virzībai uz mērķu sasniegšanu. Latvijai līdz 2023. gada 30. jūnijam bija jāsaņem un jāiesniedz EK aktualizētā NEKP projekts, savukārt līdz 2024. gada 30. jūnijam Latvijai ir jāiesniedz EK aktualizētā NEKP galaversija. Nosacījumi arī pieļauj mainīt, precizēt NEKP iekļautos nacionālos mērķrādītājus, mērķus u. c., lai tie būtu līdzvērtīgi vai būtu ambiciozāki par tiem, kas izvirzīti spēkā esošajā NEKP. Aktualizētajā NEKP ir jāņem vērā jaunākie EK ieteikumi. Latvija var pati arī jebkurā citā laikā izdarīt izmaiņas un pielāgojumus nacionālajās rīcībpolitikās.

Latvija ir veikusi pirmo NEKP aktualizāciju, un tā aktualizētā versija apstiprināta 2024. gada 12. jūlijā⁶⁰. Līdz ar aktualizētā NEKP apstiprināšanu spēku zaudē sākotnējais, 2020. gada 4. februārī apstiprinātais, NEKP.

Atbilstoši Regulai⁶¹ nākošais NEKP Latvijai ir jāizstrādā un jāpieņem līdz 2029. gada 1. janvārim. Aktualizācija noteikta ik pēc 10 gadiem.

Latvija ir paredzējusi papildu pasākumus jaunā NEKP izstrādei: atbildīgajām ministrijām par NEKP ieviešanu, pasākumu aktualizāciju un NEKP atjaunināšanu līdz 2027. gada 1. februārim jāizvērtē un, ja nepieciešams, jāaktualizē NEKP paredzētās politikas un pasākumi. KEM ministram līdz 2027. gada 15. decembrim jāiesniedz Valsts kancelejā jaunais NEKP projekts⁶². Tā būs iespēja veikt starpposma novērtējumu NEKP mērķu sasniegšanas progresam un veicamo pasākumu koriģēšanai, kur nepieciešams, lai maksimāli virzītos uz mērķu sasniegšanu. Tāpat tā būs iespēja noteikt klimata un enerģētikas mērķus pēc 2030. gadam un pasākumus mērķu īstenošanai saskaņā ar jauno ES likumdošanu.

NEKP ne tikai nosaka Latvijas valsts enerģētikas un klimata politikas pamatprincipus, mērķus un rīcības virzienus laika periodam līdz 2030. gadam. Gan NEKP, gan aktualizētais NEKP nosaka arī prasības uzraudzības un ziņošanas sistēmas izveidei un īstenošanai⁶³.

Revīzijā, vērtējot NEKP un tā pārvaldību Latvijā, par pamatu ņemts pārmaiņu teorijas modulis, iespēju robežās vērtējot saikni starp šādiem elementiem:

Jāņem vērā, ka vērtējumu šobrīd nevar veikt par pilnu NEKP īstenošanas ciklu, jo tā darbības periods ilgst līdz 2030. gadam. Lai arī šobrīd nevar novērtēt mērķu sasniegšanas pakāpi vai rezultātu ietekmi, revidentu ieskatā, ir lietderīgi vērtēt, kā šobrīd tiek nodrošināta enerģētikas politikas pārvaldība un virzība uz NEKP mērķu sasniegšanu.

Revīzijā konstatēts, ka jāuzlabo gan enerģētikas politikas ietvars, gan institucionālā sistēma, jo šobrīd esošais enerģētikas politikas ietvars un pārvaldība nenodrošina efektīvu virzību uz enerģētikas politikas mērķu sasniegšanu.

Lai vērtētu izpildes progresu, jāuzlabo mērķrādītāju noteikšanas process

NEKP definētā ilgtermiņa *vīzija ir ilgtspējīgā, konkurētspējīgā un drošā veidā veicināt ilgtspējīgas tautsaimniecības attīstību.*

NEKP noteiktais *ilgtermiņa mērķis ir, uzlabojot enerģētisko drošību un sabiedrības labklājību, ilgtspējīgā, konkurētspējīgā, izmaksu efektīvā, drošā un uz tirgus principiem balstītā veidā veicināt klimatneitrālas tautsaimniecības attīstību.*

Aktualizētais NEKP ir papildināts ar enerģētikas un klimata rīcībpolitikas ceļa kartēm, atsevišķi nodalot arī šo politiku mērķus.

Enerģētikas rīcībpolitikas mērķis

– *Nodrošināt Latvijas pilnīgu energoneatkarību par pieejamām un konkurētspējīgām energoresursu cenām.*

– Veicināt tautsaimniecības dekarbonizāciju, t.sk. ar vispārēju enerģētikas un rūpniecības elektrifikāciju, un investīcijas inovāciju un resursefektivitātes attīstībā.

– Nostiprināt energoapgādes drošumu.

Klimata rīcībpolitikas mērķis

Sekmēt klimata pārmaiņu ierobežošanu un klimatnoturību, lai ne vēlāk kā līdz 2050. gadam sasniegtu klimatneitralitāti, nodrošinot nacionālo klimata mērķu sasniegšanu saskaņā ar ES un starptautiskajām saistībām un regulējumu, ņemot vērā vides, sociālo, ekonomikas un pārvaldības ilgtspēju.

NEKP nav visu mērķos lietoto terminu, piemēram, *pieejams, konkurētspējīgs*, skaidrojuma. Tāpat mērķi ir vispārīgi un interpretējami. Vērtējot sasniedzamos rezultātus, nav skaidrs, sasniedzot kādas mērķa vērtības un pēc kādiem tieši nosacījumiem varēs noteikt, ka mērķis ir sasniegts.

Mērķī lietots tautsaimniecības attīstības jēdziens, savukārt NEKP noteiktie mērķi un mērķrādītāju vērtības jau sākotnēji neizriet no apzinātām tautsaimniecības vajadzībām, bet tās ir noteiktas atbilstoši EK prasībām un mērķu sasniegšanas iespējām. NEKP 4. sadaļā vispārīgi norādīti ieguvumi sabiedrībai un tautsaimniecībai, īstenojot NEKP noteiktās rīcībpolitikas un pasākumus. Tomēr NEKP nav aprakstīts, kā tiek identificētas un kur ir noteiktas tautsaimniecības vajadzības un apzināts tautsaimniecības pieprasījums pēc enerģētikas, no kā savukārt izriet noteiktie mērķi.

KEM ir skaidrojusi⁶⁴, ka NEKP saturā iekļaujamo informāciju nosaka Regulas 2018/1999 3. pants.

Revidentu ieskatā, pirms mērķu un mērķrādītāju noteikšanas primāri būtu jāapzina vajadzības, lai uz to pamata plānotu mērķus un mērķrādītājus. Revidenti secina, ka Latvijā šobrīd koncentrējas pamatā tikai uz ES noteiktiem mērķiem, uz kuru pamata arī izstrādāts NEKP. Revidenti pieļauj, ka šo trūkumu varētu novērst, apstiprinot plānoto Enerģētikas stratēģiju. Tomēr tas nemaina faktu, ka, īstenojot NEKP, enerģētikas politika līdz šim pamatā ir virzīta uz ES noteiktu mērķu izpildi, nevis apzinātām Latvijas tautsaimniecības vajadzībām.

Gan NEKP, gan aktualizētajā NEKP ir skaitliski mērķi visām EnS dimensijām jeb mērķrādītāji.

NEKP mērķrādītāji noteikti, norādot faktiskās vērtības 2017. gada un mērķa vērtības 2020. gadā un 2030. gadā.

Savukārt aktualizētajā NEKP norādītas faktiskās vērtības 2021. un 2022. gadā un mērķa vērtības 2030. gadā. Aktualizētajā NEKP norādītas arī prognozētās vērtības 2030. gadam:

- bāzes scenārijā – prognoze mērķrādītāju vērtībām bez regulatīvas iejaukšanās, t. i., īstenojot tikai spēkā esošās rīcībpolitikas vai jau noteiktos pasākumus;

- mērķu scenārijā – nozaru ministriju un sociālo partneru izveidots rīcībpolitiku un pasākumu saraksts, kuri, balstoties uz modelēšanas rezultātiem, ļauj sasniegt mērķrādītāju vērtības.

Jāņem vērā, ka gan bāzes, gan mērķu scenāriji balstās uz prognozēm. Arī bāzes scenārijs var tikt īstenots tikai gadījumā, ja atbilstošos termiņos un apjomā tiek nodrošināta nepieciešamā finansējuma piesaiste, plānoto pasākumu īstenošana un rezultātu sasniegšana. Līdz ar to būtiska ir savlaicīga un kvalitatīva uzraudzības pasākumu veikšana.

Mērķus var iedalīt:

- **saistošajos jeb obligātajos mērķos**, kas uzliek pienākumu tos sasniegt, kā arī tie paredz noteiktas tiesiskas un finansiālas sekas to neizpildes gadījumā⁶⁵, piemēram:

- SEG emisiju samazinājuma mērķi – līdz mērķu izpildei jāturpina iegādāties gada emisijas sadales vienības, kuru vērtība pielīdzināta emisiju kvotām. Valstu emisiju kvotu cenu nosaka tirgus (piem., 2024. gada 1. marta cena 56.37 EUR/tCO₂⁶⁶).
- AER mērķis enerģijas gala patēriņā (ja mērķis netiks sasniegts, EK var ierosināt tiesvedību pret Latviju).
- energoefektivitātes kumulatīvā ietaupījuma mērķis (ja mērķis netiks sasniegts, EK var ierosināt tiesvedību pret Latviju).
- **indikatīvajos mērķos** – tiek izmantoti detalizācijai, piemēram, lai parādītu atsevišķa/-u tautsaimniecības sektora/-u vai nozares/-u mērķi/-us vai starpmērķus (trajektoriju) līdz sasniedzamajam mērķim.

NEKP un aktualizētā NEKP mērķrādītāji norādīti 1. pielikumā.

Revidenti norāda uz atsevišķiem trūkumiem mērķu un mērķrādītāju noteikšanā.

- Plānojot aktualizētā NEKP mērķrādītājus, NEKP noteikto rādītāju vērtības jeb to faktiskais sasniegšanas progress 2020. gadā, salīdzinot ar NEKP plānoto 2020. gada vērtību nav veikts.

KEM ir informējusi⁶⁷, ka *2020. gada atjaunīgās enerģijas un energoefektivitātes mērķu izpildes ziņošanas nosacījumi ir noteikti Regulā⁶⁸. Attiecīgi Eiropas Komisija izstrādāja ziņošanas platformu šo ziņojumu iesniegšanai*. Revīzijā konstatēts, ka KEM ir nodrošinājusi 2020. gada mērķa vērtību iesniegšanu EK atbilstoši prasībām⁶⁹. Tomēr, neanalizējot iepriekš noteikto mērķa vērtību sasniegšanas pakāpi, starpposma izvērtējums un NEKP aktualizācija nebalstās uz saturisku mērķa progresa tendenču analīzi.

- Ir apgrūtināti vai neiespējami izsekot NEKP plānoto mērķrādītāju izpildes progresam, jo aktualizētais NEKP ietver ne tikai precizētas mērķrādītāju vērtības, bet precizēti ir arī atsevišķi EnS dimensijām noteiktie rādītāji (skatīt 1. pielikuma II sadaļu *Aktualizētais Nacionālais enerģētikas un klimata plāns 2021.–2030. gadam*). Ir noteikti gan papildu rādītāji, gan atsevišķos gadījumos rādītāji pārformulēti vai svītroti. Revidenti norāda, ka šādā gadījumā ir apgrūtināta mērķrādītāju uzraudzība visam NEKP periodam – 2021.–2030. gads.

- Ne NEKP, ne aktualizētajā NEKP praktiski nav iekļautas mērķrādītāju starpvērtības. Lai gan to noteikšanu Regulas 2018/1999 nosacījumi neparedz, revidentu ieskatā, būtu izvērtējama starpvērtību noteikšana, lai uzraudzības procesā vērtētu mērķrādītāju sasniegšanas progresu atbilstoši plānam un, plānojot NEKP aktualizēšanu, savlaicīgi un mērķtiecīgi veiktu pasākumus mērķu izpildes progresa uzlabošanai.

- Atsevišķi aktualizētā NEKP mērķrādītāji (piemēram, Kopējais SEG emisiju mērķis un vērtības % salīdzinājumā ar 1990. gadu, atsevišķi AE īpatsvara mērķi, atsevišķi mērķi energoefektivitātes dimensijā un mērķis starpsavienojamībai %) var tikt sasniegti bāzes scenārijā. Tomēr būtiskas daļas mērķu sasniegšanai nepieciešams mērķu scenārijs jeb papildu pasākumu īstenošana un atbilstoši piesaistīts pasākumu īstenošanai nepieciešamais finansējums (skatīt 1. pielikuma II sadaļu *Aktualizētais Nacionālais enerģētikas un klimata plāns 2021.–2030. gadam*).

- Mērķrādītāju vērtības bija ambiciozas jau NEKP, aktualizētajā NEKP vairāku mērķrādītāju vērtības ir vēl vairāk paaugstinātas.

NEKP iekļautie atjaunīgās enerģijas un energoefektivitātes mērķi izriet no ES tiesību aktiem⁷⁰. Līdz ar to Latvijai pēc būtības vairs nav izvēles iespējas vai alternatīvas šo mērķu izvēlei vai noteikšanai.

KEM ir skaidrojusi⁷¹, ka iepriekš minētie ES tiesību akti *pieņemti ar kvalificēto balsu vairākumu. Ņemot vērā panāktos Latvijai labvēlīgos uzlabojumus Direktīvas 2023/2413 priekšlikuma tekstā, Latvija balsoja par šo priekšlikumu, vienlaikus pievienojot deklarāciju, jo teksts joprojām bija ļoti izaicinošs. Savukārt balsojumā par Direktīvu 2023/1791 Latvija atturējās, pievienojot deklarāciju. Neviens no šiem balsojumiem Latvijas balss nebija izšķiroša. Neatkarīgi no Latvijas paustās nostājas un balsojuma Latvijai kā Eiropas Savienības dalībvalstij iepriekš minētajās direktīvās noteiktās saistības ir saistošas un transponējamas nacionālajā likumdošanā un politikas plānošanas dokumentos.* Papildus KEM ir arī norādījusi, ka NEKP projekta saskaņošanas un precizēšanas procesā KEM un kompetentās nozaru ministrijas *ir izstrādājušas iespējamus papildu pasākumus, lai nodrošinātu noteikto mērķu izpildi.*

Revidenti vērš uzmanību, ka virzībā uz ambiciozo, ES tiesību aktos noteikto mērķu sasniegšanu būtiski ir nezaudēt fokusu primāri uz Latvijas tautsaimniecības vajadzībām, resursiem un iespējām. Revidentu ieskatā, šo balansu ir iespējams noteikt Enerģētikas stratēģijā, pie kuras izstrādes KEM ir uzsākusi darbu.

Plānotie pasākumi un veicamās darbības jāsaskaņo ar sasniedzamajiem mērķrādītājiem

NEKP papildus Latvijas valsts enerģētikas un klimata politikas pamatprincipiem un mērķiem nosaka arī 12 rīcības virzienus turpmākajiem desmit gadiem.⁷²

1. **Ēku** energoefektivitātes uzlabošana.
2. Energoefektivitātes uzlabošana un AER tehnoloģiju izmantošanas veicināšana **siltumapgādē un aukstumapgādē un rūpniecībā.**
3. Ne-emisiju tehnoloģiju izmantošanas veicināšana **elektroenerģijās ražošanā.**
4. Ekonomiski pamatotas **enerģijas pašražošanas un pašpatēriņa** veicināšana.
5. Energoefektivitātes uzlabošana, alternatīvo degvielu un AER tehnoloģiju izmantošanas veicināšana **transportā.**
6. Enerģētiskā **drošība**, enerģētiskās **atkarības mazināšana**, pilnīga enerģijas **tirgu** integrācija un **infrastruktūras** modernizācija.
7. **Atkritumu un notekūdeņu apsaimniekošanas** efektivitātes uzlabošana un SEG emisiju samazināšana.
8. Resursu efektīva izmantošana un SEG emisiju samazināšana **lauksaimniecībā.**
9. Ilgtspējīga resursu izmantošana un SEG emisiju samazināšana un CO₂ piesaistes **palielināšana zemes izmantošanas, zemes izmantošanas maiņas un mežsaimniecības sektorā.**
10. **Fluorēto siltumnīcefekta gāzu (F-gāzu)** izmantošanas samazināšanas veicināšana.
11. **Nodokļu sistēmas** “zaļināšana” un draudzīguma pievilcīguma energoefektivitātei un AER tehnoloģijām uzlabošana.
12. **Sabiedrības informēšana**, izglītošana un izpratnes veicināšana.

NEKP norādīta arī rīcības virzienu sasaiste ar EnS dimensijām.

1. attēls. NEKP noteikto rīcības virzienu sasaiste ar EnS dimensijām (un to mērķiem)⁷³.

NEKP 4. pielikumā, saskaņā ar kuru līdz aktualizētā NEKP apstiprināšanai tika nodrošināta virzība uz NEKP mērķu sasniegšanu, atbilstoši rīcības virzieniem ir apkopotas plānotās rīcībpolitikas un to īstenošanas pasākumi, kas faktiski nosaka to, kādi pasākumi un darbības tiek veikti NEKP īstenošanas periodā mērķu sasniegšanai. 4. pielikumā ir informācija arī par atbildīgajām institūcijām, pasākumu izpildes termiņiem, kā arī norādīts iespējamais finansējums (EUR), tā avoti.

Papildus NEKP 4. sadaļā katrā apakšpunktā rīcībpolitiku dalījumā, kas atšķiras no rīcības virzienu dalījuma, ir aprakstīta esošā situācija, vēlamā situācija 2030. gadam, ieguvumi sabiedrībai un tautsaimniecībai, galvenie problēmjautājumi, galvenās rīcības un pasākumi, reģionālā sadarbība (kur attiecināms), saistītie rīcības virzieni. Apakšpunktos plānotās rīcības ietver no 4. pielikuma gan horizontālos, gan attiecināmos mērķu sasniegšanai noteiktos rīcības virzienus.

NEKP plānoti:⁷⁴

- 14 horizontālie pasākumi, kas aptver vairākus rīcības virzienus, tāpēc nav iekļauti kādā konkrētā rīcības virzienā, piemēram, tādi energoefektivitātes uzlabošanas pasākumi kā “energoefektivitāte pirmajā vietā” principa ieviešana, EPS pārskatīšana, biometāna izmantošanas veicināšanas pasākumi, kas aptver gan lauksaimniecības sektoru, gan transporta un elektroenerģijas/siltumenerģijas ražošanas darbības, izcelsmes pamatojumu sistēmas izveide un īstenošana vairākās darbībās, finansēšanas mehānismu izveide vai dalība finanšu mehānismos; iekļauti 24 sasniedzamie rādītāji ar izpildes termiņiem;
- pasākumi 12 rīcības virzienos; kopā plānoti 137 sasniedzamie rādītāji ar izpildes termiņiem.

NEKP lietotājam ir apgrūtināti un neiespējami izsekot plānoto pasākumu un to ietvaros veicamo darbību ietekmi uz mērķiem un mērķrādītājiem EnS dimensiju dalījumā. Tāpat ir neiespējami izsekot, kā tieši un cik lielā mērā plānotie pasākumi ietekmē mērķu sasniegšanu un kādu pasākumu kopums šo mērķu sasniegšanu var/nevar nodrošināt, jo tādas informācijas NEKP nav. Līdz ar to arī efektīva, uz mērķu sasniegšanu virzīta darbība ir apgrūtināta.

Uz trūkumiem pasākumu un darbību plānošanā norādījusi arī EK, komentējot sākotnējā NEKP gala versiju. 1. tabulā norādīti piemēri⁷⁵.

1. tabula

Piemēri NEKP plānoto pasākumu un darbību plānošanas trūkumiem

Ieteikumi	Novērtējums		Rekomendāciju iekļaušana plānā	
Dekarbonizācija: AER	Izklāstīt detalizētas un kvantificētas rīcībpolitikas un pasākumus, kas atbilst Direktīvā 2018/2001 n oteiktajiem pienākumiem un kas ļautu šo devumu realizēt savlaicīgi un izmaksefektīvi.	Izpildīts daļēji	Latvija ir izklāstījusi daudzas iecerētas rīcībpolitikas un vēlamos pasākumus. <u>Tomēr apraksts ir vispārīgs, trūkst konkrētu rīcībpolitisko pasākumu un instrumentu, kvantificētu rezultātu un faktoru.</u> Ir minēti tikai nedaudzi specifiski AER veltīti pasākumi, kas drīzāk turpina jau esošos pasākumus, un nav minēti atjauninājumi un papildu pūliņi, kas būtu vajadzīgi plānotā 2030. gada devuma sasniegšanai. <u>Konkrētie pasākumi nepietiekami aptver sektorus un apakšsektorus.</u> <u>Kopumā plānā iekļautie pasākumi galvenokārt ir esošie pasākumi, tāpēc ar tiem var nebūt gana, lai sasniegtu iecerēto 2030. gada devumu — 50 %.</u>	Plānā ir iekļauts detalizēts pasākumu apraksts un tam noteiktais / papildus nepieciešamais finansējums.
Enerģētiskā drošība	Norādīt pasākumus, kas palīdz sasniegt enerģētiskās drošības mērķus energoavotu dažādošanas un enerģētiskās atkarības mazināšanas jomās, tai skaitā pasākumus, kas nodrošina elastīgumu; te ietilpst arī novērtējums par to, kā ierosinātās rīcībpolitikas un pasākumi nodrošina, ka tiek sasniegts enerģētiskās atkarības samazināšanas mērķrādītājs. Novērtējot resursu pietiekamību elektroenerģijas sektorā, ņemt vērā reģionālo kontekstu.	Izpildīts daļēji	<u>Vairums plānā minēto rīcībpolitiku un pasākumu ir vispārīgi, un nav norādīti konkrēti termiņi.</u> Latvija nav pilnā mērā izpildījusi Komisijas ieteikumu izstrādāt pasākumus, kas vairotu konkurenci mazumtirgos, un nav novērtējusi, kā elastības nodrošināšanas pasākumi ietekmēs enerģētisko drošību.	Plānā ietverti konkrēti enerģētikas infrastruktūras attīstības projekti un noteikti to īstenošanas termiņi.

Revīzijā apkopoti 4. pielikumā norādītie izpildes termiņi pasākumu ietvaros plānotajām darbībām vai darbību kopumam un atbilstoši tiem plānotajiem sasniedzamajiem rādītājiem laika posmā no 2021. gada līdz 2030. gadam (skatīt 2. tabulu).

2. tabula

NEKP plānoto sasniedzamo rādītāju skaita un izpildes termiņu apkopojums

Sasniedzamo rādītāju skaits (kopā 161)	Izpildes termiņš	% no rādītāju kopskaita
7	01.07.2021.	4
1	31.07.2021.	1
11	31.12.2021.	7
48	31.12.2022.	30
3	30.06.2023.	2
26	31.12.2023.	16
3	30.06.2024.	2
3	31.12.2024.	2
9	31.12.2025.	5
3	31.12.2026.	2
1	31.12.2028.	1
46	31.12.2030.	28

Konstatējams, ka lielākajai daļai jeb 60 % no NEKP plānotajiem rādītājiem izpildes termiņš bija plānots līdz 2023. gada beigām. Plānojot aktualizētā NEKP pasākumus, bija iespēja šiem terminētajiem pasākumiem novērtēt izpildi, tomēr pasākumu izpildes progress un to izpildes atbilstība NEKP noteiktajiem termiņiem apkopotā veidā netiek vērtēta.

KEM ir norādījusi⁷⁶, ka ziņošana par Nacionālā enerģētikas un klimata plāna 2021.-2030. gadam progresu tiek veikta atbilstoši Regulas 2018/1999 17.-25. pantam noteiktajam, un šobrīd nav noteikts, ka atsevišķi tiek vērtēts katra pasākuma izpildes progress, līdz ar to nav sagatavota informācija vai ziņojumi par pasākumu, kuru izpildes termiņš ir līdz 2023. gadam, izpildi. Tāpat KEM ir norādījusi, ka NEKP iekļautie rīcībpolitiku pasākumi ir īstenojami katras atbildīgās nozares ministrijas kompetences ietvaros un aicinājis Valsts kontroli informāciju par konkrētu pasākumu īstenošanu pieprasīt no atbildīgajām ministrijām.

Revidentu ieskatā, KEM pozīcija apkopotā veidā nekoordinēt pasākumu izpildes progressa vērtējumu neatbilst KEM izveides mērķim – nodrošināt enerģētikas un klimata politikas koordināciju. Revidentu ieskatā, koordinējoša iestāde nevar tikai paļauties uz NEKP īstenošanā iesaistītajām nozaru ministrijām, ir jāveic apkopojošs vērtējums, lai efektīvi uzraudzītu politikas īstenošanu, nepieciešamības gadījumā veiktu korektīvas darbības virzībai uz mērķu sasniegšanu.

Revīzijā ir vērtēta to pasākumu izpilde, kuru īstenošanas periods bija līdz 2023. gadam un par kuru īstenošanu NEKP kā atbildīgā institūcija norādīta EM (skatīt ziņojuma 1.2. apakšsadaļu).

Aktualizētais NEKP, saskaņā ar kuru NEKP pasākumu īstenošana tiks nodrošināta no 2024. gada jūlija, salīdzinot ar NEKP, ir veidots daudz strukturētākā veidā un saturiski ērtāk pārskatāms. Plānotie pasākumi

mērķu sasniegšanai, veicamās darbības, rezultatīvie rādītāji, izpildē iesaistītās institūcijas, izpildes termiņi un investīcijas (nepieciešamās, iezīmētās un avoti) darbību dalījumā strukturēti EnS dimensiju un sektoru ar lielāko ietekmi uz dimensijas mērķu sasniegšanu dalījumā⁷⁷.

Tomēr aktualizētajā NEKP vairs nav secīgi redzami NEKP 4. pielikumā apkopotie horizontālie pasākumi un rīcības virzieni, t. i., aktualizētajā NEKP vairs nav noteikti horizontālie pasākumi. Izņēmums ir norāde: *Nepieciešams attīstīt zaļā publiskā iepirkuma kā horizontāla pasākuma īstenošanu visās nozarēs un palielināt tā īpatsvaru kopējā publiskā iepirkuma apjomā*. Turklāt aktualizētajā NEKP gandrīz nemaz nav atrodamā atsauce vai informācija par NEKP sasniegto progresu un nav vai ir grūti izsekrojama iepriekš noteikto darbību pēctecība. Tas apgrūtina starpposma progresu vērtēšanu, lai mērķtiecīgi koriģētu turpmākās īstenojamās darbības mērķu sasniegšanai.

Ne no NEKP, ne aktualizētā NEKP nav nosakāms, kuri pasākumi un veicamās darbības un cik lielā mērā veicina vai nodrošina noteikto mērķu izpildi, t. i., kuras darbības visvairāk ietekmē mērķu sasniegšanu.

Piemēram:

- ir noteikti atsevišķi atjaunīgās enerģijas īpatsvara mērķi rūpniecības nozarē un ēkās, bet iztrūkst virzieni vai risinājumi, kā šie mērķi tiks sasniegti;
- ir noteikts starpsavienojamības mērķis (% pret uzstādīto ģenerējošo jaudu), bet nav norādīts, kā un kādos termiņos tiks veicināta pieprasījuma reakcijas pakalpojumu (*demand response*), elektroenerģijas uzkrāšanas pakalpojumu vai elastības tirgus pakalpojumu attīstība.

Atbilstoši KEM sniegtajai informācijai⁷⁸ KEM piesaistīti eksperti aktualizētā NEKP izstrādes procesā gatavoja prognozes (*aprēķinus*), lai izvērtētu vai ar visiem izstrādātajiem pasākumiem, tai skaitā papildu pasākumiem, Latvija varēs nodrošināt aktualizētajā NEKP projektā noteikto mērķu izpildi⁷⁹. T. sk. minētais process notiek atbilstoši MK 2022. gada 25. oktobra noteikumos Nr. 675 "Siltumnīcefekta gāzu inventarizācijas sistēmas, prognožu sistēmas un sistēmas ziņošanai par pielāgošanos klimata pārmaiņām izveidošanas un uzturēšanas kārtība" noteiktajam. Minētie aprēķini turpmāk var veicināt efektīvāku pasākumu veikšanu mērķu sasniegšanai, tomēr jāatceras, ka laika līdz 2030. gadam ir palicis maz un līdz šim ir veikti NEKP pasākumi bez detalizētiem aprēķiniem, vai tie vispār nodrošinās mērķu izpildi.

Lai arī līdz ar NEKP apstiprināšanu atbildība par izpildi noteikta katrai atbildīgajai ministrijai⁸⁰, revidentu ieskatā, uzraudzības pasākumiem būtu jāietver arī plānoto darbību izpildes termiņu un progresu vērtējums. Tas nodrošinātu, ka turpmākās darbības tiktu noteiktas, izvērtējot sasniegtos rezultātus. Turklāt pirms jaunu pasākumu definēšanas aktualizētajā NEKP, revidentu ieskatā, būtu lietderīgi saturiski izvērtēt iepriekš plānoto pasākumu izpildi un to ietekmi uz mērķu sasniegšanu.

Revidentu ieskatā, ierobežotu resursu apstākļos būtu jāpilnībā apzināt būtiskākos pasākumus un darbības, kuras potenciāli sniegs lielāko ietekmi uz mērķu un mērķrādītāju sasniegšanu un prioritāri koncentrēties uz to īstenošanu, lai maksimāli veicinātu plānoto rezultātu sasniegšanu.

Enerģētikas politikas mērķi un mērķrādītāji nav saskaņoti ar to sasniegšanai nepieciešamajiem resursiem

NEKP norādīts⁸¹, ka NEKP mērķu sasniegšanai plānoto pasākumu un uzdevumu īstenošanai plānots izmantot gan *valsts, pašvaldību budžeta finansējumu un nacionālo līdzfinansējumu ES struktūrfondu finansējumu projektiem, gan piesaistīt ES finanšu vai citu finansējuma avotu līdzekļus un privāto kapitālu, atkarībā no pasākuma rakstura. Pasākumus, kas saistīti ar tiesību aktu un politikas plānošanas*

dokumentu izstrādi, un ar to saistīto pētījumu vai izvērtējumu veikšanu, institūcijas īsteno tām piešķiramo valsts budžeta līdzekļu ietvaros. Norādīts, ka nepieciešamais finansējuma apmērs aprēķināms ar pietiekamu nenoteiktību, t. sk., ņemot vērā, ka daudzu iesaistīto nozaru politika nebija saplānota periodam pēc 2020. gada. Procesā bija arī EK ES daudzgadu finanšu budžeta 2021.–2027. gada periodam izstrāde un ES struktūrfondu tiesību aktu izstrāde. Iespējamais finansējums un tā avoti indikatīvi norādīti plānoto pasākumu griezumā NEKP 4. pielikumā, kā arī pasākumiem, kuriem ir norādīts finansējuma apmērs, tas saskaitīts arī NEKP rīcības virzienu dalījumā. Kopsummā aprēķinātais un zināmais NEKP īstenošanai nepieciešamais finansējuma apmērs norādīts **8260,16** milj. *euro*, bet skaidrs, ka precīzs NEKP īstenošanai nepieciešamais finansējums aprēķināts nebija.

2020. gadā publicētajā ziņojumā “Nepieciešamās investīcijas Latvijas enerģētikas un klimata mērķu 2030 izpildei”, kurš tapis projekta CIC2030 ietvaros (*Climate investment capacity 2030*)⁸² uzsvērts, ka *Latvijas enerģētikas un klimata politikas mērķu izpilde lielā mērā ir arī jautājums par pietiekami lielām, patstāvīgām un efektīvām investīcijām ilgtspējīgas enerģētikas un klimata projektos. Lai sasniegtu NEKP mērķus, ir jānodrošina pārskatāms un pietiekami liels investīciju apjoms, atjaunojot ēkas, modernizējot ražošanas iekārtas, palielinot atjaunīgo energoresursu (AER) izmantošanu, un pietiekamas investīcijas zinātnē, attīstot jaunas tehnoloģijas, ilgtspējīgus pārvietošanās risinājumus un lauksaimniecības saimniecības prakses. Norādīts, ka **atbilstoši NEKP mērķiem energoefektivitātes un AER pasākumos būtu jāinvestē ap 445 miljoniem EUR katru gadu turpmāko 10 gadu laikā, kas ir divas reizes vairāk, nekā investēts 2018. gadā. Tā kā gandrīz visi ES fondu līdzekļi enerģijas un klimata projektiem tiek izmantoti grantu veidā, tad investīcijām enerģijas un klimata projektos raksturīgs nevienmērīgs raksturs un nenoteiktība. To būtu iespējams novērst, veidojot patstāvīgus finanšu instrumentus, kas paredzēti klimata projektu attīstībai un finansēšanai. Vērtējot kopējos klimata mērķus un plānoto ES finansējumu, tad privāto investīciju iesaiste un jauni finanšu instrumenti ir kritiski NEKP 2030 mērķu izpildei.***

Aktualizētajā NEKP finanšu avoti NEKP īstenošanai nav papildināti, NEKP ir norādīts⁸³, ka NEKP īstenošanai plānots izmantot publisko finansējumu (valsts un pašvaldību budžeta finansējumu), Latvijai pieejamo ES budžeta finansējumu ES fondu un citu ES budžeta finanšu instrumentu veidā, citu ārvalstu finanšu instrumentu veidā, citu finansējuma avotu līdzekļus un privāto kapitālu atkarībā no pasākuma rakstura.

Nav mainījies arī valsts budžeta līdzekļu iesaistes veids: pasākumus, kas ir saistīti ar tiesību aktu un politikas plānošanas dokumentu izstrādi un ar to saistīto pētījumu vai izvērtējumu veikšanu, iesaistītās institūcijas īsteno par piešķirtajiem valsts budžeta līdzekļiem. Nākamajos budžeta gados jautājumus par nepieciešamo papildu valsts budžeta finansējumu plānots skatīt ikgadējo valsts budžetu likumprojektu ietvaros (2025. gadā un turpmākajos gados – likumprojekta “Par valsts budžetu 2025. gadam un budžeta ietvaru 2025., 2026. un 2027. gadam” ietvaros) kopā ar visu ministriju un citu centrālo valsts iestāžu iesniegtajiem prioritāro pasākumu pieteikumiem un atbilstoši valsts budžeta finansālajām iespējām. Ilgtermiņā valsts budžeta resursi atbilstoši NEKP netiek plānoti un apstiprināti.

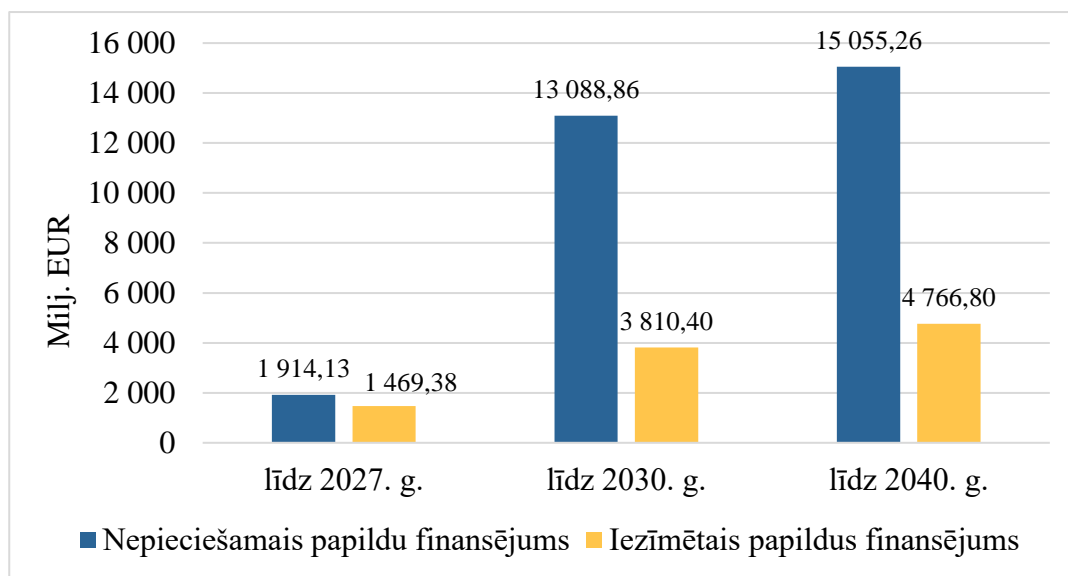
Aktualizētajā NEKP arī noteikts: ja valsts budžeta likumprojekta sagatavošanas procesā papildu valsts budžeta finansējums plāna pasākumu īstenošanai netiek piešķirts vai tiek piešķirts daļēji, izpildē iesaistītās institūcijas nodrošina, ka tiek īstenoti tie plāna pasākumi, kurus var nodrošināt piešķirto valsts budžeta līdzekļu ietvaros.

Rīcībpolitiku īstenošanai piedāvāto pasākumu īstenošanas kopējais nepieciešamais finansējuma apmērs un tā iespējamie avoti ir iekļauti aktualizētā NEKP 3. nodaļā, kur lielākajai daļai pasākumu minēts nepieciešamais, iezīmētais finansējuma apmērs un avots. Aktualizētajā NEKP identificēto pasākumu

kopējo nepieciešamo investīciju summa 10 gadu periodam ietver gan jau šobrīd īstenoto pasākumu turpināšanu, gan papildus nepieciešamās investīcijas.

2024. gada FM izstrādātajā informatīvajā ziņojumā “Fiskālo risku deklarācija”⁸⁴, vērtējot klimata pārmaiņu ietekmi, sniegts vērtējums arī par aktualizētā NEKP īstenošanai nepieciešamo finansējumu:

NEKP indikatīvais novērtējums par nepieciešamo papildus investīciju apjomu (nav iekļauts finansējums aktivitātēm, kas ir paredzēts esošā budžeta ietvaros) plānā aprakstīto pasākumu īstenošanai (visu NEKP plānā minēto pasākumu īstenošana nenodrošinās visu mērķu sasniegšanu) līdz 2030. gadam sasniedz 13,1 mljrd. euro (skat. 2. attēlā). Turklāt, vairākiem pasākumiem nav datu par nepieciešamo finansējumu⁸⁵, kas nozīmē, ka šis apjoms varētu būt lielāks.

2. attēls. Kopējais kumulatīvais investīciju apmērs, kas papildus nepieciešams, lai īstenotu NEKP minētos pasākumus⁸⁶

No papildus nepieciešamajiem 13,1 mljrd. euro līdz 2030. gadam šobrīd ir iezīmēti 3,8 mljrd. euro jeb 29,1 %⁸⁷. Dimensiju dalījumā aprēķināts, ka dekarbonizācijas dimensijai ir vislielākais papildus nepieciešamais finansējums, kur kumulatīvais investīciju apjoms, kas nepieciešams līdz 2030. gadam, sasniedz 7,4 mljrd. euro, savukārt iezīmētais papildus finansējums šobrīd ir 1,7 mljrd. euro jeb 22,3 %. Vismazākais iezīmētā papildus finansējuma īpatsvars ir energoefektivitātes dimensijai. Ja kopējais papildus nepieciešamais kumulatīvais investīciju apjoms līdz 2030. gadam ir 3,8 mljrd. euro, tad iezīmētais finansējums ir vien 0,5 mljrd. euro jeb 13,2 %.

Šobrīd nav konkrēta plāna, kā piesaistīt finansējumu NEKP īstenošanai. Par to liecina arī aktualizētā NEKP saskaņošanas procesā sniegtie iebildumi un skaidrojumi⁸⁸. 3. tabulā sniegti piemēri.

Piemēri NEKP plānoto pasākumu finansējuma plānošanas un piesaistes trūkumiem

Vieta, Nr.	Iebildums/ieteikums	Apstrādes informācija
Izziņa 24-TA-138445 Nr.45	<p>Iebildums (Valsts kanceleja - 27.06.2024.)</p> <p>Joprojām <u>trūkst analīzes un informācijas par privātā finansējuma piesaisti</u> [...].</p> <p><u>Finansējums ir atslēgas elements, bez kura nebūs iespējama plānā aprakstīto mērķu sasniegšana, un šādai analīzei ir noteikti jābūt.</u> Rīcībpolitikas tabulās, kur pretim pasākumiem norādītas finansējuma summas un uzskaitīti avoti, netiek sniegts sadalījums šai summai pa avotiem.</p>	<p>Analīze par privātā finansējuma vajadzībām un piesaisti ir būtiska, lai runātu par konkrētu pasākumu devumu enerģētikas un klimata mērķu sasniegšanai, <u>bet to nav iespējams veikt esošo resursu (laika un cilvēku) ietvaros.</u> Ir uzsākta pētījuma tehniskās specifikācijas gatavošana, lai šādas vajadzības apzinātu, bet rezultāti būs tikai nākamgad. Papildus vēšam uzmanību, ka NEKP iekļautie pasākumi izriet arī no citu nozaru politiku plānošanas dokumentiem un virzībām.</p>
Izziņa 24-TA-138445 Nr.57.	<p>Iebildums (FM - 27.06.2024.)</p> <p>[...] lūdzam pārskatīt visus plānā iekļautos pasākumus un katram norādīt finansējuma apmēru un avotu, t. sk. arī esošā budžeta ietvarā nodrošināmos pasākumus, ja tas ir iespējams. Vienlaikus, ja pie pasākumiem tiek sniegta norāde "ND", kas saskaņā ar saīsinājumiem nozīmē "nav datu", tad lūdzam atsauces skaidrot, kāpēc dati nav pieejami.</p>	<p>Norādām, ka <u>pasākumiem nav iespējams izdalīt valsts budžeta finansējumu, privāto finansējumu, ES struktūrfondu finansējuma apjomu</u> utt., jo tāds šobrīd ir zināms tikai tiem pasākumiem, kuru īstenošanas atbalsta programmu MK noteikumi ir jau apstiprināti (līdz ar to pasākums tiek īstenots). Pasākumu, kuriem finansējums ir iezīmēts, piemēram, NAP2027, ANM, TPF plānā līdzfinansējuma apjomi nav zināmi, jo tie var mainīties atkarībā no MK noteikumos iekļautajiem nosacījumiem.</p> <p>Tāpat norādām, ka <u>daudziem pasākumiem īstenošanas termiņš ir 2030.gads vai pēc 2030.gada, līdz ar to par šādiem pasākumiem finansējuma avotu sadalījums šobrīd vispār nav iespējams.</u></p>
NEKP 1.pielikums. 2.tabula Nr.17.	<p>EK ieteikums</p> <p>Norādīt reformas un pasākumus ar mērķi mobilizēt privātās investīcijas, kas vajadzīgas enerģētikas un klimata mērķrādītāju sasniegšanai. <u>Uzlabot un paplašināt investīciju vajadzību analīzi, iekļaujot visaptverošu un konsekventu pārskatu par publisko un privāto investīciju vajadzībām agregēti un pa nozarēm.</u> Lejupēju visas ekonomikas mēroga pieeju papildināt ar augšupēju konkrētu projektu novērtējumu. <u>Iekļaut kopējo investīciju vajadzību sadalījumu, papildus pievienojot informāciju par mobilizējamajiem valsts, reģionālajiem un Savienības finansējuma avotiem, kā arī privātajiem finansējuma avotiem.</u> Pievienot īsu aprakstu par to, kāda veida finansiālā atbalsta shēmas ir izvēlētas, lai īstenotu rīcībpolitikas un pasākumus, ko finansē no publiskā sektora budžeta, un par apvienoto finanšu</p>	<p>Plānā ir iekļauti pasākumi, kas citastarpā dos potenciālajiem investoriem skaidrību par konkrētām nozaru rīcībpolitikām.</p>

instrumentu izmantošanu, izmantojot dotācijas, aizdevumus, tehnisko palīdzību un publiskā sektora garantijas, arī par valsts attīstību veicinošo banku lomu attiecīgajās shēmās un/vai par to, kā tiek mobilizēts privātais finansējums. Apsvērt iespēju kā finansējuma avotu izmantot izmakslietderīgus iedaļes apjomu pārskaitījumus uz citām dalībvalstīm saskaņā ar KCR. Rūpīgi novērtēt plānoto rīcībpolitiku un pasākumu makroekonomisko ietekmi.

Secināms: lai arī ir apzināti riski saistībā ar NEKP īstenošanai nepieciešamā finansējuma trūkumu un piesaistes problēmām, šobrīd jautājums joprojām pamatā tiek risināts nākotnes darbību formā, uzsākot vajadzību apzināšanu, meklējot risinājumus ierobežotu laika un cilvēkresursu apstākļos u. c. Ņemot vērā, ka kopš NEKP apstiprināšanas ir pagājuši jau četri gadi un līdz rezultātu sasniegšanai atlikuši seši gadi, revidentiem nav pārliecības, ka finansējuma piesaiste nepieciešamajos apmēros vispār ir iespējama. Jāņem vērā, ka bez finansējuma piesaistes NEKP mērķi nav sasniedzami, līdz ar to pastāv būtisks mērķu sasniegšanas un attiecīgi EK sankciju risks.

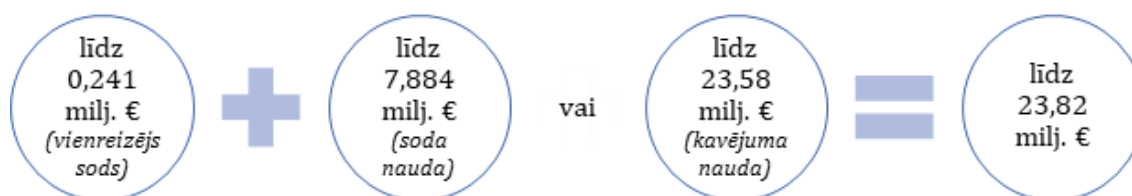
Aktualizētajā NEKP ir vispārīga informācija par sankcijām noteikto mērķu neizpildes gadījumā⁸⁹.

Par mērķu neizpildi EK ir tiesības vērsties pret Latviju ES Tiesā, jo mērķu neizpilde ir uztverama kā ES tiesību aktu neizpilde. Šādā gadījumā ES Tiesa saskaņā ar LESD 260. panta 3. punktu var piemērot dalībvalstij finanšu sankcijas – gan soda naudu, gan kavējuma naudu, neizslēdzot vienu vai otru – jau ar pirmo, konstatējošo spriedumu. Katrai ES dalībvalstij ir noteikta vienreizējā maksājuma summa, pie kuras pieskaita soda naudu vai kavējuma naudu par laiku, līdz kuram tiek novērsts pārkāpums, t. i., līdz brīdim, kad tiek konstatēta konkrēto mērķu izpilde⁹⁰:

1) vienreizējā soda maksājuma summa Latvijai ir 241 000 €;

2) naudas sods 1 080 € dienā (ar smaguma koeficienta piemērošanu⁹¹ atbilstoši ES Tiesas ieskatam – 21 600 € dienā) vai kavējuma nauda 3 230 € dienā (ar smaguma koeficienta piemērošanu atbilstoši ES Tiesas ieskatam 64 600 € dienā), kas tiek aprēķināta par katru dienu, kamēr pārkāpums turpinās.

3) Ņemot vērā, ka daži mērķi ir ikgadēji un atskaitīšanās par tiem ir ikgadēja, tad arī sankcijas par katru nenasniegto mērķi varētu tikt piemērotas gada griezumā:

Sākot ar 2027. g., pēc Regulas [2018/1999](#) 38. pantā noteiktās visaptverošās nacionālās SEG inventarizācijas pārbaudes var rasties negatīva ietekme uz valsts budžetu mērķu nenasniegšanas gadījumā.

Šobrīd nav aprēķinu vai aplēšu potenciālo sankciju apmēram gadu griezumā, ar kurām Latvijai, iespējams, jārēķinās mērķu nenasniegšanas gadījumā, modelējot situācijas, ja netiek īstenoti plānotie pasākumi vai netiek piesaistīts nepieciešamais finansējums.

Revidenti secina, ka, nenodrošinot NEKP plānoto pasākumu īstenošanu atbilstoši termiņiem, NEKP īstenošanai nepieciešamā finansējuma piesaisti un neveicot mērķtiecīgus uzraudzības pasākumus, NEKP plānotie mērķi un mērķrādītāji paliks tikai “uz papīra”, savukārt par mērķu neizpildi var nākties maksāt. Jāņem vērā, ka jāmaksā būs līdz pilnīgai mērķu izpildei, jo sankciju piemērošana neatbrīvo no saistībām.

1.2. Vai institucionālā sistēma, kompetenču un atbildības sadalījums nodrošina efektīvu enerģētikas politikas plānošanu, ieviešanu un uzraudzību?

KEM kā vadošā valsts pārvaldes iestāde klimata politikas un enerģētikas politikas jomā darbību uzsākusi 2023. gada janvārī, pēc EM un VARAM reorganizācijas. Attiecīgās EM un VARAM struktūrvienības un darbinieki tika pārcelti uz KEM. 2024. gada vidū procesā bija vides aizsardzības politikas jomas nodošana no VARAM uz KEM.

Revīzijā secināts, ka ar esošo institucionālo sistēmu mērķis par divu ministriju – EM un KEM – kompetenču dublēšanās samazināšanu nav sasniegts. Proti, lai arī no EM nolikuma enerģētikas funkcija ir svītrotā, šobrīd tās atbildība par enerģētikas jomu saglabājas – EM nodrošina nozares politikas īstenošanu ministrijas padotības iestādēs (BVKB, LIAA) un valsts kapitālsabiedrībā SIA “Publisko aktīvu pārvaldītājs Possessor”, kuras pilda ar enerģētikas funkciju saistītus uzdevumus. EM ir arī valsts kapitāla daļu turētāja AS “Latvenergo”. EM savu uzdevumu veikšanā pretēji nolikuma grozījumu mērķim nevar distancēties no saturiskas enerģētikas politikas ieviešanas funkcijas veikšanas, kaut arī tā tiek veikta samazinātā apmērā un ar samazinātiem resursiem. Tas nav veicinājis enerģētikas politikas īstenošanai nepieciešamā administratīvā resursa samazināšanos.

Revīzijā konstatēts, ka atsevišķu ar enerģētikas politikas īstenošanu saistītu uzdevumu izpilde netiek nodrošināta atbilstoši NEKP un citos normatīvajos aktos noteiktajam:

- EM un KEM atbildībā esošo NEKP plānoto pasākumu ar termiņu līdz 2023. gadam izpilde nodrošināta vien daļēji;
- kavējās aktualizētā NEKP projekta izstrāde;
- nosacījumi mērķēta atbalsta energoresursu cenu pieauguma kompensēšanai izstrādāti ar kavēšanos;
- KEM plānotie pētījumi, t. sk. enerģētikas jomā, netiek īstenoti konsekventi, lai gan šim mērķim budžetā ir paredzēts finansējums;

- KEM darbību reglamentējošo dokumentu izstrāde nav nodrošināta termiņos un atbilstoši normatīvajam regulējumam.

Faktiski nav nodrošināta un nedarbojas nedz pastāvīgā uzraudzība, nedz virsuzraudzība:

- vairāk nekā četrus gadus laikā nav izdevies izveidot NEKP ieviešanai noteikto uzraudzības un ziņošanas sistēmu, jo tās izstrāde vēl turpināsies līdz 2025. gada maijam;

- plānotā enerģētikas politikas virsuzraudzība – Nacionālā enerģētikas un klimata padome, kura izveidota, lai nodrošinātu koordinētu, integrētu un ilgtspējīgu valsts politiku enerģētikas un klimata jautājumu risināšanai – darbojusies tikai līdz 2021. gadam;

- 2023. gada decembrī izveidotā Enerģētikas, vides un klimata jautājumu komiteja (MK tematiskā komiteja), kurā t. sk. paredzēta NEKP sasniegšanas progresa vērtēšana, jau šobrīd nesnāc katru mēnesi, kā tas paredzēts Ministru prezidenta rīkojumā⁹².

Kopumā secināms, ka, definējot mērķus un rādītājus, bet nepilnveidojot sistēmu starpposmu izvērtēšanai un nenodrošinot efektīvu un kvalitatīvu uzraudzību, Latvijā nav visu priekšnosacījumu un nav izveidota sistēma efektīvai enerģētikas politikas īstenošanai.

Revidentu ieskatā, būtiski ir ne tikai iedzīvināt un atjaunot plānotos NEKP uzraudzības un izvērtēšanas pasākumus, bet arī nodrošināt to kvalitatīvu veikšanu.

Pastāvīgais enerģētikas politikas ieviešanas ietvars un funkciju sadalījums

2022. gadā uzsāktas un 2023., 2024. gadā turpinātas **funkcionālas izmaiņas enerģētikas nozares politikas plānošanā un īstenošanā**. 2022. gada decembrī izveidots klimata un enerģētikas ministra amats⁹³. Pieņemti MK noteikumi⁹⁴, ar kuriem EM atbildībā bijusī enerģētikas politika un uzdevumi enerģētikas politikas jomā nodoti KEM. Ar MK 2022. gada 23. decembra rīkojumu⁹⁵ ir reorganizēta EM un VARAM un izveidota KEM. KEM ir nodotas enerģētikas politikas (izņemot naftas produktu rezervju uzturēšanas un uzraudzības jomu) un klimata politikas funkcijas. EM nodarbinātie enerģētikas politikas izstrādes un īstenošanas jautājumos pārcelti darbā uz KEM⁹⁶.

Ar 2024. gada jūliju KEM funkcijas papildinātas ar vides aizsardzības politikas jomu⁹⁷.

Atbilstoši tiesību aktu skaidrojumam⁹⁸ KEM izveide un ministriju reorganizācija veikta, lai pilnveidotu un uzsvērtu klimata un enerģētikas politiku nozīmīgumu, kā arī sekmētu to savstarpējo koordināciju.

KEM šobrīd noteiktās funkcijas ir izstrādāt klimata un enerģētikas politiku, kā arī organizēt un koordinēt šo politiku īstenošanu⁹⁹.

KEM uzdevumi enerģētikas politikas īstenošanai ir t. sk.:

- izstrādāt un pārraudzīt attīstības plānošanas dokumentu ieviešanu;

- organizēt un koordinēt normatīvo aktu īstenošanu;
- nodrošināt ārvalstu un citu finanšu instrumentu finansēto klimata un enerģētikas projektu plānošanu, vērtēšanu, ieviešanu, uzraudzību un kontroli;
- veicināt pasākumu integrēšanu citu nozaru attīstības plānošanas dokumentos un normatīvajos aktos, kas vērsti uz klimata politikas un enerģētikas politikas mērķu sasniegšanu;
- izstrādāt ieteikumus un vadlīnijas;
- plānot ar enerģētikas krīzes novēršanu saistītos pasākumus un nodrošināt to vadību;
- koordinēt starptautisko līgumu un konvenciju īstenošanu;
- izstrādāt un aktualizēt klimatneitralitātes stratēģiju, koordinēt Nacionālā enerģētikas un klimata plāna, kā arī pielāgošanās klimata pārmaiņām plāna izstrādi, īstenošanu un aktualizēšanu u. c.

No 2024.gada 1.jūlija KEM ir kapitāla daļu turētāja trijās kapitālsabiedrībās – SIA “Vides investīciju fonds”, kuras darbības mērķis ir vides piesārņojuma samazināšana, veicinot vides aizsardzības projektu realizāciju, AS “Augstsprieguma tīkls”, kas ir Latvijas elektroenerģijas pārvades sistēmas operators¹⁰⁰ un valsts sabiedrībā ar ierobežotu atbildību "Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centrs"¹⁰¹.

Savukārt EM nolikumā¹⁰² no 2023. gada janvāra enerģētikas funkcija un ar to tieši saistīti uzdevumi ir svītroti. Enerģētikas funkcija no EM svītrotā ar pamatojumu: *lai novērstu iespējamo divu ministriju kompetenču dublēšanos un enerģētikas politikas joma vienlaikus neatrastos divu ministriju – KEM un EM – kompetencē*¹⁰³.

Lai arī enerģētikas funkcija no EM nolikuma ir svītrotā, EM atbilstoši nolikumam un tiesību aktiem¹⁰⁴ joprojām nodrošina nozares politikas īstenošanu ministrijas padotības iestādēs un valsts kapitālsabiedrībās, kurās ministrija ir valsts kapitāla daļu turētāja un daļa no šīm kapitālsabiedrībām pilda ar enerģētikas funkciju izpildi saistītus uzdevumus.

- EM ir 100 % valsts kapitāla daļu turētāja AS “**Latvenergo**” – elektroenerģijas un siltumenerģijas ražošanas un tirdzniecības, elektroenerģijas sadales, kā arī dabasgāzes tirdzniecības uzņēmumā. EM nodrošina valsts kapitāla daļu pārvaldību atbilstoši likumā¹⁰⁵ noteiktajai kompetencei. Jāatzīmē, ka ES direktīvas¹⁰⁶ neatkarības prasību dēļ elektroenerģijas ražotājam (AS “Latvenergo”) un elektroenerģijas pārvades sistēmas operatoram (AS “Augstsprieguma tīkls”, kura kapitāla daļu turētājs ir KEM) jāatrodas dažādu ministriju pārraudzībā.

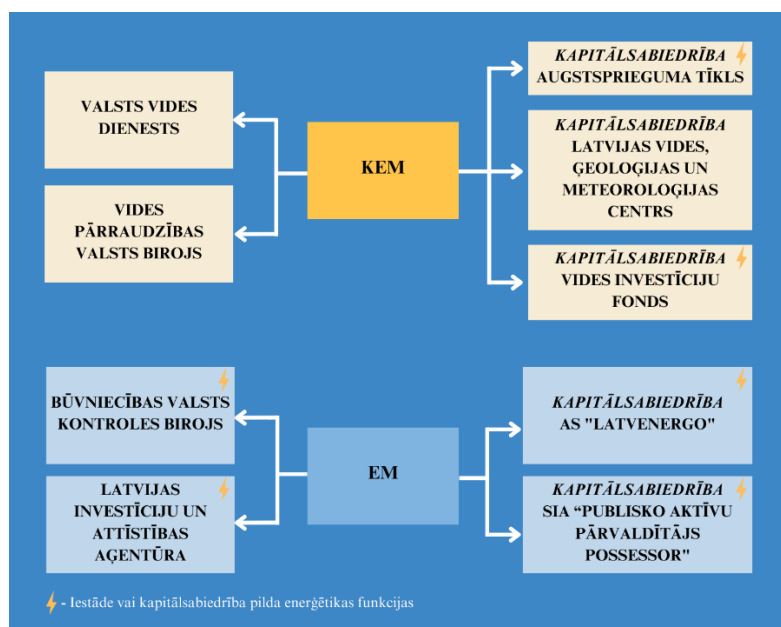
- EM pārraudzības iestādes **BVKB** mērķis¹⁰⁷ ir atbilstoši normatīvajos aktos noteiktajai kompetencei nodrošināt kvalitāti un drošību būvniecības jomā, kā arī nodrošināt enerģētikas politikas īstenošanu. BVKB administrē enerģētikas politiku, kā arī īsteno citas likumos BVKB noteiktās funkcijas un uzdevumus¹⁰⁸. 2024. gadā BVKB vēl ir paplašināti uzdevumi un tam sadarbībā ar nozaru ministrijām un iestādēm, plānošanas reģioniem, pašvaldībām un komersantiem būs jāgatavo Energoresursu informācijas sistēmā iekļaujamo Enerģētikas savienības enerģētikas dimensiju informācija, dati un to analīze NEKP noteiktajos progresā ziņojumos¹⁰⁹.

2025. gada februārī plānota BVKB reorganizācija, kuras ietvaros valsts pārvaldes uzdevumi enerģētikas politikas administrēšanas jomā tiks nodoti Vides pārraudzības birojam, kas ir KEM pārraudzībā. Pēc iestāžu reorganizācijas Vides pārraudzības valsts biroja nosaukums tiks mainīts uz “Enerģētikas un vides aģentūra”. Tādējādi pēc minētās reorganizācijas vides un enerģētikas politikas administrēšanas joma tiks īstenota iestādē, kas ir KEM pārraudzībā. BVKB turpinās nodrošināt enerģētikas politikas administrēšanas informācijas tehnoloģiju sistēmu uzturēšanu (Aizsargāto lietotāju datu informācijas

sistēma, Energoresursu izmaksu kompensācijas informācijas sistēma, Energoresursu informācijas sistēma, Elektroenerģijas obligātā iepirkuma uzraudzības informācijas sistēma)¹¹⁰.

- No 2024. gada 1. janvāra naftas drošības rezervju iegādi valsts īpašumā, uzturēšanu un maksas administrēšanu nodrošina sabiedrība ar ierobežotu atbildību SIA “Publisko aktīvu pārvaldītājs **Possessor**” (EM ir 100 % kapitāla daļu turētāja). Pirms tam naftas drošības rezervju uzturēšanas pakalpojuma un valsts nodevas par drošības rezervju uzturēšanu administrēšanu nodrošināja Būvniecības valsts kontroles birojs.

- Ņemot vērā, 2022. gada 13. septembra MK sēdē izskatītajā konceptuālajā ziņojumā “Par Latvijas un Igaunijas atkrastes vēja enerģijas kopprojekta “ELWIND” līdzšinējo un turpmāko attīstību”¹¹¹ norādīto, projekta attīstības nākamajā stadijā no Latvijas puses ar to strādā EM pakļautības iestāde **LIAA**, nodrošinot parka būvniecībai nepieciešamo atļauju saņemšanu, ietekmes uz vidi novērtējumus u. c.

3. attēls. KEM iestādes un kapitālsabiedrības un EM ar enerģētikas funkciju īstenošanu saistītās iestādes un kapitālsabiedrības.

Revīzijā secināts, ka faktiski ar šādu institucionālo sistēmu mērķis par divu ministriju kompetenču dublēšanās samazināšanu nav sasniegts. Proti, lai arī no EM nolikuma enerģētikas funkcija ir svītrotā, šobrīd tās atbildība par enerģētikas jomu saglabājas – EM nodrošina nozares politikas īstenošanu ministrijas padotības iestādēs (BVKB, LIAA) un valsts kapitālsabiedrībā SIA “Publisko aktīvu pārvaldītājs Possessor”, kuras pilda ar enerģētikas funkciju saistītus uzdevumus. Vienlaikus EM ir valsts kapitāla daļu turētāja vienā no lielākajiem energoapgādes pakalpojumu sniedzējiem un elektroenerģijas ražotājiem Baltijā – AS “Latvenergo”. EM savu uzdevumu veikšanā pretēji nolikuma grozījumu mērķim nevar distancēties no saturiskas enerģētikas funkcijas veikšanas, kaut arī tā tiek veikta samazinātā apmērā un ar samazinātiem resursiem. Tas savukārt nav veicinājis enerģētikas politikas īstenošanai nepieciešamā administratīvā resursa samazināšanos.

KEM, EM un tās iestāžu sadarbība

Ņemot vērā, ka EM iestādes un kapitālsabiedrības pilda arī ar enerģētikas funkciju saistītus uzdevumus, revīzijā skatīts, kā tiek nodrošināta sadarbība starp KEM un EM.

- **KEM un BVKB.** 2023. gada septembrī ir noslēgta starpresoru vienošanās par sadarbību enerģētikas politikas administrēšanā starp KEM un BVKB¹¹². Vienošanās mērķis ir noteikt sadarbības principus ārējos normatīvajos tiesību aktos noteiktajām BVKB funkcijām enerģētikas politikas administrēšanā KEM kompetences ietvaros, tajā skaitā saistībā ar BVKB pārziņā esošajām informācijas sistēmām¹¹³. Noteikts, ka KEM, sagatavojot tiesību aktu vai tā grozījumus, kas paredz BVKB veikt funkcijas vienošanās ietvaros, vienojas ar BVKB par funkciju izpildes tvērumu un to īstenošanai nepieciešamajiem resursiem, kā arī noteikts, ka BVKB pēc KEM rakstveida pieprasījuma sniedz KEM ar funkciju izpildi saistīto informāciju¹¹⁴. Vienošanās nesatur detalizētākus noteikumus, kas precizētu tiesību aktos noteikto BVKB funkciju izpildi.

- **KEM un EM.** Revīzijā, izvērtējot pieejamo informāciju par EM un KEM sadarbību, ir konstatējams, ka abu ministriju sadarbība nav formalizēta, nav noslēgta atsevišķa starpresoru vienošanās par sadarbību enerģētikas nozares kapitālsabiedrību pārvaldības jomā, bet normatīvie akti, kas attiecas uz enerģētikas jomu, tiek saskaņoti starp EM un KEM tiesību aktu aprites noteiktajā kārtībā TAP. Lai pārliecinātos, ka EM un KEM sagatavotie tiesību akti tiek savstarpēji saskaņoti, izlases veidā, atlasot enerģētikas jomā KEM un EM 2023. gadā sagatavotos tiesību aktu projektus, tika pārbaudīta TAP pieejamā informācija un konstatēts, ka no 12 apskatītajiem dokumentiem deviņos gadījumos tiesību aktu saskaņošanas procesā ir iesaistīta otra ministrija. Trijos gadījumos EM, virzot MK noteikumu projektu, nesaskaņoja tos ar KEM. Šo trīs MK noteikumu joma ir naftas rezervju pārvaldība un pārdošana, kas saskaņā ar Enerģētikas likumu¹¹⁵ līdz 2024. gada 1. janvārim bija BVKB kompetencē un 2024. gada 1. janvārī nodota SIA "Publisko aktīvu pārvaldītājs Possesor". Rezultātā ir gūta pārliecība, ka EM un KEM nodrošina attiecināmo enerģētikas jomas normatīvo aktu projektu savstarpēju saskaņošanu.

- EM, KEM, AS "Latvenergo".

EM kā valsts kapitāla daļu turētāja nodrošina AS "Latvenergo" valsts kapitāla daļu pārvaldību atbilstoši likumā¹¹⁶ noteiktajai kompetencei. Savukārt KEM likuma izpratnē veic nozares ministrijas kompetences uzdevumus. Līdz KEM izveidei nozares ministrijas kompetence bija EM.

Saskaņā ar EM sniegto informāciju¹¹⁷ EM ir nodrošinājusi kompetences darbības spēkā esošās AS "Latvenergo" vidēja termiņa darbības stratēģijas¹¹⁸ apstiprināšanas procesā. Ja kapitālsabiedrībā, kurā valstij ir izšķiroša ietekme, ir izveidota padome, tā pirms kapitālsabiedrības izstrādātās vidēja termiņa darbības stratēģijas apstiprināšanas saņem nozares ministrijas un koordinācijas institūcijas atzinumu, t. sk. nozares ministrija sniedz vērtējumu par kapitālsabiedrības vidēja termiņa darbības stratēģijā izvirzītajiem nefinanšu mērķiem un to atbilstību nozares politikas mērķiem¹¹⁹. AS "Latvenergo" vidēja termiņa darbības stratēģijā atbilstoši likumam¹²⁰ ir iekļauti cita starpā arī finanšu mērķi, darbības efektivitāti raksturojošie rezultatīvie rādītāji, peļņas vai zaudējumu prognoze, naudas plūsmas u. c. Kā arī AS "Latvenergo" vidēja termiņa darbības stratēģijā ir iekļauti no politikas plānošanas dokumentiem izrietoši darbības mērķi, tostarp klimata un enerģētikas jomā. Pirms stratēģijas apstiprināšanas saņemti Ekonomikas ministrijas un Valsts kancelejas Pārresoru koordinācijas departamenta (iepriekš Pārresoru koordinācijas centrs) atzinumi. Tā kā līdz 2023. gadam EM bija enerģētikas nozares ministrija, KEM nav iesaistījies šīs AS "Latvenergo" stratēģijas vērtēšanas procesā. KEM kā nozares ministrija būs jāiesaista, izstrādājot nākamā perioda AS "Latvenergo" vidēja termiņa darbības stratēģiju.

EM ir norādījusi¹²¹, ka *normatīvie akti nenosaka pienākumu AS "Latvenergo" ikgadējo budžetu saskaņot ar nozares ministriju. Latvenergo ikgadējo rezultatīvo rādītāju noteikšanu nodrošina AS "Latvenergo"*

padome ikgadēja budžeta plānošanas un gada mērķu noteikšanas procesā atbilstoši Latvenergo vidēja termiņa darbības stratēģijā noteiktajam. Ikgadējo Latvenergo budžetu sagatavo valde un atbilstoši likumam¹²² apstiprina Latvenergo padome, kas arī uzrauga tā izpildi.

EM ir nodrošinājusi kompetences darbības un sniegusi vērtējumu par kapitālsabiedrības vidēja termiņa darbības stratēģijā noteikto nefinanšu mērķu sasniegšanu iepriekšējā gadā, kā arī priekšlikumus turpmākajai rīcībai¹²³. EM un Valsts kancelejas Pārresoru koordinācijas departaments (iepriekš Pārresoru koordinācijas centrs) ir sniedzis vērtējumu par AS “Latvenergo” darbības rezultātiem 2021. un 2022. gadā. Savukārt AS “Latvenergo” 2023. gada rezultāti revīzijas laikā vēl bija izvērtēšanas procesā un tie šajā revīzijā nav vērtēti. Par AS “Latvenergo” nepieciešami vērtējumi gan no AS “Latvenergo” valsts kapitāla daļu turētāja, gan nozares ministrijas, gan koordinācijas institūcijas, līdz ar to plānots, ka KEM tiks iesaistīta ikgadējā vērtēšanas procesā.

Revīzijā, vērtējot jautājumu par ieguldījumiem enerģētikas sektora infrastruktūrā, konstatēts, ka līdzšinējā dažādu nozaru politikas vide valstī nav nodrošinājusi pietiekamu jaunu enerģijas ģenerējošo jaudu un uzkrāšanas risinājumiem saistīto investīciju un attīstības tempu vai sistemātisku un straujāku AER īpatsvara pieaugumu. Revīzijā secināts, ka enerģētikas uzņēmumu, tostarp AS “Latvenergo” un AS “Augstsprieguma tīkls”, iesaiste NEKP mērķu izpildē, izmantojot likumā¹²⁴ EM un KEM noteikto valsts kapitāla daļu pārvaldības kompetenci, būtu uzlabojama (skatīt šī ziņojuma 2.2. apakšpunktu).

Ministrijas uzdevumu izpilde enerģētikas politikas īstenošanā

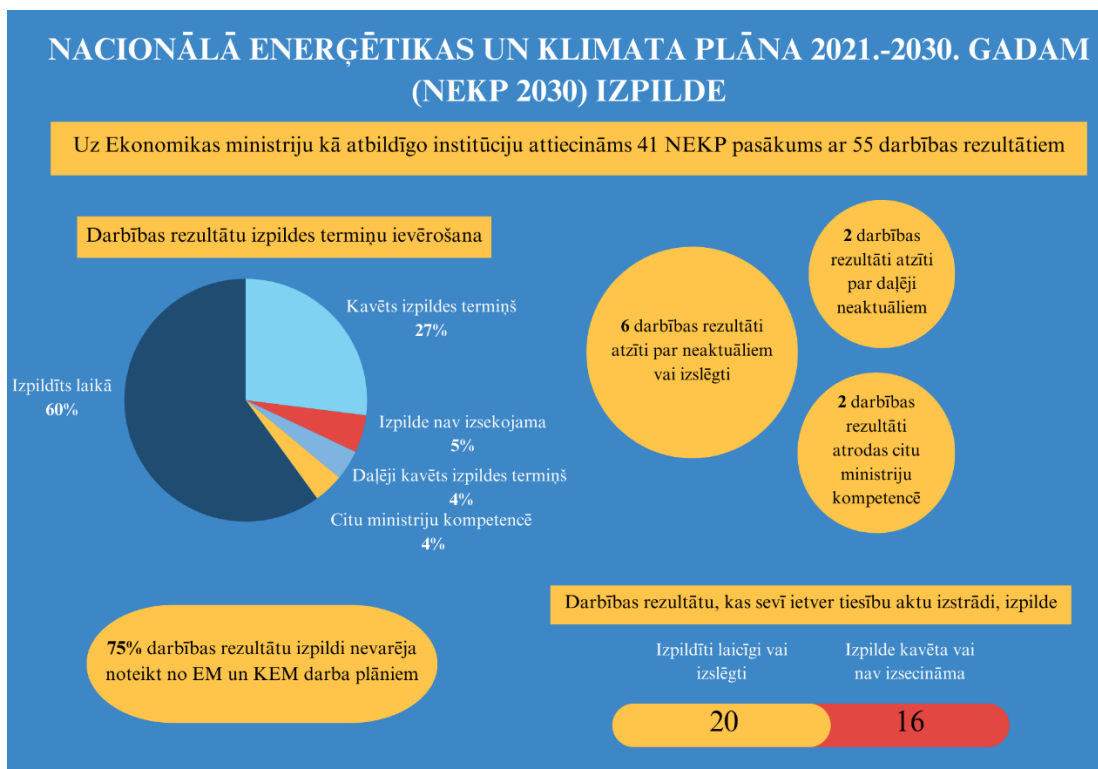
Revīzijā konstatēts, ka atsevišķu ar enerģētikas politikas īstenošanu saistītu uzdevumu izpilde netiek nodrošināta atbilstoši NEKP un citos normatīvajos aktos noteiktajam un šiem uzdevumiem tajā skaitā ir ietekme uz NEKP īstenošanu. Revīzijas piemēri liecina, ka jāuzlabo ministrijas kompetences uzdevumu izpilde un KEM kapacitāte, tostarp KEM noteikto uzdevumu izpildē būtu stiprināmi vairāki aspekti.

- **EM un KEM atbildībā esošo NEKP plānoto pasākumu ar termiņu līdz 2023. gadam izpilde nodrošināta vien daļēji**

Revīzijā vērtējam NEKP pasākumus, kuru termiņš bija 2021., 2022., 2023. gads un par kuru īstenošanu bija atbildīga EM un KEM (attiecināmie pasākumi ar izpildes termiņu 2023. gads). Pasākumi, kuros EM ir kā līdzatbildīgā institūcija, netika apskatīti.

Kopumā revīzijā tika izvērtēts 41 NEKP pasākums. Šo pasākumu ietvaros ir 55 uz EM kā atbildīgo institūciju attiecināmi terminēti darbības rezultāti, kuriem izpildes termiņš bija 2021., 2022. un 2023. gads.

Revīzijā secināts, ka NEKP uzdevumi EM un KEM darba plānos iekļauti vien 25 % apmērā, termiņos izpildīti 60 % uzdevumu. Lielākā daļa jeb 65 % darbības rezultātu ietver uzdevumu izstrādāt tiesību aktus, no tiem gandrīz puse nav izpildīti plānotajos termiņos vai to izpilde nebija nosakāma no ministriju iesniegtās informācijas¹²⁵.

4. attēls. Ekonomikas ministrijas atbildībā esošo NEKP pasākumu 2021., 2022., 2023. gadam izpilde līdz 2023. gada beigām.

Apstiprinot NEKP un aktualizēto NEKP, MK ir noteicis atbildību par plāna ieviešanu un paredzēto pasākumu īstenošanu atbildīgajām ministrijām¹²⁶. Revīzijā, vērtējot iesniegto informāciju¹²⁷, secināts, ka EM atbildībā esošie pasākumi izpildīti daļēji. Tas liecina, ka trūkst pastāvīgas uzraudzības pār pasākumu īstenošanu. Revidenti pieļauj, ka EM atbildības pasākumu izpildi 2023. gadā ir ietekmējusi arī funkcijas nodošana no EM uz KEM, jo atsevišķu uzdevumu izpildes informācija nebija izsekrojama EM un KEM sniegtajā informācijā par pasākumu izpildi¹²⁸. Pēc revidentu domām, NEKP izpildes veicināšanai pastāvīga kompetences līmeņa uzraudzība pār noteikto pasākumu izpildi ir jāveic gan katrai atbildīgajai ministrijai, gan apkopojoshi būtu jākontrolē par koordināciju un uzraudzību atbildīgajai ministrijai – KEM.

- Kavējās aktualizētā NEKP projekta izstrāde

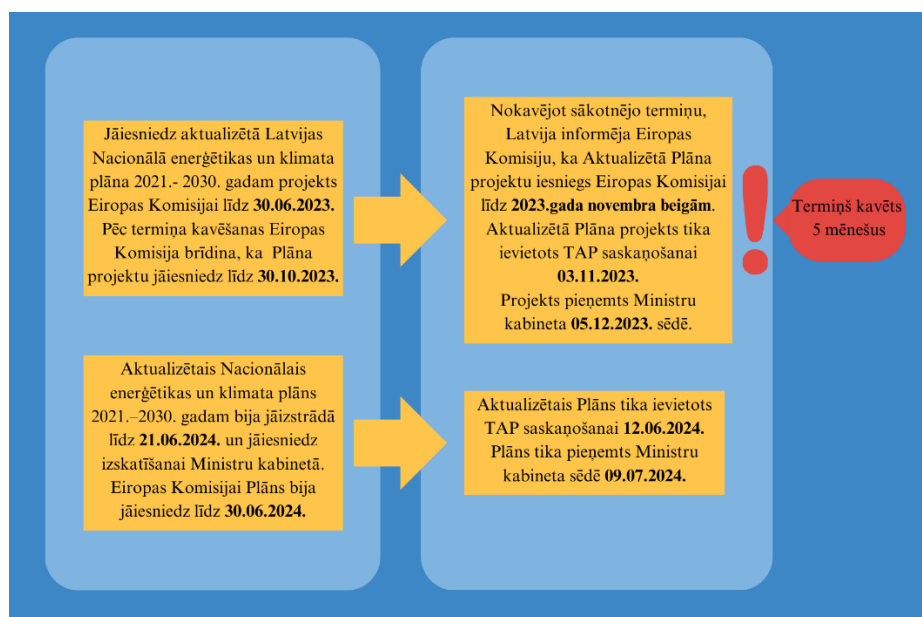
Jau apstiprinot NEKP, bija noteikta aktualizēta NEKP izstrāde¹²⁹ atbilstoši Regulas nosacījumiem¹³⁰. Latvijai līdz 2023. gada 30. jūnijam bija jā sagatavo un jā iesniedz EK NEKP atjauninājuma projekts, savukārt līdz 2024. gada 30. jūnijam jā iesniedz EK NEKP atjauninājuma galaversija.

Faktiski aktualizētā NEKP projekta izstrāde tika veikta ar kavēšanos. Aktualizētajā NEKP projektā (informatīvajā ziņojumā)¹³¹ norādīts, ka EK ir uzsākusi ES pilotlietu EUP(2023)10567 “Par to, ka nav iesniegts integrētā nacionālā enerģētikas un klimata plāna (NEKP) atjauninājuma projekts 2021.–2030. gadam, kas prasīts Regulas (ES) 2018/1999 par enerģētikas savienības un rīcības klimata politikas jomā pārvaldību (Pārvaldības regula) 14. panta 1. punktā”.

KEM ir informējusi¹³², ka Latvija atbildi uz EK ierosināto pilotlietu Nr. EUP(2023)10567 sniedza 2023. gada 31. oktobrī. *Neoficiāli Latvija ir informēta, ka Eiropas Komisija minēto pilotlietu neturpinās un pārkāpuma procesu pret Latviju neuzsāks, ņemot vērā to, ka Latvija aktualizētā Nacionālajā*

enerģētikas un klimata plānā 2021.–2030. gadam projekta kopsavilkumu Eiropas Komisijā iesniedza 2023. gada 12. decembrī. Savukārt kavēšanos ar aktualizētā NEKP projekta sagatavošanu un iesniegšanu MK KEM saista ar administratīvajiem un politiskajiem izaicinājumiem.

Aktualizētā NEKP galaversijas iesniegšana EK nodrošināta bez būtiskiem kavējumiem. Tomēr jāņem vērā, ka darbs saistībā ar aktualizēto NEKP turpinājās arī pēc tā apstiprināšanas - EM līdz 2024. gada 27. septembrim bija jānodrošina plāna padziļinātā sociālekonomiskās ietekmes izvērtējuma iesniegšana KEM, KEM minētais izvērtējums jāiekļauj NEKP un, ja nepieciešams, jāprecizē NEKP, ņemot vērā šo izvērtējumu un stratēģisko ietekmes uz vidi novērtējumu. KEM līdz 2024. gada 13. decembrim jāiesniedz Valsts kancelejā MK rīkojuma projekts precizētā NEKP apstiprināšanai, tam pievienojot stratēģiskā ietekmes uz vidi novērtējumu par NEKP un vajadzības gadījumā tas atkārtoti jāiesniedz EK¹³³.

5. attēls. NEKP aktualizēšanas process

Publiskā apspriešana aktualizētajam NEKP projektam, kurš tika iesniegts EK, netika organizēta. Tā nodrošināta pēc tā ievietošanas TAP 2023. gada 3. novembrī atbilstoši MK protokola¹³⁴ dotajiem uzdevumiem NEKP projekta precizēšanai, t. sk. izdiskutēšanai darba grupās. Aktualizētā NEKP gala versija būtiski atšķiras no EK iesniegtā aktualizētā NEKP projekta. Revidentu ieskatā, plānojot turpmāku NEKP aktualizēšanu, KEM būtu savlaicīgi jāorganizē aktualizētā NEKP projekta sagatavošana, izvērtējot iespēju aktualizētā plāna projektu izdiskutēt nozaru ietvaros vēl pirms iesniegšanas EK, tādējādi jau sākotnēji nodrošinot pilnvērtīgāka dokumenta izstrādi un iesniegšanu EK.

- **Nosacījumi mērķēta atbalsta energoresursu cenu pieauguma kompensēšanai izstrādāti ar kavēšanos**

Viens no ANO ilgtspējīgas attīstības mērķiem ir – nodrošināt vispārēju piekļuvi uzticamiem, ilgtspējīgiem un mūsdienīgiem energopakalpojumiem par pieejamu cenu.

ANO mērķis sasauca ar NEKP plānotajiem enerģētikās nabadzības mazināšanas pasākumiem.

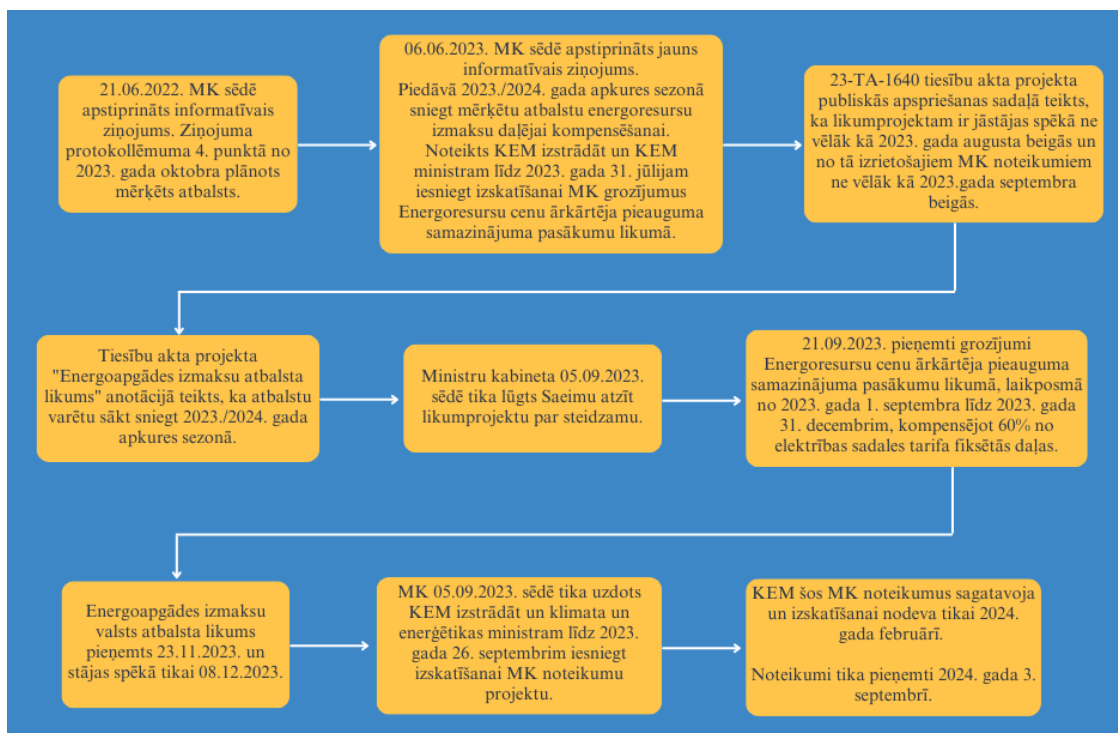
Aktualizētajā NEKP mērķrādītāja “Enerģētiskai nabadzībai pakļauto iedzīvotāju skaita īpatsvars” sasniegšanai plānoti vairāki pasākumi¹³⁵, tostarp pasākums “Izveidot mērķēta atbalsta sistēma enerģijas

izmaksu mazināšanai enerģētiskai nabadzībai pakļautajām mājsaimniecībām” un citi pasākumi, lai novērstu enerģijas izmaksu pieauguma ietekmi.

Lai arī aktualizētajā NEKP mērķēta atbalsta sistēmas izstrādes termiņš norādīts 2024. gads, revidenti norāda, ka enerģētiskās cenu krīzes ietekmes mazināšanai mērķēta atbalsta sistēmas izstrāde bija plānota vēl agrāk.

2022. gada 21. jūnijā MK apstiprināja informatīvo ziņojumu “Par atbalsta pasākumiem energoresursu cenu un vispārējās inflācijas pieauguma ietekmes mazināšanai mazaizsargātajām iedzīvotāju grupām”, kurā tika sniegti priekšlikumi mērķēta atbalsta sniegšanai ar mērķi nodrošināt atbalstu tikai tām sabiedrības grupām, kurām tas ir nepieciešams.

Energoapgādes izmaksu valsts atbalsta likums¹³⁶, saskaņā ar kuru tika plānots mērķētais atbalsts mājsaimniecībām ar zemu un vidēji zemu ienākumu līmeni, tika pieņemts vairāk nekā pēdējo gadu – 2023. gada 23. novembrī – un stājas spēkā tikai 8. decembrī. Sākotnēji tika plānots, ka tas darbosies jau 2023./2024. gada apkures sezonā, bet tas netika pieņemts laikā un KEM nevarēja paspēt izstrādāt kārtību, kādā tiek noteiktas šī likuma mērķgrupā ietilpstošās mājsaimniecības, kuras ir tiesīgas saņemt atbalstu maksas samazinājumam. Minēto noteikumu projektu KEM izskatīšanai valsts sekretāru sanāksmē nodeva 2024. gada februārī, bet MK noteikumi ir apstiprināti tikai 2024. gada 3. septembrī (skatīt 6. attēlu).

6. attēls. Atbalsta pasākumu energoresursu cenu un vispārējās inflācijas pieauguma ietekmes mazināšanai izstrādes gaita.

Lai arī mērķēta atbalsta sistēmas izstrāde tika nodrošināta ar kavēšanos, enerģētiskai nabadzībai pakļautos iedzīvotājus tas nav būtiski ietekmējis, jo šai iedzīvotāju grupai pieejami citi atbalsta veidi un enerģētikā cenu krīze, kāda tā bija 2022. un 2023. gada pirmajā pusē, vairs nav atkārtojusies.

Sistēmas izstrādes kavējumi liecina par, iespējams, nepietiekamu KEM kapacitāti normatīvo dokumentu izstrādē vai šajā gadījumā arī par ilgstošu un smagnēju normatīvā regulējuma nosacījumu skaņošanas procesu salīdzinoši komplicēta atbalsta sistēmas regulējuma izstrādes procesā, kas ietekmē gan NEKP plānoto pasākumu, gan KEM kompetences uzdevumu izpildi.

- KEM plānotie pētījumi, t. sk. enerģētikas jomā, netiek īstenoti konsekventi, lai gan šim mērķim budžetā ir paredzēts finansējums

2023. gadā prioritāro pasākumu ietvaros KEM tika piešķirts finansējums Valsts pētījumiem klimata un enerģētikas jomā, lai nodrošinātu finansējumu pētījumiem un no tiem izrietošo pasākumu īstenošanai klimata un enerģētikas jomā, lai īstenotu ilgtspējīgu, izmaksu efektīvu, inovatīvu, tautsaimniecības vajadzībām un ES regulējumam atbilstošu klimata un enerģētikas politiku¹³⁷. KEM budžetā pētījumiem trīs gadu periodam apstiprināti kopā 11 milj. euro, no tiem: 2023. gadam – 1 milj. euro.; 2024. gadam – 5 milj. euro; 2025. gadam – 5 milj. euro.

Finansējums plānots valsts budžeta programmā 01.00.00. “Valsts pētījumi klimata un enerģētikas jomā”.

2023. gadā bija plānoti četri pētījumi:

- Eiropas Komisijā pieņemts Latvijas Nacionālais enerģētikas un klimata plāns;
- Nacionālās enerģētikas sistēmas attīstības scenāriju modelēšanas rīka izstrāde un ikgadēja pilnveidošana;
- Ziņojums Saeimai par kodolenerģijas attīstības perspektīvām Latvijā;
- Nodrošināta regulējuma izstrāde/pilnveidošana, kas veicina valsts interesēm atbilstošas energoapgādes infrastruktūras attīstību.

Faktiski neviens no pētījumiem 2023. gadā nav veikts, viss finansējums 1 milj. euro pārdalīts veselības aprūpes neatliekamo pasākumu īstenošanai¹³⁸.

2024. gadā 1,75 milj. euro no plānotajiem 5 milj. euro pārdalīti EM¹³⁹, lai nodrošinātu vienotā risinājuma otrās kārtas izstrādi automatizētai oficiālo ienākumu apmēra aprēķināšanai uz vienu mājsaimniecības locekli un lai izstrādātu aizsargāto lietotāju datu informācijas sistēmas papildu funkcionalitātes. Skaidrots¹⁴⁰, ka KEM ir identificējusi iepriekš plānotu pētījumu enerģētiskās drošības rīcībpolitikas analīzes sistēmiskai tiesību aktu un enerģētiskās krīzes rīcības mehānismu ietvara izveidei atbilstoši ES prasībām un nacionālajai un reģionālajai gāzapgādes un elektroapgādes specifikai, kā veikšanai iepirkums 2024. gadā netiks veikts.

Revidentu ieskatā, plānoto pētījumu neveikšana var atstāt negatīvas sekas uz enerģētikas politikas īstenošanu atbilstoši plānotajam, t. sk. NEKP pasākumu izpildi. Ierobežota finansējuma apstākļos, kad NEKP īstenošanai papildus nepieciešami tik ievērojami finanšu resursi, plānoto pētījumu neveikšana, lai gan ir piešķirts finansējums, neliecina par atbilstošu KEM kapacitāti vai norāda uz nepietiekamu prioritāšu izvēršanu KEM plānoto pasākumu izpildē.

- KEM darbību reglamentējošo dokumentu izstrāde nav nodrošināta termiņos un atbilstoši normatīvajam regulējumam

2023. gada laikā vēl tika precizēti KEM iekšējie procesi, regulējums, struktūrvienību reglamenti un amatu apraksti, lai veiktu funkcijas atbilstoši nolikumam. Revīzijā konstatēts, ka KEM atbilstošos termiņos nav izdevies sakārtot darbību reglamentējošos dokumentus, kuriem ir ietekme uz KEM uzdevumu izpildi.

- KEM stratēģijai¹⁴¹ ir vairākas būtiskas neatbilstības MK instrukcijai¹⁴². Stratēģija izstrādāta uz vienas lapas, un tajā noteikta misija, vīzija, darbības jomas stratēģiskie mērķi darbības jomu īstenošanai. Stratēģija neietver visu noteikumos¹⁴³ prasīto informāciju, piemēram, nav sasniedzamo rezultātu, galveno snieguma rādītāju, resursu. Revidentu ieskatā, KEM stratēģija šobrīd nav izmantojama kā institūcijas kapacitātes attīstības un pārvaldības instruments, kā to paredz noteikumi.

- 2024. gadā būtiski kavējas KEM vienotā darba plāna 2024. gadam izstrāde, tas apstiprināts tikai 2024. gada jūlijā¹⁴⁴. Apstiprinātais darba plāns neatbilst noteikumiem¹⁴⁵, jo neietver informāciju par veicamo uzdevumu izpildes termiņiem un atbildīgajām struktūrvienībām vai amatpersonām. gada jūlijā¹⁴⁶. Revidenti norāda, ka atbilstoši MK noteikumiem¹⁴⁷ gada darba plānu izstrādā, lai nodrošinātu attiecīgās institūcijas darbības stratēģijas īstenošanu, kā arī politisko vadlīniju dokumentu un citu uzdevumu izpildi. Ja stratēģijas un citi atbilstoši kompetencei veicamie uzdevumi nav pārnesti uz darba plāniem, to izpilde netiek uzraudzīta un pastāv risks, ka uzdevumi netiks izpildīti noteiktajos termiņos vai netiks izpildīti vispār.

Kavējas NEKP ieviešanai noteiktā uzraudzības un ziņošanas sistēmas izstrāde

NEKP¹⁴⁸ norādīti plānotie un nepieciešamie pasākumi uzraudzības un ziņošanas sistēmas nodrošināšanai. Saskaņā ar Regulu Latvijai reizi divos gados kā NEKP izpildes progressa novērtējums ir jāiesniedz 27 progressa ziņojumi, kas aptver visas piecas EnS dimensijas.

Līdz ar to NEKP norādīts¹⁴⁹, ka Regulā 2018/1999 noteiktās integrētās ziņošanas kvalitatīvai izpildei ir nepieciešams Latvijā izveidot efektīvu monitoringa un ziņošanas sistēmu, ar kuru tiks noteiktas gan atbilstīgās institūcijas monitoringa un ziņošanas nosacījumu izpildei, gan tiks noteikta datu un informācijas aprites kārtība, lai ziņojumu sagatavošanas procesā netiktu atkārtoti iegūti un izvērtēti jau pieejamie dati un informācija. Secināts, ka ir nepieciešams noteikt vienu tiešās valsts pārvaldes iestādi – ministrijas, pakļautībā vai padotībā esošu atsevišķu kompetento iestādi, kas veiks integrētajai ziņošanai nepieciešamo monitoringu, informāciju un datu apkopojumu un analīzi vai arī pieļauta iespēja noteikt esošu ministriju pakļautībā vai padotībā esošu iestādi kā galveno kompetento iestādi integrēto monitoringa un ziņošanas sistēmas funkciju veikšanai.

Valsts pētījumu programmas projekta “Enerģētikas un klimata modelēšana virzībā uz oglekļa neitralitāti”¹⁵⁰ ietvaros vienā no izstrādātajām pētījuma sadaļām – **Monitoringa sistēmas izstrāde**¹⁵¹ – arī uzsvērta monitoringa sistēmas nozīme. Norādīts, ka Latvijā šobrīd nav vienas un vienotas platformas vai vietnes, kur būtu iespējams kvalitatīva monitoringa datus un datu kopas iegūt. Atzīts, ka esošie datu avoti un datu kopas ir izkliedēti un neļauj viegli novērtēt enerģētikas un klimata politiku ietekmes un progresu.

Pētījumā secināts, ka, ņemot vērā esošās situācijas analīzi un NEKP plānoto integrēto uzraudzības un ziņošanas sistēmu un kārtību, jaunas monitoringa sistēmas kontekstā ir divas lielas risināmo jautājumu grupas.

1. Vienota un saprotama **monitoringa sistēmas institucionālā sistēma** un koordinācija: atbildības un funkciju sadalījums, pārvaldīšanas un uzturēšanas jautājumi.

2. **Monitoringa sistēma** – dati, datu kopas, indikatori un funkcionalitāte.

Tāpat uzsvērta, ka bez monitoringa sistēmas izveides **būtiskākais uzdevums būtu tieši koriģējošo un korektīvo pasākumu analīze un identificēšana enerģētikas un klimata politikas atbalstam un pilnveidošanai.**

Revīzijas periodā NEKP noteiktā integrētās uzraudzības un ziņošanas sistēma darbību nav uzsākusi. KEM ir informējusi¹⁵², ka sistēmas izstrādei nepieciešamie normatīvie akti ir izstrādes, saskaņošanas procesā.

Veidojamās integrētās uzraudzības un ziņošanas sistēmas aprises noteiktas tikai 2024. gada 13. jūnija Enerģētikas likuma grozījumos, kuros noteikts, ka par NEKP grozījumu izstrādi, divgadu integrētā nacionālā enerģētikas un klimata progresa ziņojuma sagatavošanas koordinēšanu, ilgtermiņa attīstības scenāriju enerģētikas modelēšanas sistēmas izveidi un uzturēšanu atbilstoši kompetencei atbildīga ir KEM sadarbībā ar nozaru ministrijām, Valsts kanceleju, plānošanas reģioniem, pašvaldībām un komersantiem. Savukārt Energoresursu informācijas sistēmā iekļaujamo Enerģētikas savienības enerģētikas dimensiju informāciju, datus un to analīzi progresa ziņojumā sagatavo Būvniecības valsts kontroles birojs sadarbībā ar nozaru ministrijām un iestādēm, plānošanas reģioniem, pašvaldībām un komersantiem¹⁵³.

Plānots, ka līdz 2025. gada 31. maijam MK vēl noteiks kārtību, kādā tiek īstenota ar Enerģētikas likuma grozījumiem noteiktā enerģētikas politikas saistību izpilde un izpildes uzraudzība¹⁵⁴.

7. attēls. NEKP ieviešanai noteiktās uzraudzības un ziņošanas sistēmas izstrādes laika grafiks

Faktiski secināms, ka kopš 2020. gada februāra, kad apstiprināts NEKP, kurā tika noteikta nepieciešamība izstrādāt monitoringa sistēmu, vairāk nekā četrus gadus laikā ir noteikti atbildīgie par enerģētikas politikas saistību izpildi un izpildes uzraudzību¹⁵⁵, savukārt enerģētikas modelēšanas sistēmas izveides un uzturēšanas kārtības izstrāde plānota līdz 2025. gada 31. maijam. Gandrīz puse no NEKP īstenošanas termiņa būs pagājusi, izstrādājot monitoringa sistēmas aprises un nosacījumus, vēl nesākot sistēmas darbību, kas tieši ietekmē vai šobrīd padara neiespējamu kvalitatīvu koriģējošo un korektīvo pasākumu analīzi un identificēšanu enerģētikas un klimata politikas atbalstam un pilnveidošanai.

KEM ir informējusi¹⁵⁶, ka līdz normatīvo aktu izstrādei un apstiprināšanai *KEM savas kompetences ietvaros nodrošina Nacionālā enerģētikas un klimata plāna 2021.–2030. gadam nepieciešamo uzraudzības procesu, tai skaitā, nodrošinot dalību Eiropas Komisijas formātos, koordinējot un sagatavojot progresa ziņojumus.*

Revīzijas ziņojumā jau minēti piemēri, kas liecina, ka vairāku uzdevumu izpilde, tostarp aktualizētā NEKP izstrāde, veikta ar kavēšanos, neievērojot termiņus. Revidentu ieskatā, šādas uzraudzības sistēmas neesamība var būt tieši ietekmējusi līdzšinējo NEKP pasākumu īstenošanu un aktualizētā NEKP izstrādes procesu.

Tāpat revidenti secina, ka, ja joprojām tikai notiek darbs pie Energoresursu informācijas sistēmā iekļaujamās Enerģētikas savienības enerģētikas dimensiju informācijas, datiem un to analīzes sistēmas, aktualizētais NEKP ir izstrādāts un pasākumi NEKP mērķu izpildei pārplānoti bez vai tikai daļēji pieejamiem kvalitatīviem datiem un to analīzes.

Netiek nodrošināta enerģētikas politikas virsuzraudzība

Enerģētikas politikas virsuzraudzībai 2019. gada 3. decembrī izveidota **Nacionālā enerģētikas un klimata padome (turpmāk – Padome)**¹⁵⁷. Padome izveidota, lai nodrošinātu koordinētu, integrētu un ilgtspējīgu valsts politiku enerģētikas un klimata jautājumu risināšanai.

Padomes izveide pamatota¹⁵⁸ ar to, ka NEKP gatavošanas brīdī nebija *izveidots efektīvs mehānisms ne NEKP vispārējai īstenošanai (lai gan NEKP ir noteikti daudzi konkrēti pasākumi un par to atbildīgās iestādes), ne integrētai enerģētikas un klimata politikas veidošanai periodā pēc 2021. gada*. Tāpat atzīts, ka *Latvijas enerģētikas un klimata mērķi jau laika posmā līdz 2030. gadam ir gana ambiciozi, turklāt jāņem vērā, ka minēto mērķu sasniegšanai NEKP būs jāpārskata jau 2022.–2023. gadā*. Norādīts, ka *svarīgi ir nodrošināt koordinētu, integrētu un ilgtspējīgu ilgtermiņa enerģētikas un klimata politiku*. Tādēļ izveidota Nacionālo enerģētikas un klimata padome *efektīvai enerģētikas un klimata politikas veidošanai Latvijā*.

Padomes sastāvu veido Padomes vadītājs – Ministru prezidents, Padomes vadītāja vietnieki – 2 (EM un VARAM ministri) un Padomes locekļi – 30 (citu ministriju ministri, uzņēmumu, biedrību, Latvijas Brīvo arodbiedrību savienības, Rīgas Stradiņa universitātes aģentūras un SPRK pilnvarotie pārstāvji)¹⁵⁹.

Padomes galvenie uzdevumi ir:

- valsts ilgtermiņa enerģētikas un klimata politikas mērķu un pasākumu īstenošanas sekmēšana, lai nodrošinātu Latvijas virzību uz klimatneitralitāti 2050. gadā;
- resursu diversifikācija, pašpietiekamība un efektīva izmantošana Latvijā;
- enerģētikas un klimata politikas īstenošanai paredzētā finansējuma izlietošanas prioritāšu un virzienu noteikšana u. c.¹⁶⁰

Padomes sēdes sasauca padomes vadītājs, bet viņa prombūtnes laikā – kāds no padomes vadītāja vietniekiem. Padomes sekretariāta funkcijas veic EM¹⁶¹.

Konkrētu jautājumu risināšanai Padome var izveidot apakšpadomes vai darba grupas¹⁶². Padome ir izveidojusi piecas darba grupas: Zemes sektora (t. sk. mežsaimniecība) un lauksaimniecības darba grupa; Enerģētikas darba grupa; Ilgtspējīgas mobilitātes darba grupa; Rūpniecības darba grupa un Enerģētikas un klimata prognozēšanas ekspertu darba grupa.¹⁶³

Lai gan Padomes sēdes jāsasauca ne retāk kā reizi sešos mēnešos, no Padomes izveidošanas brīža (2019. gada 3. decembra) līdz 2021. gadam kopumā ir notikušas trīs Padomes sēdes (2020. gada 15. janvārī, 2021. gada 29. septembrī un 2. decembrī) un 2020., 2021. gadā attiecīgi notikušas arī padomes darba grupu sēdes¹⁶⁴.

Laikā līdz 2024. gada novembrim izmaiņas MK rīkojumā Nr. 609¹⁶⁵ par Padomi, tās uzdevumiem, sastāvu, sekretariātu nav veiktas. Padomes sastāvā nav iekļauta KEM, savukārt sekretariāta funkcijas jāpilda Ekonomikas ministrijai, kuras funkcijās neietilpst enerģētikas politikas ieviešana.

Vienlaikus konstatējams, ka ir veikti pasākumi, lai Padomes darbs atsāktos. 2024. gadā līdz ar NEKP aktualizēšanu¹⁶⁶ ir plānota arī NEKP uzraudzības un Padomes darba aktualizēšana jeb atsākšana. Noteikts, ka Padome koordinē un uzrauga NEKP īstenošanu¹⁶⁷.

Plānots arī sasaukt Padomes darba grupu sēdes ne retāk kā reizi ceturksnī, sākot no 2024. gada 1. septembra, lai novērtētu plāna īstenošanas progresu un izskatītu aktualizētā NEKP saskaņošanas procesā saņemtos iebildumus un priekšlikumus¹⁶⁸. Padomes darba grupu darba aktualizācija plānota no 2024. gada 1. septembra, tāpēc revīzijas periodā nav iespējams pārliecināties, vai faktiskais Padomes un tās darba grupu darbs turpmāk atbilst plānotajam.

Tā kā Padomes uzdevumi 2022., 2023. gadā un 2024. gada trijos ceturkšņos nav veikti, kopumā revīzijā secināts, ka efektīva enerģētikas un klimata politikas veidošana un uzraudzība Latvijā revīzijas periodā nav nodrošināta un ir nepieciešams to nodrošināt atbilstoši plānotajam.

Plānoti papildu pasākumi enerģētikas jautājumu koordinēšanai

Revīzijas pierādījumu posmā – 2023. gada 18. decembrī izveidota jauna MK komiteja: Enerģētikas, vides un klimata jautājumu komiteja¹⁶⁹.

Komitejas uzdevums ir koordinēt dažādu enerģētikas, vides un klimata jautājumu risināšanu, tai skaitā NEKP atjaunošanas virzību un NEKP sasniegšanas progresu¹⁷⁰.

Enerģētikas, vides un klimata jautājumu komitejas loma noteikta arī aktualizētajā NEKP¹⁷¹. Paredzēts, ka ne retāk kā reizi ceturksnī Komiteja izskatīs NEKP īstenošanas progresu, tai skaitā pasākumu aktualizāciju un plāna atjaunināšanu.

Pieejama informācija par trim komitejas sēdēm: 2024. gada 17. janvārī, 27. februārī un 30. aprīlī.¹⁷² Sēdēs izskatīti arī jautājumi par NEKP aktualizāciju. Pamatā jautājumi pieņemti zināšanai, sniegts konceptuāls atbalsts vai atsevišķas norādes par turpmāku termiņu ievērošanu. Lai arī sēdes plānots sasaukt ne retāk kā reizi mēnesī¹⁷³, 2024. gada deviņos mēnešos notikušas trīs sēdes, kas ir daudz retāk, nekā plānots.

Konstatējams, ka NEKP īstenošanas progresa vērtēšanu paredzēts veikt gan Padomē, gan Komitejā, tādēļ pastāv risks, ka uzraudzība var dublēties, kas var radīt papildu administratīvo slodzi. Tāpat revidenti saredz risku, ka Padomes un Komitejas uzraudzība var būt formāla, jo nav kritēriju, pieturas punktu, pēc kuriem varēs starposmos vērtēt NEKP īstenošanas progresu. Revidentu ieskatā, nav jēgpilni veidot virsuzraudzības sistēmu, ja tās darbība faktiski netiek nodrošināta vai nav priekšnosacījumu tās saturiskai uzdevumu izpildei.

Apkopojoši vērtējot līdzšinējos pasākumus NEKP īstenošanas uzraudzībai, revidenti secina, ka revīzijas periodā faktiski nav nodrošināta un nedarbojas:

- NEKP ieviešanai noteiktā uzraudzības un ziņošanas sistēma, jo tās izstrāde vēl turpināsies līdz 2025. gada maijam;
- plānotā enerģētikas politikas virsuzraudzība – Nacionālā enerģētikas un klimata padome, kura izveidota, lai nodrošinātu koordinētu, integrētu un ilgtspējīgu valsts politiku enerģētikas un klimata jautājumu risināšanai, darbojusies tikai līdz 2021. gadam;
- 2023. gada decembrī izveidotā Enerģētikas, vides un klimata jautājumu komiteja (MK tematiska komiteja), kurā t. sk. paredzēta NEKP sasniegšanas progresa vērtēšana, jau šobrīd nesanāk katru mēnesi, kā tas paredzēts Ministru prezidenta rīkojumā.

Revidentu ieskatā, lai virzītos, būtiski ir ne tikai iedzīvināt un atjaunot plānotos NEKP uzraudzības un izvērtēšanas pasākumus, bet arī nodrošināt to kvalitatīvu veikšanu.

Kopumā secināms, ka, definējot mērķus un rādītājus, bet neizstrādājot sistēmu starpposmu izvērtēšanai un nenodrošinot kvalitatīvu uzraudzību, Latvijā nav izveidota sistēma un nav radīti priekšnosacījumi efektīvai enerģētikas politikas īstenošanai.

Ieteikums

KEM uzlabot enerģētikas politikas pārvaldības pasākumus:

- pilnveidot enerģētikas politikas ieviešanas uzraudzību, tai skaitā, noteikt atbildīgās institūcijas par politikas plānošanas dokumentos noteikto pasākumu ieviešanu, starpmērķiem un progresu mērķu sasniegšanā;
- izvērtēt spēkā esošo sistēmu par publiskā un privātā finansējuma piesaistīšanu enerģētikas politikas mērķu sasniegšanai un sagatavot priekšlikumu par papildu publiskā un privātā finansējuma piesaisti;
- plānojot nākošo NEKP pilnveidot sistēmu, kurā tiek vērtētas EK piedāvātās ambīcijas klimatneitralitātes sasniegšanai, ietekmei uz Latvijas tautsaimniecību un galapatērētāju, kā arī identificēt nozares, potenciālos pasākumus un nepieciešamo finansējumu mērķu sasniegšanai;
- nodrošināt izveidotās uzraudzības sistēmas darbību atbilstoši plānotajam;
- noteikt prioritāri veicamos pasākumus enerģētikā, kuriem ir vislielākā ietekme uz NEKP noteiktajiem enerģētikas mērķiem.

2. Vai esošā enerģētikas politikas pārvaldības sistēma nodrošina efektīvu lēmumu pieņemšanu un savlaicīgu, ekonomiski pamatotu korektīvu darbību veikšanu?

2.1. Vai enerģētikas politikas pārvaldība nodrošina efektīvu un ekonomiski pamatotu lēmumu pieņemšanu un savlaicīgu problēmsituāciju risināšanu?

2021./2022. gada apkures sezonā EM bija izveidojusi kompensējošo mehānismu, lai mazinātu augstu energoresursu cenu negatīvu sociālekonomisko ietekmi uz iedzīvotāju labklājību un tautsaimniecības izaugsmi. Tomēr atbalsta piemērošanas periods netika balstīts uz elektroenerģijas tirgus tendencēm. Rezultātā mājāsaimniecībām netika sniegts atbalsts laikā, kad elektroenerģijas cenas bijušas visaugstākās (no 2022. gada jūlija līdz septembrim), savukārt 2023. gadā (no janvāra līdz aprīlim) atbalsts tika izmaksāts, lai gan *Nord Pool* biržā elektroenerģijas cena jau bijusi zemāka par EM noteikto sliekšni atbalsta piemērošanai 160 *euro*/MWh. Turklāt elektroenerģijas tirgotāju noteikto cenu dinamika norāda uz risku, ka atbalsta maksājumu piemērošana neatkarīgi no elektroenerģijas cenas *Nord Pool* biržā neveicināja ātrāku elektroenerģijas tirgotāju cenu pārskatīšanu atbilstoši tirgus cenas tendencēm.

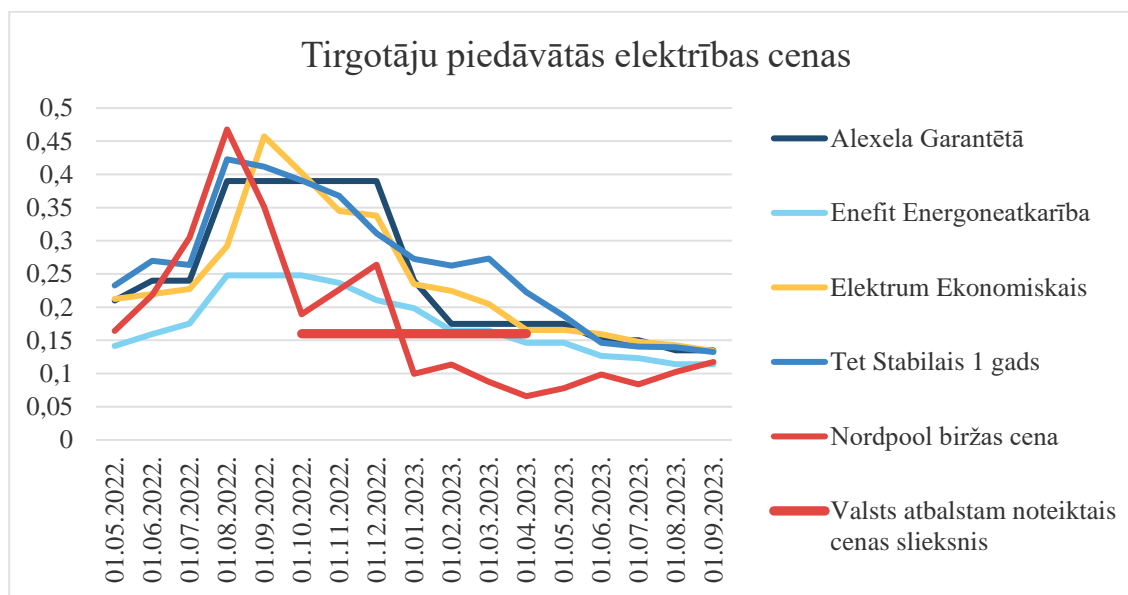
KEM lēmums par pāreju no neto uzskaites sistēmas uz neto norēķinu sistēmu atstāja negatīvu ietekmi uz vienu no atbalsta pasākumu mājāsaimniecībām saules paneļu uzstādīšanai sākotnēji noteiktajiem mērķiem – izvairīties no neprognozējamām enerģijas cenu svārstībām –, jo neto norēķinu sistēma paredz finanšu risku pārnesi no sadales tīkla operatora uz mājāsaimniecībām. Turklāt, savstarpēji nesaskaņojot lēmumu (atbalsta pasākumu saules paneļu uzstādīšanai mājāsaimniecībām un pāreja uz neto norēķinu sistēmu) pieņemšanas termiņus, EM un KEM (kā Emisiju kvotu izsoles instrumenta pasākumu pārņemēja no VARAM 2023. gada sākumā) radīja nepieciešamību noteikt garāku termiņu pārejai uz neto norēķinu sistēmu, kas, pēc revidentu aplēsēm, AS “Sadales tīkls” katru gadu līdz 2029. gada februārim radīs papildu izdevumus 741 809 *euro*. Šādi sasteigti un savstarpēji nesaskaņoti lēmumi ne tikai mazina iedzīvotāju ticību enerģētikas politikas noturībai, bet arī rada papildu izdevumus nozares dalībniekiem.

Kavēšanās ar atbalsta pasākumu ieviešanu un nepārdomāti atbalsta pasākumu kritēriji radījuši papildu izdevumus valsts budžetam

2021./2022. gada apkures sezonā atbalsts¹⁷⁴ tika sniegts visām māsaimniecībām, neatkarīgi no to ienākumu līmeņa, kā arī atbalsts tika sniegts, neņemot vērā energoresursus biržās noteiktās energoresursu cenas, bet tikai informāciju lietotāju rēķinos, t. sk. tarifu, par kādu enerģija tika piegādāta.

Energoresursu cenu ārkārtēja pieauguma samazinājuma pasākumu likums tika pieņemts 2022. gada 27. janvārī un stājās spēkā 2022. gada 29. janvārī. Likuma mērķis ir mazināt ar energoresursu cenu ārkārtēju pieaugumu saistītu negatīvu sociālekonomisko ietekmi uz iedzīvotāju labklājību un tautsaimniecības izaugsmi. Atbalsta mehānisms noteica, ka par patērēto elektroenerģiju visām māsaimniecībām pirmajām 100 kWh tika piemērota fiksēta maksa 160 *euro*/MWh. Augstas elektroenerģijas cenas periodā valsts apņēmas kompensēt starpību līdz elektroenerģijas tirgotāju noteiktajai tirgus cenai. Savukārt juridiskajiem lietotājiem kompensēja elektroenerģijas izmaksu pieaugumu 50 % apmērā virs elektroenerģijas cenas 160 *euro*/MWh.

Tomēr maksas samazinājums par patērēto elektroenerģiju netika piemērots 2022. gadā no jūnija līdz septembrim, kad elektroenerģijas cena *Nord Pool* biržā būtiski pārsniedza 160 *euro*/MWh. Atbalstu sāka piemērot tikai 2022. gada oktobrī, kad elektroenerģijas cena *Nord Pool* biržā sāka samazināties, un 2023. gadā atbalsts tika sniegts arī laikā, kad elektroenerģijas cena *Nord Pool* biržā jau bija zemākas par likumā noteikto 160 *euro*/MWh sliekšni.

8. attēls. Populārāko elektroenerģijas tirgotāju māsaimniecībām piedāvāto cenu un *Nord Pool* biržas cenu izmaiņas¹⁷⁵.

Maksas samazinājuma par elektroenerģiju atbalsta periodā¹⁷⁶ tikai trīs mēnešus (oktobrī, novembrī un decembrī) elektroenerģijas cena biržā pārsniedza 160 *euro*/MWh. Šajos mēnešos tika izmaksāts atbalsts 56 158 213 *euro* apmērā. Kopumā atbalsta periodā no 2022. gada 1. oktobra līdz 2023. gada 30. aprīlim tika izmaksāts atbalsts 197 002 519 *euro* apmērā. Ņemot vērā 8. attēlā redzamo informāciju par *Nord Pool* biržas elektroenerģijas cenām, atbalsts 140 844 306 *euro* tika izmaksāts mēnešos, kad biržas cena bija zem noteiktās robežas 160 *euro*/MWh.

Ņemot vērā revīzijā konstatēto, revidenti secina, ka EM ir strādājusi pie kompensējošo mehānismu ieviešanas, lai mazinātu augstu energoresursu cenu negatīvu sociālekonomisko ietekmi uz iedzīvotāju labklājību un tautsaimniecības izaugsmi, tomēr atbalsta piemērošanas periods netika balstīts uz tirgus tendencēm, kā arī atbalsta mehānisms sākotnēji nebija saistīts ar elektroenerģijas cenu *Nord Pool* biržā.

Rezultātā māsaimniecībām netika sniegts atbalsts laikā, kad elektroenerģijas cenas bijušas visaugstākās (no 2022. gada jūlija līdz septembrim), savukārt 2023. gadā (no janvāra līdz aprīlim) atbalsts tika izmaksāts, lai gan *Nord Pool* biržā elektroenerģijas cena jau bijusi zemāka par 160 *euro*/MWh. Turklāt elektroenerģijas tirgotāju noteikto cenu dinamika norāda uz risku, ka atbalsta maksājumu piemērošana neatkarīgi no elektroenerģijas cenas *Nord Pool* biržā neveicināja ātrāku elektroenerģijas tirgotāju cenu pārskatīšanu atbilstoši tirgus cenas tendencēm, jo atsevišķi tirgotāji būtiski sāka samazināt cenas tikai pēc valsts noteiktā atbalsta perioda beigām, bet jau 2023. gada jūnijā visu tirgotāju cenas pietuvinājās *Nord-Pool* biržas cenai.

Jāatzīmē, ka 2024. gada septembrī apstiprinātais regulējums atbalsta sniegšanai māsaimniecībām energoresursu ārkārtas pieauguma apstākļos¹⁷⁷ revīzijā konstatētās nepilnības novērš, tai skaitā, paredzot atbalsta piemērošanas sasaisti ar energoresursu cenām tirgū. Noteikumi paredz, ka atbalstu varēs sniegt pēc atsevišķa MK rīkojuma, ja energoresursu tirgus cena trīs mēnešus pēc kārtas pārsniegs noteiktu cenu sliekšni:

- elektroenerģija – ja vidējā *Nord Pool* biržas nākamās dienas cena ir virs 208 *euro*/MWh;
- dabasgāze, naftas gāze, dīzeļdegviela, kas tiek izmantota apkures vajadzībām, – ja vidējā nākotnes dabasgāzes cena *Dutch TTF* biržā ir virs 91 *euro*/MWh;
- centralizētā siltumapgāde – ja vismaz piecās no 10 lielajām pilsētām Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisijas apstiprinātie tarifi ir virs 111 *euro*/MWh;
- granulas, malka, briketes – ja vidējā biomasas cena *Baltpool* biržā ir virs 76 *euro*/MWh.

Laikā nesaskaņojot lēmumus par atbalsta sniegšanu saules paneļu uzstādīšanai un pāreju uz neto norēķinu sistēmu, tika radītas nelabvēlīgas sekas gan atbalsta saņēmējiem, gan AS “Sadales tīkls”

Atbalsts māsaimniecībām saules paneļu uzstādīšanai revīzijas laikā tika sniegts trīs atbalsta programmās¹⁷⁸. Tā kā šobrīd projektu pieteikumi tiek pieņemti divās atbalsta programmās, revīzijas izlasi koncentrējām uz atbalstu un ar to saistītajiem lēmumiem saistībā ar saules elektrostaciju un siltumražošanas iekārtu iegādes projektiem.

Atbalsts tika sniegts saskaņā ar šādiem normatīvajiem aktiem:

- MK 2022. gada 1. marta noteikumi Nr. 150 “Emisijas kvotu izolēšanas instrumenta finansēto projektu atklāta konkursa “Siltumnīcefekta gāzu emisiju samazināšana māsaimniecībās – atbalsts atjaunojamo energoresursu izmantošanai nolikums” (turpmāk – MK noteikumi Nr. 150);
- MK 2021. gada 11. februāra noteikumi Nr. 103 “Noteikumi par atbalsta programmu viena dzīvokļa dzīvojamo māju un divu dzīvokļu dzīvojamo māju atjaunošanai un energoefektivitātes paaugstināšanai” (turpmāk – MK noteikumi Nr. 103).

Kopējais MK noteikumos Nr. 150 plānotais atbalsta finansējuma apmērs ir **45 000 000 *euro***, un kopējais MK noteikumos Nr. 103 plānotais atbalsta finansējuma apmērs ir **6 179 750 *euro***.

2024. gada pirmajā pusgadā sadales sistēmai pieslēgti kopumā ap 3,3 tūkstoši jaunu mikroģeneratoru, kopējam AS “Sadales tīkls” pieslēgto mikroģeneratoru skaitam jūnija beigās sasniedzot 22,3 tūkstošus,

bet to kopējai ražošanas jaudai – 188 MW¹⁷⁹. Lai gan aktualizētajā NEKP ir noteikts mērķis, ka līdz 2030. gadam tīklam pieslēgto mikroģenerātoru skaitam jābūt lielākam par 30 000, NEKP nav detalizēts, kādu ražošanas jaudu plānots sasniegt ar mikroģenerāciju.

MK noteikumu Nr.150 mērķis ir emisiju samazināšana un energoefektivitātes uzlabošana mājsaimniecībās, un ko anotācija paplašina līdz vidēja un ilgtermiņa risinājumam, lai mazinātu atkarību no fosiliem energoresursiem un izvairītos no neprognozējamām enerģijas cenu svārstībām. Turklāt no alternatīvu analīzes izklāsta¹⁸⁰ saprotams, ka tiesību akta mērķis ir mazināt mājsaimniecību izdevumus, kas 2021.–2022. gada enerģētiskās krīzes laikā bija būtiski pieauguši.

Lai gan EM un VARAM jau bija zināms, ka mikroģenerācijas attīstības veicināšanai ir nepieciešama neto uzskaites sistēmas pāreja uz neto norēķinu sistēmu (NEKP 4. pielikuma 4.2. punktā noteiktā aktivitāte “Izvērtēta neto uzskaites sistēmas pārveide uz neto norēķinu sistēmu” ar izpildes termiņu 2021. gada 1. janvārim¹⁸¹), uzsākot atbalsta pasākumus mājsaimniecībām saules paneļu uzstādīšanai, atbalsta saņēmējiem netika sniegta informācija par plānotajām izmaiņām neto uzskaites sistēmā.

4. tabula

Neto uzskaites sistēmas un neto norēķinu sistēmas salīdzinājums

Neto uzskaites sistēma	Neto norēķinu sistēma
Kārtība, kā tiek uzskaitīta mājsaimniecības pašpatēriņam saražotā, tūlītēji nepatērētā un tīklā nodotā elektroenerģija no atjaunojamiem energoresursiem (AER). Nodoto un saņemto elektroenerģiju uzskaita kWh .	Kārtība, kā tiek uzskaitīta aktīvā lietotāja pašpatēriņam saražotā elektroenerģija no AER, tīklā nodotā un no sistēmas saņemtā elektroenerģija. Nodoto un saņemto elektroenerģiju naudas izteiksmē uzskaita euro .

Neto norēķinu sistēmas ieviešana tika pamatota ar mērķi veicināt sistēmas dalībnieku (mājsaimniecību) elektroenerģijas ražošanas un patēriņa plānošanu atbilstoši tirgus principiem un mazināt AS “Sadales tīkls” finansiālos riskus, kuriem sadales sistēmas operators ir pakļauts saistībā ar neto uzskaites sistēmas darbību un elektroenerģijas vairumtirdzniecības tirgus cenu svārstībām. Tādējādi lēmums par pāreju no neto uzskaites sistēmas uz neto norēķinu sistēmu ir pretrunā ar sākotnējo mērķi, kas tika definēts atbalsta pasākumam mājsaimniecībām saules paneļu uzstādīšanai – izvairīties no neprognozējamām elektroenerģijas cenu svārstībām –, jo neto norēķinu sistēma paredz finanšu risku pārnesei no sadales tīkla operatora uz mājsaimniecībām.

Ņemot vērā, ka lēmums par minētajām izmaiņām ir pieņemts vairāk nekā gadu pēc atbalsta mājsaimniecībām saules paneļu uzstādīšanai uzsākšanas (nosacījumi par jaunu norēķinu sistēmu stājās spēkā 2024. gada maijā), KEM, novērtējot pieņemtā lēmuma negatīvo ietekmi uz mājsaimniecībām un ņemot vērā atbalsta pasākuma ietvaros noteikto pēcuzraudzības periodu (pieci gadi)¹⁸², noteica, ka esošie neto uzskaites sistēmas lietotāji varēs izmantot neto uzskaites sistēmu līdz 2029. gada 28. februārim.

Tādējādi, lai gan neto norēķinu sistēmas ieviešanas mērķis ir pamatots ar finansiālo risku mazināšanu AS “Sadales tīkls”, savstarpēji nesaskaņojot lēmumu (atbalsta pasākumu saules paneļu uzstādīšanai mājsaimniecībām un pāreja uz neto norēķinu sistēmu) pieņemšanas termiņus, EM un KEM (kā Emisiju kvotu izsolīšanas instrumenta pasākumu pārņēmēja no VARAM 2023. gada sākumā) radīja

nepieciešamību noteikt garāku termiņu pārejai uz neto norēķinu sistēmu, kas, pēc revidentu aplēsēm, AS “Sadales tīkls” katru gadu rada papildu izdevumus 741 809 *euro* (detalizēts aprēķins 2. pielikumā).

Laikā, kad likuma grozījumi¹⁸³, kas noteica pāreju no neto uzskaites sistēmas uz neto norēķinu sistēmu, tika iesniegti izskatīšanai Saeimā, atbalstu mikroģenerācijas iekārtu uzstādīšanai bija saņēmušas tikai 395 mājsaimniecības¹⁸⁴. Tomēr tik būtiskas izmaiņas neto sistēmas darbībā, kā arī to nesaskaņošana ar citiem saistītiem atbalsta pasākumiem enerģētikas jomā liecina par zināmu esošās enerģētikas politikas nenoturību, kas var mazināt nozares dalībnieku uzticību esošajai politikai.

2.2. Vai ieguldījumi enerģētikas sektora infrastruktūrā tiek plānoti un veikti, lai nodrošinātu politikas mērķu sasniegšanu?

Valsts kapitālsabiedrības, plānojot savas nākotnes investīcijas un infrastruktūras attīstību, ņem vērā esošajos enerģētikas politikas plānošanas dokumentos noteiktos mērķus un rīcības virzienus. Tomēr var novērot kopēju tendenci investīciju jomā fokusēties uz esošās infrastruktūras uzturēšanu.

Kritiskāk vērtējamas ar jaunu enerģijas ģenerējošo jaudu un uzkrāšanas risinājumiem saistītās investīcijas un attīstības temps. Pēdējos 15 gados nav būtiski mainījies nedz Latvijas, nedz AS “Latvenergo” ģenerējošo jaudu portfelis. Joprojām elektroenerģijas ģenerācija balstās uz dabasgāzi (TEC-1 & TEC-2) un ūdens enerģiju (Daugavas HES kaskāde). Latvijā uzstādītās AER jaudas (saules un vēja enerģija) 2024. gadā ir 2,5–5,5 reizes mazākas nekā attiecīgi Igaunijā un Lietuvā.

No 2022. gada AS “Latvenergo” jaunu elektroenerģijas jaudu attīstības fokuss ir uz saules elektrostacijām un vēja parkiem. Tomēr sasniegtie rezultāti šobrīd būtiski nemaina esošo ģenerējošo jaudu portfeli. Jāatzīmē, ka straujāku atjaunīgās enerģijas jaudu attīstību Latvijā kavē virkne administratīvu šķēršļu (piemēram, ilgstošs ietekmes uz vidi novērtējuma process un pieslēguma jaudu rezervēšanas noteikumi), kuru mazināšanai AS “Latvenergo” ir sniegusi priekšlikumus EM un KEM. AS “Latvenergo” ir būtiska ietekme uz valsts dekarbonizācijas mērķi (enerģētikas SEG emisiju samazināšana), jo AS “Latvenergo” dabasgāzes patēriņš vidēji veido 38–47 % no visas Latvijas dabasgāzes patēriņa.

Lai nodrošinātu efektīvu elektroenerģijas infrastruktūras noslodzi un pieņemtu ekonomiski pamatotus lēmumus par ieguldījumiem elektroenerģijas infrastruktūras attīstībā, ir svarīgi noteikt Latvijas situācijai optimālu enerģijas ģenerācijas avotu struktūru (termoelektrostacijas, hidroelektrostacijas, vējš, saule u. c.), ņemot vērā esošo ģenerācijas

jaudu struktūru, lokālās priekšrocības un specifiku, pārvades sistēmas optimālu noslogošanu, sagaidāmo elektrifikāciju un nepieciešamos elastības pakalpojumus (balansēšana, enerģijas uzkrāšana u. c.) un to apjomu. Tomēr šobrīd nevienā enerģētikas nozares attīstības plānošanas dokumentā šāda struktūra nav noteikta un KEM paļaujas uz enerģētikas tirgus pašregulēšanos.

Palielinoties nepastāvīgajiem elektroenerģijas ģenerācijas avotiem, būtiski palielinās vajadzība pēc dažādiem elastības pakalpojumiem vai bāzes jaudām. Šobrīd KEM pozīcija attiecībā uz elastības pakalpojumu attīstību ir piesardzīga, kas tiek pamatota ar tirgus dalībnieku pieredzes trūkumu un ar to saistītajiem iespējamajiem riskiem. Līdz ar to elastības pakalpojumu tirgus attīstās lēni. Šobrīd nav noteikts, kas būtu vēlamā elektroenerģijas ražošanas, tai skaitā elastības pakalpojumu, struktūra un kāds būtu sasniedzamais mērķis (piem., pieprasījuma reakcijas pakalpojums, enerģijas uzkrāšanas pakalpojums, balansēšanas pakalpojums). Enerģijas tirgus dalībniekiem ir jārada skaidrs signāls par to nozīmi enerģijas tirgū, lai tirgus dalībnieki varētu plānot ieguldījumus, attīstīt vajadzīgās jomas un nosegtu pieprasījumu.

Esošais tarifu regulējums balstās uz principu, ka tarifi nosakāmi tādā apmērā, lai lietotāju veiktie tarifu maksājumi segtu ekonomiski pamatotas pakalpojuma sniegšanas izmaksas un nodrošinātu sabiedrisko pakalpojumu rentabilitāti. *OECD* jau 2016. gadā Latvijai ieteica vērtēt uz stimulējošo regulēšanu (*incentive regulation*) balstītas pieejas ieviešanu pakalpojumu tarifu noteikšanā¹⁸⁵. Tas praktiski nozīmētu augšējās tarifa (piemēram, tautsaimniecībai un sabiedrībai pieņemamā cena) robežas (līmeņatzīmes) noteikšanu, bet neierobežot pakalpojuma sniedzēja peļņas iespējas. Tātad sistēmas operatoru darbības rezultāti būtu atkarīgi nevis no SPRK noteiktās peļņas normas, bet gan no sistēmas operatora darbības efektivitātes.

Līdzšinējā enerģētikas politika nav veicinājusi skaidri saprotamu un mērķētu enerģētikas sistēmas ilgtspējīgu attīstību, tostarp atsevišķu valsts kapitālsabiedrību ieguldījumi enerģētikas infrastruktūras attīstībā pamatā ir balstīti biznesa interesēs, nepietiekami iesaistoties valsts noteikto enerģētikas mērķu sasniegšanā.

Revīzijā vērtējam Latvijas enerģētikas politikas īstenošanu elektroenerģijas un dabasgāzes nozarēs.

9. attēls. Enerģētikas politikas jomas.

Enerģētikas nozares attīstībā Latvijā būtiska loma ir valstij piederošajām kapitālsabiedrībām:

- elektroenerģijas nozarē – AS “Latvenergo” (elektroenerģijas ģenerējošās jaudas), AS “Augstsprieguma tīkls” (elektroenerģijas pārvades sistēmas operators) un AS “Sadales tīkls” (elektroenerģijas sadales sistēmas operators);
- dabaszāzes nozarē – AS “Connexus Baltic Grid” (dabaszāzes pārvades sistēmas operators).

Tāpēc revīzijā vērtējam, vai valsts kapitālsabiedrību īstenotie infrastruktūras attīstības projekti ir vērsti uz NEKP noteikto enerģētikas politikas mērķu sasniegšanu.

Valsts kapitālsabiedrību ieguldījumi enerģētikas infrastruktūras attīstībā ir vērsti uz NEKP noteikto mērķu sasniegšanu, bet nepieciešama aktīvāka rīcība AER jaudu kāpināšanā un energoneatkarības veicināšanā

Valsts kapitālsabiedrības, plānojot savas nākotnes investīcijas un infrastruktūras attīstību, ņem vērā esošajos enerģētikas politikas plānošanas dokumentos noteiktos mērķus un rīcības virzienus. Tomēr var novērot kopēju tendenci investīciju jomā fokusēties uz esošās infrastruktūras uzturēšanu.

Elektroenerģijas sadales sistēma ir kritiski svarīga nacionālās energoapgādes struktūra, kas atbalsta tautsaimniecības dekarbonizāciju un atjaunīgās enerģijas izmantošanu. AS “Augstsprieguma tīkls” un AS “Sadales tīkls” neveic elektroenerģijas ražošanu, tādējādi abu valsts kapitālsabiedrību ietekme uz dekarbonizāciju un atjaunīgās enerģijas izmantošanu ir netieša, pielāgojot pārvades un sadales sistēmu jaunajiem ģenerācijas avotiem.

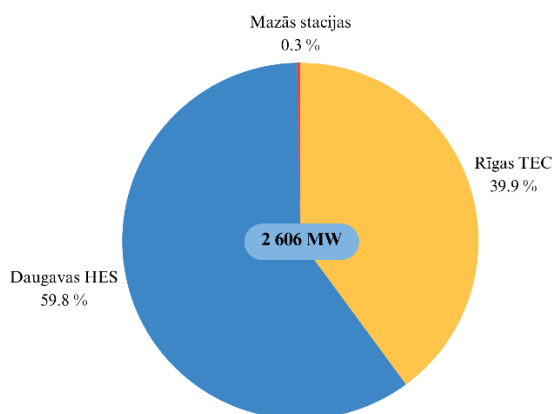
No 2017. līdz 2022. gadam ir samazinājies sadales tīkla lietotāju skaits un sadalītās elektroenerģijas apjoms, bet ir pieaudzis pieslēgumu skaits un pieprasītā jauda. Infrastruktūras attīstībā ir palielinājies sadales transformatoru apakšstaciju skaits un viedo skaitītāju izmantošana, kas veicina efektivitāti un

samazina zudumus. Lai uzlabotu investīciju plānošanu, AS “Sadales tīkls” ir ieviesis kapitālieguldījumu nepieciešamības izvērtējumu, kas palīdz noteikt projekta prioritāti atbilstoši ieguvumiem. Viedie skaitītāji, kas tiek ieviesti kopš 2014. gada, ļauj precīzāk uzskaitīt patēriņu un attīstīt pieprasījuma pārvaldības pakalpojumus.

Pārvades sistēmas tīklu infrastruktūras kapacitāte (6 GW) ievērojami pārsniedz esošo elektroenerģijas patēriņu (1–1,2 GW), kas ļauj uzņemt atjaunīgo enerģiju. Investīcijas pārvades sistēmas infrastruktūrā dalās divās daļās: esošās infrastruktūras uzturēšana un attīstīšana. No 2019. līdz 2023. gadam lielākā daļa AS “Augstsprieguma tīkls” iepirkumu ir saistīti ar esošās infrastruktūras atjaunošanu, taču pārbūves var kalpot arī kā attīstības investīcijas, palielinot pārvades jaudu. Jāatzīmē, ka AS “Augstsprieguma tīkls”, salīdzinot ar Lietuva pārvades sistēmas operatoru, ir lēnāk ieviesis attīstības risinājumus. Piemēram, Latvijā ir kavējusies elektroenerģijas uzkrāšanas risinājumu ieviešana, savukārt Lietuvā līdz 2023. gada beigām ir pieslēgtas sistēmas ar 200 MW jaudu.

No 2022. gadu Krievijas uzsāktā kara pret Ukrainu dēļ Baltijas reģionā tika novērots dabasgāzes patēriņa samazinājums, tomēr tas būtiski neietekmēja dabasgāzes pārvades sistēmas operatora AS “Conexus” darbību. Uzglabātās dabasgāzes apjomi nemainījās, ko veicināja piegādes nestabilitāte un drošības riski. Esošā pārvades sistēma ir paredzēta dabasgāzes transportēšanai, un AS “Conexus” strādā pie risinājumiem biometāna ievadei gāzes sistēmā. Lai gan AS “Conexus” vērtē arī iespējas pārvades sistēmas infrastruktūras piemērotību ūdeņraža transportēšanai, nozares eksperti atzīst, ka tuvākajā laikā plašāka ūdeņraža izmantošana nav paredzama, jo nav skaidrs potenciālais tirgus pieprasījums pēc ūdeņraža un ar to saistītās infrastruktūras attīstības izmaksas.

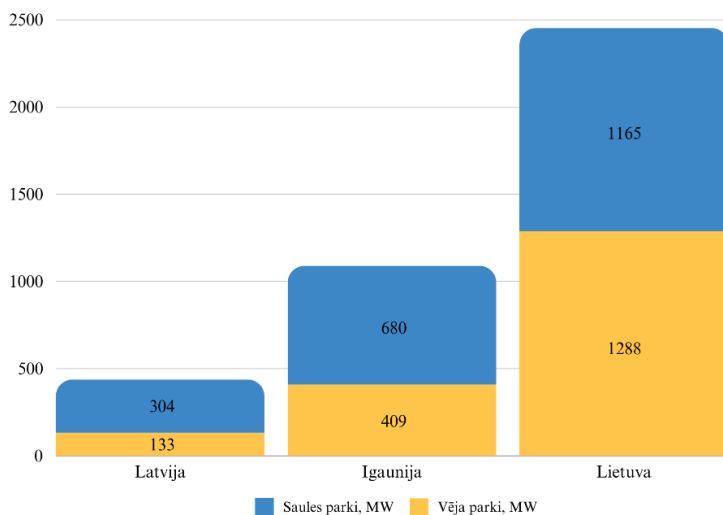
AS “Latvenergo” ir būtisks Latvijā esošo elektroenerģijas ģenerācijas jaudu un aktīvu īpašnieks: 2024. gadā AS “Latvenergo” nodrošina 78,9 % no kopējās Latvijā uzstādītās elektroenerģijas ģenerējošās jaudas (2606 MW no 3305 MW¹⁸⁶).

10. attēls. AS “Latvenergo” uzstādītās elektroenerģijas ražošanas jaudas 2024. gadā.

Ņemot vērā AS “Latvenergo” būtisko lomu Latvijas enerģētikas nozarē, AS “Latvenergo” rīcībai un aktivitātēm jau šobrīd ir izteikta ietekme uz NEKP noteiktajiem Latvijas mērķiem SEG emisiju (īpaši – no elektroenerģijas ražošanas) un atjaunīgās enerģijas īpatsvaru enerģijas galapatēriņā. Tomēr revidenti konstatējuši, ka AS “Latvenergo” īstenotās aktivitātes nav veicinājušas straujāku esošo ģenerējošo jaudu dekarbonizāciju Latvijā. Kā norādīja Ekonomikas ministrija¹⁸⁷, AS “Latvenergo” ir aktīvi iesaistījusies

administratīvo šķēršļu novēršanā, sniedzot EM un KEM priekšlikumus administratīvo šķēršļu mazināšanai, taču rezultāti nāk salīdzinoši lēni. Galvenie administratīvie šķēršļi, kas kavē ātrāku atjaunīgās enerģijas projektu īstenošanu, ir ietekmes uz vidi novērtējuma process, pieslēguma jaudu atļauju regulējums un aizsardzības nozares noteiktie ierobežojumi vēja enerģijas parku attīstības potenciālajām teritorijām.

11. attēls. Saules un vēja parku jauda Baltijas valstīs 2024. gada 1. ceturksnī.¹⁸⁸

Tikai pēc 2022. gada ir vērojama straujāka AS “Latvenergo” AER jaudu attīstīšana, ko ietekmēja dabasgāzes un CO₂ emisiju kvotu cenas, bet ne NEKP mērķi. Kopumā AS “Latvenergo” dažādās attīstības stadijās ir saules enerģijas parki Baltijas valstīs ar kopējo jaudu 400 MW, kuru pakāpeniska nodošana ekspluatācijā sagaidāma 2024.–2025. gadā¹⁸⁹. Vienlaikus vēja enerģētikā AS “Latvenergo” plāno realizēt projektus ar kopējo jaudu 1200 MW jaudu visā Baltijā (līdz 2030. gadam)¹⁹⁰.

Pozitīvi ir vērtējama AS “Latvenergo” apņemšanās atjaunīgo energoresursu jaudu īpatsvaru 2030. gadā palielināt līdz 80 %, attīstot saules un vēja parkus gan Latvijā, gan ārpus tās. Tomēr šobrīd AS “Latvenergo” Latvijā uzstādīto atjaunīgo energoresursu jaudu īpatsvars nepārsniedz 60 % un īstenojot AS “Latvenergo” stratēģijā plānotos atjaunīgās enerģijas projektus (kopējā plānotā jauda 1600 MW), atjaunīgās enerģijas īpatsvars veidos 75 %. Vienlaikus jāatzīmē, ka AS “Latvenergo” mērķi atjaunīgo energoresursu īpatsvara palielināšanai elektroenerģijas ražošanā tikai daļēji veicina NEKP noteikto Latvijas mērķu sasniegšanu, jo saskaņā ar AS “Latvenergo” publiski pausto informāciju būtiska jaunu atjaunīgo resursu jaudu attīstība ir notikusi vai plānota Lietuvā vai Igaunijā. Piemēram, 2024. gada 1. pusgadā AS “Latvenergo” uzsāka sešu saules parku ar kopējo jaudu 49 MW izmantošanu Baltijas valstīs, no tiem Latvijā uzstādīto saules parku jauda bija 29 MW jeb 59 % no uzstādītās jaudas. Turklāt līdz 2026. gadam AS “Latvenergo” plāno uzsākt vēl divu saules parku ar kopējo jaudu 139 MW ekspluatāciju Lietuvā¹⁹¹.

NEKP noteikts mērķis samazināt importa īpatsvaru bruto iekšzemes enerģijas patēriņā līdz 30–40 %. Tomēr, analizējot plānotos pasākumus, Valsts kontroles piesaistītais eksperts konstatēja, ka tie galvenokārt koncentrējas uz energodrošību, nevis uz energoneatkarības veicināšanu. Piemēram, tiek plānots nodrošināt alternatīvu gāzveida kurināmā piegādātāju iesaisti un pabeigt elektrotīklu sinhronizāciju ar kontinentālo Eiropu, bet šie pasākumi nenovērš esošo atkarību no importa.

Praktiski visi analizēto kapitālsabiedrību iecerētie pasākumi attiecas uz energodrošības jomu. Tas nozīmē, ka tie neietekmēs importa īpatsvara samazināšanu. Faktiskā situācija liecina, ka energoneatkarības veicināšanai NEKP noteikto pasākumu iznākums 2030. gadā ir līdzīgs šodienas situācijai, radot risku, ka plānotie rezultāti energoneatkarības jomā netiks sasniegti.

Latvijā ir radīti priekšnosacījumi, lai ar energoapgādi saistīto pakalpojumu tarifos tiktu iekļautas tikai ekonomiski pamatotas izmaksas infrastruktūras attīstībā, tomēr esošajā tarifū noteikšanas regulējumā trūkst virzības uz stimuliem balstītu tarifu noteikšanu

Viens no topošās Latvijas Enerģētikas stratēģijas mērķiem ir nodrošināt Latvijas energoneatkarību par konkurētspējīgām energoresursu cenām¹⁹². Konkurētspējīgas cenas ir atkarīgas no tirgus apstākļiem, kur pieprasījums un piedāvājums nosaka, kāda cena ir pieņemama patērētājiem un izdevīga ražotājiem. Pieņemama cena nenozīmē, ka tā ir zema, bet – atbilstoša (t. i., lai pakalpojums ir drošs, nepārtraukts un pieejams) un pieņemama (t. i., cik lietotājs ir gatavs maksāt par saņemto pakalpojumu). Lai gan NEKP kā vienu no enerģētiskās nabadzības mazināšanas pasākumiem nosaka sabiedrības neaizsargātajām grupām atbalstu, ja attiecīgajām iedzīvotāju grupām enerģijas cena kļūst par augstu, NEKP nedefinē priekšnosacījumus vai kritērijus tautsaimniecības un sabiedrībai pieņemamu tarifu noteikšanai.

Revīzijā vērtētie pārvades un sadales sistēmas operatori¹⁹³ ir dabiskā monopola situācijā un bez konkurences, un tas nerada spiedienu uz tarifu. Kompromiss starp pakalpojumu sniedzēju un lietotāju tiek panākts, izmantojot SPRK tarifu projektu izvērtēšanu un apstiprinātās tarifu aprēķināšanas metodikas. SPRK tarifu izvērtēšanas metodikās ievēro normatīvajos aktos¹⁹⁴ noteikto pamatprincipu, ka tarifi nosakāmi tādā apmērā, lai lietotāju veiktie tarifu maksājumi segtu ekonomiski pamatotas pakalpojuma sniegšanas izmaksas un nodrošinātu sabiedrisko pakalpojumu rentabilitāti. Šī principa nodrošināšanai SPRK nosaka kapitāla atdeves likmes¹⁹⁵ visās regulētajās nozarēs. Pēc būtības – šī likme regulē noteiktā operatora peļņu. Tāpat jāņem vērā, ka *nākotnes tarifu aprēķinā nevar ņemt vērā izmaksas, kas radušās iepriekšējā tarifu pārskata ciklā, pat ja tās ir bijušas ekonomiski pamatotas*¹⁹⁶. Tas nozīmē, ka sistēmas operatori vienā tarifa pārskata ciklā var pilnībā nenosegt savas faktiskās izmaksas, ja ārējie faktori ir strauji un būtiski mainījušies salīdzinājumā ar plānotajiem.

Likums “Par sabiedrisko pakalpojumu regulatoriem” kopš likuma stāšanās spēkā 2000. gada 7. novembrī **ir grozīts 19 reizes**. Uz šī likuma pamata kopā ir izdoti 183 tiesību akti, no kuriem šobrīd **spēkā esoši ir 58**, t. sk. šobrīd spēkā esošās tarifu aprēķināšanas metodes.

Revidenti secina, ka ar energoapgādi saistīto tarifu regulēšanas ietvars un tiesību aktu attīstība notiek nepārtraukti, tiek sekots līdzi izmaiņām gan regulējamajās nozarēs, gan tiek pilnveidotas pielietojamās metodes. Tomēr nav redzama virzība uz stimuliem balstītu (*incentive-based*) tarifu noteikšanas regulējumu, ko jau 2016. gadā *OECD* savā ziņojumā “*Driving Performance at Latvia's Public Utilities Commission*”¹⁹⁷ rekomendēja izvērtēt un ieviest. Uz stimulējošo regulēšanu (*incentive regulation*) balstīta pakalpojumu tarifu noteikšanas pieeja praktiski nozīmē noteikt augšējās tarifa robežas (piemēram, tautsaimniecībai un sabiedrībai pieņemamā cena), bet neierobežot pakalpojuma sniedzēja peļņas iespējas. Tas nozīmē, ka sistēmas operatoru darbības rezultāti ir atkarīgi nevis no SPRK noteiktās peļņas normas, bet gan no sistēmas operatora darbības efektivitātes.

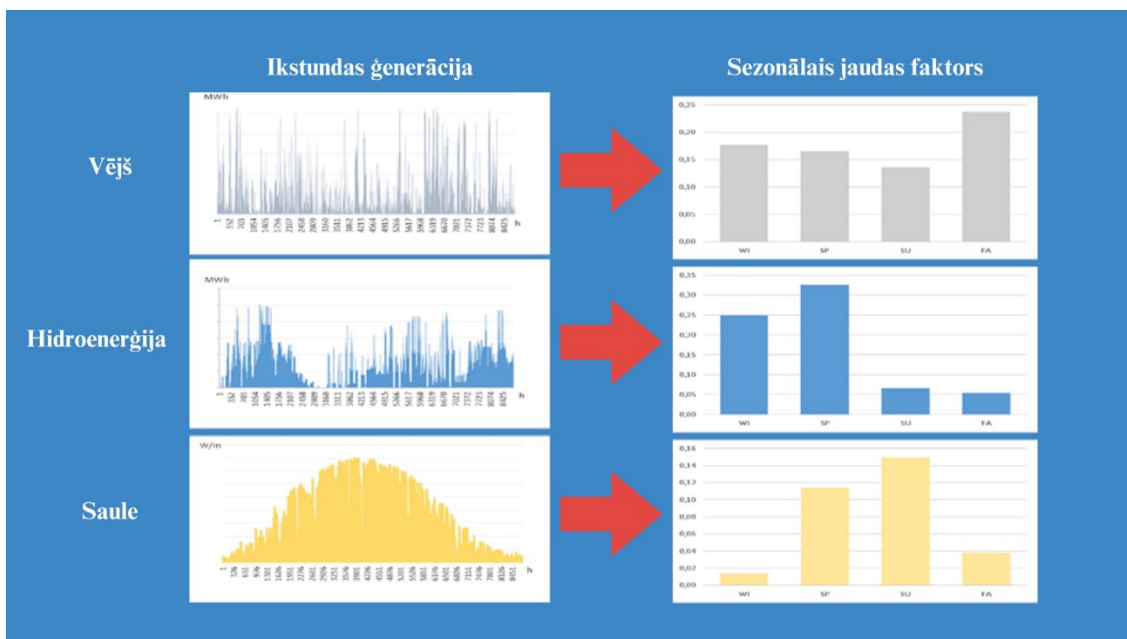
KEM nav noteikusi elektroenerģijas tirgus elastības pakalpojumu attīstības virzienu, un tas kavē tirgus principos balstītu pakalpojumu attīstību un rada elektroapgādes drošības riskus

Latvijas elektroenerģijas patēriņu nosedz gan lokālās ģenerējošās jaudas, gan importētā elektroenerģija. Savukārt esošajā elektroenerģijas avotu un ģenerācijas struktūrā dominē dabasgāze (AS “Latvenergo” TEC1 un TEC2) un hidroenerģija (Daugavas HES kaskāde). Šobrīd NEKP ne tikai nav noteikta Latvijas apstākļiem optimālā enerģijas avotu un ģenerācijas struktūra, bet nav noteikti arī veicamie pasākumi šādas optimālas elektroenerģijas avotu un ģenerācijas struktūras noteikšanai, ņemot vērā esošo ģenerācijas jaudu struktūru, lokālās priekšrocības un specifiku, pārvades sistēmas optimālu noslogošanu, sagaidāmo elektrifikāciju un nepieciešamos elastības pakalpojumus un to apjomu (balansēšana, enerģijas uzkrāšana u. c.).

Vienkāršoti optimālu enerģijas avotu un ģenerācijas struktūru var raksturot ar šādiem parametriem^{198,199}:

- enerģijas avotu uzstādītā jauda;
- atbilstoša enerģijas ģenerācija un uzkrāšanas kapacitāte, kas nosedz enerģijas pieprasījumu;
- tautsaimniecības konkurētspēju veicinoša enerģijas cena;
- SEG emisiju mērķis;
- SEG emisiju intensitāte.

Optimālas enerģijas avotu un ģenerācijas struktūras noteikšana ir būtiska, jo tā nodrošina optimālu pārvades un sadales sistēmas izmantošanu, ņemot vērā lokālās dabas resursu priekšrocības un izmantoto tehnoloģiju enerģijas ģenerācijas profilu un sezonālītāti.

12. attēls. AER sezonālītāte un jaudas pieejamības faktors^{200,201}

Līdzsvarojot vēja un saules enerģijas avotu jaudas, kā arī izmantojot esošo Daugavas HES kaskādi un ieviešot enerģijas uzkrāšanas risinājumus, ir iespējams izveidot tādu enerģijas avotu struktūru, kur dažādi energoavoti viens otru papildina. Šobrīd jauno AER jaudu struktūrā dominē saules elektrostacijas bez enerģijas uzkrāšanas vai citiem nākotnes risinājumiem (piem., ūdeņraža, metanola, amonjaka ražošana), jo tās ir vieglāk saskaņot un ātrāk izbūvēt. Turklāt saules elektrostaciju ģenerācijas profils daudz vairāk ir atkarīgs no sezonas un diennakts laika. Vēja elektrostaciju attīstīšanas process ir laikietilpīgāks un sarežģītāks. Būtiski palielinoties saules enerģijas īpatsvaram kopējā ģenerācijā, pastāv risks, ka atsevišķos laika periodos, kad ir optimāli saules starojuma apstākļi, elektroenerģijas pieprasījums ir mazāks par saules paneļu ģenerāciju ne tikai lokāli, bet arī reģionāli (piemēram, visās Baltijas valstīs). Attiecīgi tīklos nav iespējams uzņemt visu saražoto elektroenerģiju, jo nav pieprasījuma. Šādos apstākļos pastāv pārinvestīciju risks, t. i., izbūvētie vai esošie aktīvi (enerģiju ģenerējošās jaudas, pieslēgumi, pārvades/sadales līnijas u. tml.) atsevišķās situācijās atradīsies piespiedu dīkstāvē un nevarēs tikt izmantoti. Arī Vēja enerģijas asociācija savos komentāros par NEKP projektu, norāda, ka *NEKP nav iekļauti atjaunojamās enerģijas ražošanas mērķi dalījumā pa izmantotajām tehnoloģijām. Atturoties no iespējas iezīmēt pamatotas ambīcijas, trūkst pamatojuma vēlamajai privāto investīciju piesaistei, kas nepieciešamas, lai atbalstītu Latvijas valstij saistošo klimata politiku mērķu sasniegšanu*²⁰².

Enerģijas avotu struktūra nesasnies savu optimumu, ja vienlaicīgi nenotiks darbs pie elastības pakalpojumu attīstības, kas samazina, nobīda un aizvieto enerģijas patēriņā pīkus (piem., no rīta un vakaros). Lai veicinātu optimālu pieslēgumu pārvades vai sadales sistēmai izmantošanu, jāparedz tehnoloģiju kombinācija: saules un vēja elektrostacijas, vēja elektrostacija vai saules elektrostacija ar enerģijas uzkrāšanu u. c. hibrīdie risinājumi.

Elastības pakalpojumi ir:

- balansēšanas pakalpojumi;
- uzkrāšanas risinājumi;
- pieprasījuma reakcijas.

KEM vērtējumā, elastības pakalpojumu tirgus ir agrīnā attīstības stadijā un vidējā termiņā elastības pakalpojumu tirgum var būt raksturīga augsta nenoteiktība un svārstīgums²⁰³. Elastības pakalpojumu tirgus attīstība Latvijā (un Baltijas valstīs kopumā) iepriekšējos gados bija lēna, ko ietekmēja arī tehniskie iemesli – relatīvi zema tīklu jaudu noslodze un relatīvi zemais elektroenerģijas patēriņš²⁰⁴. Vienlaikus, KEM vērtējumā, pastāv risks, ka elastības pakalpojumi (īpaši tie, kas ietekmē lietotāja uzvedību, un tie, kas paredz ierobežot elektroenerģijas patēriņu) var samazināt esošo elektroenerģijas patēriņa līmeni²⁰⁵. **Tātad KEM pozīcija attiecībā uz elastības pakalpojumu attīstību ir piesardzīga un enerģētikas politikas līmenī neseko aktīva elastības pakalpojumu plānošanas virzība.**

Elektroenerģijas uzņemšanas procesu regulē Tīkla kodekss elektroenerģijas nozarē²⁰⁶, kas nosaka kārtību, kādā pārvades sistēmas operators reģistrē, ierobežo vai atsaka paredzētos tirdzniecības darījumus, ja citādi nav iespējams novērst pārvades ierobežojumus vai pārvades sistēmas pārslodzi un ir apdraudēta savstarpēji savienotās sistēmas stabilitāte, kā arī starpvalstu savienojumu sastrēgumu vadības un pārslodzes novēršanas nosacījumus. Kopš stāšanās spēkā 2013. gada 3. jūlijā kodekss ir grozīts 9 reizes un pēdējo reizi grozīts 2024. gada 11. martā. No tā var secināt, ka kodekss tiek pilnveidots un pielāgots nozares attīstības tendencēm.

Pārvades sistēmas operatoram ir tiesības atteikt pārrobežu tirdzniecības darījumu, ja fiziskās enerģijas papildu plūsmas, kas rastas, realizējot šo tirdzniecības darījumu, varētu novest pie tādas situācijas, kurā pārvades sistēmas operators nevar garantēt drošu elektroenerģijas sistēmas darbību. Šobrīd ir vērojamas atsevišķas aktivitātes, kas ir saistītas ar elastības pakalpojumu attīstību: Baltijas balansēšanas tirgus ceļa kartē²⁰⁷ iezīmētās aktivitātes²⁰⁸ (piemēram, balansēšanas pakalpojumu produkti). Reģionālajā līmenī tiek veikti pasākumi elektroenerģijas tirgus palīgpakalpojumu regulējuma pilnveidei (piemēram, 15 minūšu tirdzniecības intervāla ieviešana un vienotās balansēšanas rezervju tirgus platformas darbības sākums). Līdz ar to elastības pakalpojumu tirgus attīstās lēni un tā straujāka attīstība ir sagaidāma no 2025. gada, kad, pēc Baltijas valstu pievienošanās sinhronā darbībā ar kontinentālās Eiropas elektroenerģijas sistēmu, tiks iegūta būtiska papildus informācija par elektroenerģijas sistēmas darbību un paredzamo palīgpakalpojumu tirgus pieprasījuma apjomu un cenu veidošanos tajā. Tomēr šobrīd nav noteikts, kas būtu vēlamā elastības pakalpojumu struktūra un kāds būtu sasniedzamais mērķis noteiktā laika nogrieznī (pieprasījuma reakcijas pakalpojums, enerģijas uzkrāšanas pakalpojums, balansēšanas pakalpojums u. c.).

Valsts kontroles piesaistītā enerģētikas eksperta vērtējumā, tas būtu kritiski nepieciešams, lai radītu signālu un iedotu priekšnoteikumus potenciālajiem tirgus dalībniekiem, jo šobrīd nav pamata pieņemt, ka elastības pakalpojumu attīstību sakārtos un noregulēs brīvais tirgus. Turklāt nekas neliecina, ka veidojas elastības pakalpojumu piedāvājuma un pieprasījuma strauja un dabiska attīstība. Plašāku elastības pakalpojumu attīstību neveicina pieejamās informācijas kvalitāte (jeb saprotams skaidrojums, kas tas ir, kāpēc tas ir nepieciešams, ko tas dos iesaistītajām pusēm) un potenciālo elastības pakalpojumu lietotāju nepietiekamā izpratne un zināšanu bāze par elastības pakalpojumu būtību un ekonomiskajiem ieguvumiem – līdz ar to dabiski neveidojas pieprasījums. Enerģijas tirgus dalībniekiem ir jārada skaidrs signāls par to nozīmi enerģijas tirgū, lai iesaistītās puses un nozare varētu plānot ieguldījumus, attīstīt vajadzīgās jomas un nosegtu pieprasījumu.

Piemēram, šobrīd Latvijā nacionālā līmenī nav noteikti specifiski mērķi (MWh/MW) un izpildes termiņi saistībā ar enerģijas uzkrāšanas vajadzībām gan pārvades sistēmā, gan sadales sistēmā. Nav arī noteikti atbildīgie par rīcības virziena noteikšanu. AS “Augstsprieguma tīkls” balansēšanas jaudas rezervju nodrošināšanai plāno elektroenerģijas pārvades sistēmā uzstādīt divas enerģiju uzkrājošās baterijas (60 MW/120 MWh Rēzeknē un 20 MW/40 MWh Tumē). Taču enerģētikas politikas plānošanas dokumentos nav noteikti pasākumi enerģijas uzkrāšanas tirgus attīstībai, kur enerģijas uzkrāšana tiek nodrošināta pēc komerciāliem noteikumiem, lai gan Balansēšanas tirgus ceļa kartē ir norādīts, ka Baltijā vismaz 80 % no nepieciešamajām rezervēm būs jānodrošina tirgus dalībniekiem²⁰⁹.

Tāpēc, atbilstoši 2025. gadā gūtajiem secinājumiem, iesaistītajām pusēm (pārvades sistēmas operatoram, KEM un SPRK) ir jānodrošina augstas gatavība veikt nepieciešamās korekcijas normatīvajā regulējumā, lai nepieciešamības gadījumā nodrošinātu dažādu palīgpakalpojumu, kā arī elastības un pieprasījuma reakcijas pakalpojumu tirgu attīstību.

Ieteikumi

- Lai veicinātu NEKP mērķu izpildi AER jaudu attīstībā Latvijas teritorijā, EM sniegt aktīvu atbalstu KEM administratīvo šķēršļu novēršanai un regulējuma uzlabošanai, izmantojot elektroenerģijas ražotāju praktiskajā darbībā gūto pieredzi.
- KEM veikt darbības, lai Latvijas enerģētikas plānošanas dokumentos iekļautu Latvijas apstākļiem piemērotu elektroenerģijas ģenerācijas struktūru, izvērtējot elektroenerģijas jaudu pietiekamību un elektroenerģijas patēriņa prognozes dažādos enerģētikas nozares attīstības scenārijos.

Revīzijas raksturojums, kritēriji un metodes

Revīzijas mērķis

Revīzijas mērķis ir pārbaudīt, vai Latvijā izveidotā enerģētikas politikas pārvaldība nodrošina efektīvu lēmumu pieņemšanu enerģētikas nozares attīstībai.

Juridiskais pamatojums

Lietderības revīzija “Vai Latvijā izveidotā enerģētikas politikas pārvaldība nodrošina efektīvu lēmumu pieņemšanu enerģētikas nozares attīstībai?” ir veikta, pamatojoties uz Valsts kontroles Pirmā revīzijas departamenta 2023. gada 30. maija revīzijas grafiku Nr. 2.4.1-22/2023.

Revīziju veica revīzijas grupas vadītāja vecākā valsts revidente Alda Smoļenska, valsts revidente Ginta Krikšķūne (līdz 2023. gada 8. decembrim), valsts revidente Linda Kļava (no 2024. gada 2. aprīļa), vecākā valsts revidente Solvita Rikveile (no 2024. gada 3. jūnija) un vecākā valsts revidente Darja Ivanova (no 2024. gada 3. jūnija).

Revidentu un revidējamās vienības atbildība

Valsts kontroles revidenti ir atbildīgi par revīzijas ziņojuma sniegšanu, kas pamatojas uz revīzijas laikā gūtiem atbilstošiem un pietiekamiem revīzijas pierādījumiem.

Klimata un enerģētikas ministrija un Ekonomikas ministrija ir atbildīgas par normatīvo aktu ievērošanu un revidentiem sniegtās informācijas patiesumu.

Revīzijas apjoms

Revīzija ir veikta saskaņā ar Latvijas Republikā atzītiem starptautiskajiem publiskā sektora revīzijas standartiem²¹⁰.

Revīzija plānota un veikta tā, lai iegūtu pietiekamu pārliecību par revīzijas apjomā iekļauto revidējamo vienību – Klimata un enerģētikas ministrijas, Ekonomikas ministrijas – veiktajiem pasākumiem enerģētikas politikas plānošanas un ieviešanas nodrošināšanā.

Revīzija veikta par laiku no 2021. gada 1. jūnija līdz 2023. gada 31. decembrim. Ņemot vērā būtiskas normatīvā regulējuma izmaiņas 2024. gadā, revīzijā izmantota arī 2024. gada informācija un normatīvie akti.

Revīzijas apjomā iekļauta:

- Ekonomikas ministrija, kura izstrādāja enerģētikas politiku, organizēja un koordinēja enerģētikas politikas īstenošanu līdz 2022. gadam;
- Klimata un enerģētikas ministrija, kura izstrādā enerģētikas politiku, organizē un koordinē enerģētikas politikas īstenošanu no 2023. gada.

Revīzijas mērķa sasniegšanai vērtēts enerģētikas politikas ietvars un institucionālā sistēma enerģētikas politikas mērķu sasniegšanai. Izvēloties atsevišķus revīzijas piemērus, vērtēts, vai izveidotā enerģētikas politikas pārvaldības sistēma ir efektīvi veicinājusi enerģētikas politikas mērķu sasniegšanu, kā arī ir sniegusi skaidru informāciju par enerģētikas politikas mērķiem, to sasniegšanai nepieciešamajām darbībām un finansēšanas avotiem. Revīzijā nav vērtēta konkrētu aktivitāšu īstenošana vai to īstenošanu kavējošie apstākļi.

Revīzijas metodes

Revīzijā izmantotas šādas galvenās metodes:

- analizēti attīstības un enerģētikas politikas plānošanas dokumenti, ārējie un iekšējie normatīvie akti, informatīvie ziņojumi, Saeimas paziņojumi, viedokļu raksti, pētījumi u. c. informācija sabiedriskajos medijos;
- veikta kvantitatīvā un kvalitatīvā datu analīze, t. sk. analizēti BVKB dati, *Nord Pool* dati, elektroenerģijas tirgotāju dati, pētījumi;
- piesaistīts eksperts valsts kapitālsabiedrību ieguldījumu enerģētikas infrastruktūras attīstībā izvērtēšanai;
- veiktas intervijas ar Klimata un enerģētikas ministrijas un Ekonomikas ministrijas atbildīgajām personām, kā arī ar enerģētikas nozares pārstāvjiem.

Vērtēšanas kritēriji

Revīzijas jautājums	Noteiktais kritērijs	Kritērijs ir sasniegts / nav sasniegts / sasniegts daļēji
1. Vai Latvijā ir skaidrs, ilgtspējīgs enerģētikas politikas ietvars un vai ir izveidota institucionālā sistēma efektīvai enerģētikas politikas īstenošanai?		
1.1. Vai valsts enerģētikas politikas un normatīvajos dokumentos ir skaidri, ilgtspējīgi mērķi un sasniedzamie rezultāti, darbību kopums enerģētikas nozares attīstībai un sinerģijai ar citām nozarēm?	Enerģētikas politikas mērķis ir skaidrs un saprotams, un tam ir noteikti sasniedzamie rezultāti.	☑ Kritērijs sasniegts daļēji. Enerģētikas politikas mērķi ir noteikti saskaņā ar citos politikas plānošanas dokumentos noteiktiem mērķiem. Enerģētikas politikas mērķis aktualizētajā NEKP ir precizēts. NEKP nav visu mērķos noteikto terminu, piemēram, <i>pieejams, konkurētspējīgs</i> , skaidrojumu. Tāpat mērķi ir vispārīgi un interpretējami. Vērtējot sasniedzamos rezultātus, nav skaidrs, sasniedzot kādas mērķa vērtības un pie kādiem tieši nosacījumiem varēs noteikt, ka mērķis ir sasniegts.
	Enerģētikas politikas mērķi ir vērsti uz ANO ilgtspējīgas attīstības 7.1. apakšmērķa sasniegšanu – līdz 2030. gadam nodrošināt vispārēju piekļuvi uzticamiem, ilgtspējīgiem un mūsdienīgiem energopakalpojumiem par pieejamu cenu.	☑ Kritērijs sasniegts. ANO mērķis sasaucas ar NEKP plānotajiem enerģētiskās nabadzības mazināšanas pasākumiem. Jāpiezīmē, ka konkrēti pasākumi mērķa īstenošanai plānoti tikai aktualizētajā NEKP.
	Enerģētikas politika tiek veidota, izvērtējot tautsaimniecības pieprasījumu pēc enerģijas un enerģētikas nozares attīstības iespējas un nepieciešamību.	⊗ Kritērijs nav sasniegts. Latvijā NEKP ir izstrādāts, ņemot vērā ES Regulas ²¹¹ nosacījumus. NEKP mērķi un plānotie rezultāti neizriet no apzinātām Latvijas vajadzībām un iespējām, bet tas sagatavots saskaņā ar EK veidoto enerģētikas politiku un tiesību aktiem un mērķēts pamatā uz EK klimata mērķu sasniegšanu.
	Enerģētikas politikas un normatīvajos dokumentos ir priekšnosacījumi mērķa un rezultātu sasniegšanai – ir	⊗ Kritērijs nav sasniegts. Nav priekšnosacījumu mērķu un rezultātu sasniegšanai. Revidenti ir secinājuši, ka nav pilnvērtīgi izsekojama NEKP plānoto pasākumu un darbību ietekme uz katra

noteikts skaidrs darbību kopums, norādot atbildīgos veicējus un resursus.

mērķrādītāja sasniegšanu, savukārt darbības nav saskaņotas ar nepieciešamajiem resursiem dažādās nozarēs un dažādām nozaru ministrijām. Šobrīd nepieciešamais papildu investīciju apmērs NEKP mērķu sasniegšanai ir vismaz 13,1 mljrd. *euro*. Nenodrošinot NEKP plānoto pasākumu īstenošanu atbilstoši termiņiem, NEKP īstenošanai nepieciešamā finansējuma piesaisti un neveicot mērķtiecīgus uzraudzības pasākumus, NEKP plānotie mērķi netiks sasniegti.

1.2. | Vai noteikta precīza institucionālā sistēma, atbilstošs kompetenču un atbildības sadalījums, izveidoti sadarbības mehānismi, lai nodrošinātu efektīvu enerģētikas politikas plānošanu, ieviešanu un uzraudzību?

EM un KEM ir apzinājušas enerģētikas nozares attīstībai būtiskos rādītājus un izveidojušas šo rādītāju monitoringa sistēmu.

⊗ **Kritērijs nav sasniegts.** NEKP ieviešanai plānotā uzraudzības un ziņošanas sistēmas izstrāde vēl turpināsies līdz 2025. gada maijam. NEKP plānotie uzraudzības pasākumi – institucionālā sistēma un monitoringa datu nodrošināšana – faktiski nav nodrošināta.

Esošā institucionālā sistēmā ir priekšnosacījumi, lai KEM izveidotu efektīvu enerģētikas politikas veidošanas, ieviešanas un uzraudzības procesu.

⊙ **Kritērijs sasniegts daļēji.** Enerģētikas politika nodota KEM. Vienlaikus revīzijā secināts, ka ar esošo institucionālo sistēmu mērķis par divu ministriju – EM un KEM – kompetenču dublēšanās samazināšanu nav sasniegts, jo, lai arī no EM nolikuma enerģētikas funkcija ir svītrotā, šobrīd tās atbildība par enerģētikas jomu saglabājas. Proti, EM nodrošina nozares politikas īstenošanu ministrijas padotības iestādēs (BVKB, LIAA) un valsts kapitālsabiedrībā SIA “Publisko aktīvu pārvaldītājs Possesor”, kuras pilda ar enerģētikas funkciju saistītus uzdevumus. Vienlaikus EM ir valsts kapitāla daļu turētāja AS “Latvenergo”. EM savu uzdevumu veikšanā nevar distancēties no saturiskas enerģētikas funkcijas veikšanas.

Enerģētikas nozares plānošanas dokumentos ir apzināti ar enerģētikas nozares stabilitāti saistītie riski un ir noteiktas par to vadību atbildīgās institūcijas.

⊙ **Kritērijs sasniegts.** Plānošanas dokumentos ir risku un izaicinājumu vērtējums, t. sk. EnS dimensiju dalījumā. Apstiprinot NEKP un aktualizējot NEKP, pasākumu īstenošanā iesaistītajām ministrijām ir noteikta atbildība par plānu ieviešanu.

Enerģētikas politikas virsuzraudzībai izveidotajām padomēm un koordinējošajām institūcijām ir skaidri definēti mērķi, darbības, atbildība, un šī

⊗ **Kritērijs nav sasniegts.** Enerģētikas un klimata politikas koordinēšana revīzijas periodā nav nodrošināta atbilstoši plānotajam, un Nacionālās enerģētikas un klimata padomes uzdevumi 2022., 2023. un 2024. gadā nav veikti, kā tas noteikts MK rīkojumā²¹². 2023. gada decembrī izveidotā

sistēma faktiski un sistemātiski darbojas.

Enerģētikas, vides un klimata jautājumu komiteja (MK tematiska komiteja), kurā t. sk. paredzēta NEKP sasniegšanas progresa vērtēšana, jau šobrīd nesasnā katru mēnesi, kā tas paredzēts Ministru prezidenta rīkojumā.

2. Vai esošā enerģētikas politikas pārvaldības sistēma nodrošina efektīvu lēmumu pieņemšanu, enerģētikas nozares attīstības monitoringu un savlaicīgu un ekonomiski pamatotu korektīvu darbību veikšanu?

2.1. Vai enerģētikas politikas pārvaldība nodrošina efektīvu un ekonomiski pamatotu lēmumu pieņemšanu nozares mērķu sasniegšanai, savlaicīgu problēmsituāciju apzināšanu un risināšanu?

EM un KEM vērtē enerģētikas politikas īstenošanas un ar to saistīto lēmumu ietekmi uz nozares mērķu sasniegšanu, citām tautsaimniecības nozarēm, tai skaitā, izvērtējot saskaņotību ar citu valstu enerģētikas stratēģijām un ņemot vērā iepriekšējo pieredzi.

⊗ **Kritērijs nav sasniegts.** KEM lēmums par pāreju no neto uzskaites sistēmas uz neto norēķinu sistēmu atstāja negatīvu ietekmi uz vienu no atbalsta pasākuma mājsaimniecībām saules paneļu uzstādīšanai sākotnēji noteiktajiem mērķiem – izvairīties no neprognozējamām enerģijas cenu svārstībām –, jo neto norēķinu sistēma paredz finanšu risku pārnēsī no sadales tīkla operatora uz mājsaimniecībām.

Lai gan neto norēķinu sistēmas ieviešanas mērķis ir pamatots ar finansiālo risku mazināšanu sadales tīkla operatoram, savstarpēji nesaskaņojot lēmumu (atbalsta pasākumu saules paneļu uzstādīšanai mājsaimniecībām un pāreja uz neto norēķinu sistēmu) pieņemšanas termiņus, EM un KEM (kā Emisiju kvotu izsolīšanas instrumenta pasākumu pārņēmeja no VARAM 2023. gada sākumā) radīja nepieciešamību noteikt garāku termiņu pārejai uz neto norēķinu sistēmu, kas, pēc revidentu aplēsēm, sadales tīkla operatoram katru gadu līdz 2029. gada februārim radīs papildu finansiālo risku 741 809 euro.

EM un KEM plāno enerģētikas nozares normatīvo aktu izstrādi, lai nodrošinātu nozares stratēģijā un attīstības plānos noteikto mērķu sasniegšanu.

⊗ **Kritērijs sasniegts daļēji.** NEKP uzdevumi EM un KEM darba plānos iekļauti vien 25 % apmērā, termiņos izpildīti 60 % uzdevumu. Lielākā daļa jeb 65 % darbības rezultātu ietver uzdevumu izstrādāt tiesību aktus, no tiem gandrīz puse nav izpildīti plānotajos termiņos vai to izpilde nebija izsecināma no ministriju iesniegtās informācijas.

EM un KEM nodrošina enerģētikas nozares normatīvo aktu izstrādi, ievērojot iepriekš darba plānos apstiprinātos termiņus.

⊗ **Kritērijs sasniegts daļēji.** NEKP uzdevumi EM un KEM darba plānos iekļauti vien 25 % apmērā, termiņos izpildīti 60 % uzdevumu. Lielākā daļa jeb 65 % darbības rezultātu ietver uzdevumu izstrādāt tiesību aktus, no tiem gandrīz puse nav izpildīti plānotajos termiņos vai to izpilde nebija izsecināma no ministriju iesniegtās informācijas.

Revīzijas izlasē iekļautie atbalsta pasākumi nozares problēmsituāciju risināšanai ir sniegti savlaicīgi, atbilstošā periodā un tiem nav negatīva ietekme uz pakalpojuma cenu veidošanas politiku.

⊗ **Kritērijs nav sasniegts.** Ekonomikas ministrija ir strādājusi pie kompensējošo mehānismu ieviešanas, lai mazinātu augstu energoresursu cenu negatīvu sociālekonomisko ietekmi uz iedzīvotāju labklājību un tautsaimniecības izaugsmi, tomēr atbalsta piemērošanas periods netika balstīts uz tirgus tendencēm, kā arī atbalsta mehānisms sākotnēji nebija saistīts ar elektroenerģijas cenu *Nord Pool* biržā.

Rezultātā majsaimniecībām netika sniegts atbalsts laikā, kad elektroenerģijas cenas bijušas visaugstākās (no 2022. gada jūlija līdz septembrim), savukārt 2023. gadā (no janvāra līdz aprīlim) atbalsts tika izmaksāts, lai gan *Nord Pool* biržā elektroenerģijas cena jau bijusi zemāka par 160 *euro/MWh*.

2.2. Vai ieguldījumi enerģētikas sektora infrastruktūrā tiek plānoti un veikti, lai nodrošinātu politikas mērķu sasniegšanu un ievērojot tautsaimniecības un sabiedrības intereses?

Enerģētikas nozares valsts kapitālsabiedrību²¹³ investīcijas infrastruktūras attīstībā tiek plānotas un veiktas, ņemot vērā enerģētikas politikas plānošanas dokumentos noteiktos mērķus, tai skaitā, mazinot riskus, ka mērķu sasniegšanu kavē neatbilstoša infrastruktūras kapacitāte.

⊗ **Kritērijs sasniegts daļēji.** Valsts kapitālsabiedrības, plānojot savas nākotnes investīcijas un infrastruktūras attīstību, izvērtē esošos enerģētikas politikas plānošanas dokumentos noteiktos mērķus un rīcības virzienus. Tomēr var novērot kopēju tendenci investīciju jomā fokusēties uz esošās infrastruktūras uzturēšanu.

Kritiskāk vērtējamas ar jaunu enerģijas ģenerējošo jaudu un uzkrāšanas risinājumiem saistītās investīcijas un attīstības temps. Pēdējos 15 gados nav būtiski mainījies AS “Latvenergo” ģenerējošo jaudu portfelis. Joprojām elektroenerģijas ģenerācija balstās uz dabasgāzi (TEC-1 & TEC-2) un ūdens enerģiju (Daugavas HES kaskāde). Latvijā uzstādītās AER jaudas (saules un vēja enerģija) 2024. gadā ir ievērojami mazākas nekā Lietuvā un Igaunijā.

No 2022. gada AS “Latvenergo” jaunu elektroenerģijas jaudu attīstības fokuss ir uz saules elektrostacijām un vēja parkiem. Tomēr sasniegtie rezultāti šobrīd būtiski nemaina esošo ģenerējošo jaudu portfelis.

EM un KEM ir izveidojušas priekšnosacījumus plānoto kapitālieguldījumu infrastruktūrā ietekmes novērtēšanai uz tarifiem, nodrošinot infrastruktūras turētāju un lietotāju (uzņēmēju un iedzīvotāju) interešu salāgošanu

⊗ **Kritērijs sasniegts daļēji.** Esošais tarifu regulējums balstās uz principu, ka tarifi nosakāmi tādā apmērā, lai lietotāju veiktie tarifu maksājumi segtu ekonomiski pamatotas pakalpojuma sniegšanas izmaksas un nodrošinātu sabiedrisko pakalpojumu rentabilitāti.

Esošo pakalpojumu tarifu aprēķināšanai tiek izmantota ekonomisko izmaksu metode, t. i., sistēmas operatoram jāspēj pamatot plānotos izdevumus. Turklāt tiek noteiktas kapitāla atdeves likmes visās regulētajās nozarēs. Pēc būtības – šī likme regulē noteiktā operatora peļņu.

OECD jau 2016. gadā Latvijai ieteica vērtēt uz stimulējošo regulēšanu (*incentive regulation*) balstītas

pieejas ieviešanu pakalpojumu tarifu noteikšanā²¹⁴, kas praktiski nozīmētu augšējās tarifa (cenas) robežas (līmeņatzīmes) noteikšanu.

Enerģētikas infrastruktūras attīstīšanā iesaistītajām pusēm ir pieejama pietiekama informācija, lai būtu iespējams pieņemt izsvērtus lēmumus investīciju veikšanai, tai skaitā, vai ir plāni, kā tiks nodrošināta elektroenerģijas pārvade, balansēšana un/vai uzkrāšana, pieaugot saražotajam elektroenerģijas apmēram.

⊗ **Kritērijs nav sasniegts.** KEM NEKP neplāno noteikt Latvijas situācijai piemērotu elektroenerģijas ģenerācijas struktūru, ņemot vērā esošo ģenerācijas jaudu struktūru, lokālās priekšrocības un specifiku, pārvades sistēmas optimālu noslogošanu, sagaidāmo elektrifikāciju un nepieciešamos elastības pakalpojumus un to apjomu (balansēšana, enerģijas uzkrāšana u. c.).

Palielinoties nepastāvīgajiem elektroenerģijas ģenerācijas avotiem, būtiski palielinās vajadzība pēc dažādiem elastības pakalpojumiem. Šobrīd nav noteikts, kas būtu vēlamā elastības pakalpojumu struktūra un kāds būtu sasniedzamais mērķis (piem., pieprasījuma reakcijas pakalpojums, enerģijas uzkrāšanas pakalpojums, balansēšanas pakalpojums).

Sektora vadītājs

Egīls Vidžups

Departamenta direktors

Mārtiņš Āboliņš

ŠIS DOKUMENTS IR ELEKTRONISKI
PARAKSTĪTS AR DROŠU ELEKTRONISKO
PARAKSTU UN SATUR LAIKA ZĪMOGU

Termini, saīsinājumi un skaidrojumi

Saīsinājums/termins	Skaidrojums
AE	Atjaunīgā enerģija
AER	Atjaunīgie energoresursi
ANO	Apvienoto Nāciju Organizācija
BVKB	Būvniecības valsts kontroles birojs
EK	Eiropas Komisija
EnS	Enerģētikas savienība
ES	Eiropas Savienība
FM	Finanšu ministrija
IAM	Ilgspējīgas attīstības mērķi
IEA	Starptautiskā enerģētikas aģentūra
KEM	Klimata un enerģētikas ministrija
LIAA	Latvijas Investīciju un attīstības aģentūra
MK	Ministru kabinets
NEKP	Nacionālais enerģētikas un klimata plāns 2021.–2030. gadam. Apstiprināts ar MK 2020. gada 4. februāra rīkojumu Nr. 46 “Par Latvijas Nacionālo enerģētikas un klimata plānu 2021.–2030. gadam” (zaudējis spēku 2024. gada 12. jūlijā)
Aktualizētais NEKP	Aktualizētais Nacionālais enerģētikas un klimata plāns 2021.–2030. gadam. Apstiprināts ar MK 2024. gada 12. jūlija rīkojumu Nr. 573 “Aktualizētais Nacionālais enerģētikas un klimata plāns 2021.–2030. gadam”.
Regula 2018/1999	Eiropas Parlamenta un Padomes 2018. gada 11. decembra regula Nr. 2018/1999 par enerģētikas savienības un rīcības klimata politikas jomā pārvaldību un ar ko groza Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (EK) Nr. 663/2009 un (EK) Nr. 15/2009 , Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 94/22/EK , 98/70/EK , 2009/31/EK, 2009/73/EK, 2010/31/ES , 2012/27/ES un 2013/30/ES , Padomes

	Direktīvas 2009/119/EK un (ES) 2015/652 un atceļ Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) Nr. 525/2013
SEG	Siltumnīcefekta gāzes
SPRK	Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisija
TAP	Tiesību aktu portāls
VARAM	Viedās administrācijas un reģionālās attīstības ministrija (nosaukums līdz 2024.gada 30.jūnijam bija Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija)

1. pielikums. Nacionālā enerģētikas un klimata plāna 2021.–2030. gadam nacionālie mērķi un mērķrādītāji

I. Nacionālais enerģētikas un klimata plāns 2021.–2030. gadam (no 2020. gada 4. februāra līdz 2024. gada 12. jūlijam)

1. Dekarbonizācija

Latvijas SEG emisiju un CO₂ piesaistes politikas mērķi un to rezultatīvie radītāji

Politikas rezultāts dekarbonizācijas dimensijas SEG emisiju samazināšanas un CO ₂ piesaistes apakšdimensijā	Faktiskā vērtība	Mērķa vērtība	
	2017	2020	2030
kopējais SEG emisiju samazinājums			
% pret 1990.g.	-57	-	-65
Mt CO ₂ ekv.	11,3	12,13	9,2
ne-ETS darbību SEG emisiju samazinājums			
% pret 2005.g.	+8,4	+17	-6
Mt CO ₂ ekv.	9,3	10	8
ETS darbību SEG emisiju samazinājums			
% pret 2005.g.	-28,2	-21	-
Mt CO ₂ ekv.	2,0	2,3	-
ZIZIMM uzskaites kategorijas (milj.vienību)	-	-	3,1
Transporta enerģijas aprites cikla SEG emisiju intensitātes samazinājums (%)	0,8	6	≥6

Latvijas AER izmantošanas politikas mērķi un to rezultatīvie radītāji

Politikas rezultāts dekarbonizācijas dimensijas AER enerģijas apakšdimensijā	Faktiskā vērtība	Mērķa vērtība				
		2017	2020	2022	2025	2027
AE īpatsvars enerģijas galapatēriņā (%)	39,01	40	41,8	44,3	46,5	50
indikatīvais AE īpatsvars elektroenerģijas ražošanā (%)	54,36	59,8				>60
indikatīvais AE īpatsvars siltumenerģijas un aukstumenerģijas ražošanā (%)	54,58	53,4	55,2	56,08	56,69	57,59
AE īpatsvars enerģijas galapatēriņā transportā (%)	2,5	10	-	-	-	7
moderno biodegvielu un biogāzes īpatsvars enerģijas galapatēriņā transportā (%)	0	-	0,2	1,0	-	3,5

2. Energoefektivitāte

Latvijas energoefektivitātes uzlabošanas politikas mērķi un to rezultatīvie rādītāji

Politikas rezultāts energoefektivitātes dimensijā	Faktiskā vērtība	Mērķa vērtība	
	2017	2020	2030
neobligātais mērķis – primārās enerģijas patēriņš			
PJ	187,41	225	165 – 170
GWh	52 056,9	62 500	45 833 – 47 222
ktoe	4 331	5374,03	3 940,96 – 4 060,38
neobligātais mērķis – enerģijas galapatēriņš			
PJ	168,01	187	145 – 149
GWh	46 668,06	51 944,44	40 277,8 – 41 388,9
ktoe	4 012,73	4 466,4	3 463,27 – 3 558,8
valsts obligātais mērķis – kumulatīvs enerģijas galapatēriņa ietaupījums			
PJ	18,8	35,6	73,7
GWh	5 227,0	9 898,89	20 472,02
ktoe	449,44	850,9	1760,28

Latvijas ēku energoefektivitātes politikas mērķi un rezultatīvie rādītāji

Politikas rezultāts energoefektivitātes dimensijā ēku energoefektivitātes apakšdimensijā	Faktiskā vērtība	Mērķa vērtība	
	2017	2020	2030
katru gadu renovētas 3 % no tiešās pārvaldes ēku platības (kopā renovēti, m ²)	398 707	678 460	500 000
īpatnējais siltumenerģijas patēriņš ēkās apkurei (kWh/m ² /gadā)	-	150	120

3. Enerģētiskā drošība

Latvijas enerģētiskās drošības uzlabošanas politikas mērķi un to rezultatīvie rādītāji

Politikas rezultāts enerģētiskās drošības dimensijā	Faktiskā vērtība	Mērķa vērtība	
	2017	2020	2030
Importa īpatsvars bruto iekšzemes enerģijas patēriņā (t. sk. bunkurēšana) (%)	44,1	44,1	30-40
Importa no trešajām valstīm īpatsvars bruto iekšzemes enerģijas patēriņā (t. sk. bunkurēšana) (TWh)	17,7	-	14,1
Iespējas pirt dabasgāzi no dažādiem avotiem (avotu skaits)	>2	≥1	>2

4. Iekšējais enerģijas tirgus

Latvijas iekšējā enerģijas tirgus politikas mērķi un to rezultatīvie radītāji

Politikas rezultāts iekšējā enerģijas tirgus dimensijā	Faktiskā vērtība	Mērķa vērtība	
	2017	2020	2030
Starpsavienojumu jauda (% pret uzstādīto ģenerējošo jaudu)	50–80	10	60
Enerģētiskā nabadzības samazināšanas mērķis (%)	7,5	-	<7,5

5. Pētniecība, inovācija un konkurētspēja

Latvijas pētniecības un attīstības politikas mērķi un to rezultatīvie radītāji

Politikas rezultāts pētniecības, inovāciju un konkurētspējas dimensijā	Faktiskā vērtība	Mērķa vērtība	
	2017	2020	2030
Inovatīvu produktu apgrozījums (% no kopējā apgrozījuma)	46,5 ¹⁵⁸	-	>14
Inovatīvi aktīvu uzņēmumu īpatsvars (% no visiem uzņēmumiem)	30,5 ¹⁵⁹	-	>40
Augsto tehnoloģiju nozaru eksporta īpatsvars (% no visa eksporta gadā)	10,2	-	>15
Globālās konkurētspējas indekss (vieta pasaulē)	42	-	<40
Ieguldījumi P&I (% no IKP)	0,51	0,7	> 2
Ieguldījumi P&I enerģētikas un klimata mērķu sasniegšanai (% no kopējā ieguldījuma P&I)	-	-	vismaz 25
Publiskā finansējuma ieguldījumi P&A un P&I enerģētikas un klimata mērķu sasniegšanai (% no kopējiem ieguldījumiem P&A)	19	-	vismaz 25
Piesaistītais publiskais ārvalstu finansējums P&I klimata, enerģijas un transporta jomā (% no kopējā LV piesaistītā finansējuma)	24	25%	25%

II. Aktualizētais Nacionālais enerģētikas un klimata plāns 2021.–2030. gadam

(No 2024. gada 12. jūlija)

1. Dekarbonizācija un AE

Mērķis	Faktiskā vērtība		Prognozētās vērtības 2030		Mērķa vērtība	
	2021	2022	Bāzes scenārijs	Mērķu scenārijs	2025	2030
<i>I SEG emisiju samazināšanas mērķi</i>						
<i>Kopējais SEG emisiju mērķis un vērtības</i>						
% pret 1990.g.	-58,8	-61,1	-66,4	-68,9	-	-65
<i>Kopējais ne-ETS darbību SEG emisiju mērķis un apjoms</i>						
% pret 2005.g.	+1,0	-1,9	-12,7	-20,5	-	-17
kt CO ₂ ekv.	8 680	8 436	7 505	6 835	8 210	≤7 136
<i>Sektorālās ne-ETS darbību SEG emisiju izmaiņas (% pret 2005.g.) un mērķa apjomi (kt CO₂ ekv.)</i>						
Enerģētika	-4,9	-11,2	-33,0	-34,7	-	1593,75
Transports	+3,8	+1,0	-2,3	-21,2	-	2446,47
RPPI	+117,9	+101,0	+59,4	+45,7	-	203,39
Lauksaimniecība	+25,8	+25,9	+22,5	+21,5	-	2176,33
Atkritumu un notekūdeņu apsaimniekošana	-17,4	-14,3	-39,8	-40,4	-	409,04
<i>ZIZIMM SEG apjoms un mērķi:</i>						
ZIZIMM uzskaites kategoriju mērķis 2021.–2025.g. (kt CO ₂ ekv.)	-	-	Nav attiecināms	Nav attiecināms	Uzskaitāmās SEG emisijas ≤ uzskaitāmā SEG piesaiste	-
ZIZIMM sektora ziņošanas kategoriju mērķis 2026.–2030.g. (kt CO ₂ ekv.)	+ 2201,6	+4944,16	+3294,6	-2436	-	-644
<i>SEG emisiju intensitātes mērķi (%):</i>						
SEG emisiju intensitātes samazinājums transportā	3,49	2,23		15	-	15
SEG emisiju intensitātes samazinājums konkrētiem kuģiem	0	0	ND	ND	2	6
<i>II AE īpatsvara mērķi (%)</i>						
AE īpatsvars enerģijas galapatēriņā	42,11	43,32	53,9	62,0	47,3	61
AE īpatsvars elektroenerģijas galapatēriņā	51,4	53,3	88,1	100	-	>80
AER īpatsvars Latvijā vietējam patēriņam saražotajā elektroenerģijā	68,1	71,6	94,3	109,4	-	100
AE īpatsvars siltumapgādē un aukstumapgādē	57,4	60,99	68,9	68,2	-	66,4
AE īpatsvars CSA un CAA	56,6	63,9	67,2	68,4	-	73,9
AE īpatsvars transportā	6,4	3,1	12,2	30,3	-	29
AE īpatsvars ēkās	57,2	60,6	61,6	61,5	-	65

AE īpatsvars rūpniecībā	58,5	63,2	73,2	78,1	-	73,1
AE īpatsvars lauksaimniecībā, mežsaimniecībā un zivsaimniecībā	18,0	17,5	ND	ND	-	30
moderno biodegvielu un biogāzes īpatsvars transportā	2,3	0,9		5,5	1	5,5
RFNBO īpatsvars transportā	0	0	0,00002	0,6	-	1
RFNBO īpatsvars rūpniecībā izmantotajā ūdeņradī	0	0	0	0	-	42
ilgtspējīgo degvielu īpatsvars gaisa transportā	0	0	ND	ND	2	5
inovatīvas AE tehnoloģijas no jauna uzstādītajās AE jaudās	0	0	ND	ND	-	5

2. Energoefektivitāte

Mērķis	Faktiskā vērtība		Prognozētās vērtības 2030		Mērķa vērtība
	2021	2022	Bāzes scenārijs	Mērķu scenārijs	2030
kopējā enerģijas patēriņa apjoms (GWh)	52 291	50 088	47 856	46 877	44 717
enerģijas galapatēriņa apjoms (GWh)	48 511	46 081	44 468	42 433	40 240
kumulatīvs enerģijas galapatēriņa ietaupījums (GWh)	538,3	ND	1 535,9	20 869	29 522
publiskā sektora ēku renovētā ēku platība (kopā renovēti, milj. m ²)	ND	ND	ND	ND	2,5
publiskā sektora iestāžu enerģijas patēriņa ikgadējs samazinājums (% pret 2021. g.)	ND	ND	ND	ND	-1,9

3. Energo drošums un energoneatkarība

Mērķis	Faktiskā vērtība		Prognozētās vērtības 2030		Mērķa vērtība
	2021	2022	Bāzes scenārijs	Mērķu scenārijs	2030
importa īpatsvars bruto iekšzemes enerģijas patēriņā (%)	38,33	38,75	-	-	30

4. ES Iekšējo enerģijas tirgu integrācija

Mērķis	Faktiskā vērtība	Prognozētās vērtības 2030		Mērķa vērtība
	2023	Bāzes scenārijs	Mērķu scenārijs	2030
starspāvienojamība (%)	69,42	>70	>70	>70

5. Pētniecības, inovāciju un konkurētspējas mērķi

Mērķis	Faktiskā vērtība 2021	Mērķa vērtība 2030
Inovatīvi aktīvu uzņēmumu īpatsvars (%) no visiem uzņēmumiem	32 (2020)	>40
Globālais inovāciju indekss (vieta pasaulē)	38	30
Eiropas Inovāciju pārskats (pozīcija pārskatā)	25	20
Ieguldījumi P&I (% no IKP)	0,74	> 1,7
Privātā sektora ieguldījumi P&I (% no ieguldījumiem P&I)	33	40

Apzīmējumi:

Apzīmējums	Skaidrojums
	Obligātie mērķi saskaņā ar Regulu 2018/1999
	Ambiciozāks obligātais mērķis, salīdzinot ar sākotnējo NEKP jeb aktualizētajā NEKP mērķis nācis klāt
Prognozētā vērtība 2030 Mērķa scenārijā	2030. gada mērķa vērtība nav sasniedzama bāzes scenārijā (īstenojot tikai spēkā esošās rīcībpolitikas vai jau noteiktos pasākumus), bet mērķu scenārijā (nozaru ministriju un sociālo partneru izveidots rīcībpolitiku un pasākumu saraksts, kuri, balstoties uz modelēšanas rezultātiem, ļauj sasniegt mērķrādītāju vērtības)

2. pielikums. 2023. gadā mikroģenerācijā saražotās un patērētās elektroenerģijas vērtība atbilstoši neto norēķinu sistēmas principam (revidentu aplēse)

Mēnesis	Saražotās MWh ^{1,2}	Latvijas vidējā elektroenerģijas cena (EUR/MWh) ³	Saražotās elektrības vērtība EUR	Dabasgāzes patēriņš 2023. gadā (MWh) ⁴	Procentuāls sadalījums patēriņam	Patēriņš mēnesī saules paneļu lietotājiem (MWh)	Patērētās elektrības vērtība EUR	Starpība starp saražoto un patērēto EUR
Janvāris	831	99,74	82843	1119013	13%	13156	1312185	-1229342
Februāris	2901	113,77	330076	1198961	14%	14096	1603701	-1273625
Marts	8007	87,77	702791	1029792	12%	12107	1062640	-359850
Aprīlis	13519	65,89	890774	415398	5%	4884	321791	568983
Maijs	17412	78,02	1358464	228946	3%	2692	210005	1148459
Jūnijs	15234	98,7	1503561	340483	4%	4003	395096	1108464
Jūlijs	15091	83,84	1265268	209712	2%	2466	206712	1058556
Augusts	12973	102,49	1329564	407063	5%	4786	490494	839070
Septembris	7240	117,25	848866	510913	6%	6007	704288	144578

Mēnesis	Saražotās MWh ^{1,2}	Latvijas vidējā elektroenerģijas cena (EUR/MWh) ³	Saražotās elektrības vērtība EUR	Dabāsgāzes patēriņš 2023. gadā (MWh) ⁴	Procentuāls sadalījums patēriņam	Patēriņš mēnesī saules paneļu lietotājiem (MWh)	Patērētās elektrības vērtība EUR	Starpība starp saražoto un patērēto EUR
Oktobris	3732	87,37	326068	680542	8%	8001	699049	-372982
Novembris	1308	105,2	137648	1014442	12%	11927	1254682	-1117034
Decembris	577	89	51363	1250480	15%	14702	1308451	-1257087
Kopā	98825			8405745		98825		-741809

Apraksts: Izmantojot solarmaster.lv pieejamo pašpatēriņa kalkulatoru un Emisijas kvotu izsolīšanas instrumenta (EKII) tīmekļvietnes datus redzamo saules elektrostaciju kopējo jaudu, aprēķināts saules paneļu saražotais elektrības apjoms 2023. gadā pa mēnešiem. Izmantojot *Nord Pool* biržas (Latvijas apgabalā) vidējo elektrības cenu pa mēnešiem, tika aprēķināta saražotās un patērētās elektroenerģijas vērtība. Izmantojot datus par dabāsgāzes patēriņu Latvijā pa mēnešiem, tika aprēķināts procentuālais elektroenerģijas patēriņa sadalījums pa mēnešiem. Dabāsgāzes patēriņa sadalījums pa mēnešiem tika piemērots mājsaimniecību elektroenerģijas patēriņam, pieņemot, ka mājsaimniecības ar uzstādītiem saules paneļiem apkurei izmanto siltumsūkņus.

¹ <https://ekii.lv/index.php?page=atbalsts-majsaimniecibam>

³ <https://ast.lv/lv/electricity-market-review?year=2023&month=13>

² <https://www.solarmaster.lv/paspaterina-kalkulators/>

⁴ https://data.stat.gov.lv/pxweb/lv/OSP_PUB/START__NOZ__EN__ENB/ENB020m/table/tableViewLayout1/

Atsauces

- ¹ Regula [2018/1999](#); ES tiesību aktu pakete "[Gatavi mērķrādītājam 55 %](#)" – ES zaļās pārkārtošanās plāns - [Consilium](#) Resurss skatīts 2024.gada 16.decembrī.
- ² https://unfccc.int/sites/default/files/english_paris_agreement.pdf, resurss skatīts 2023. gada 6. septembrī.
- ³ MK 2020. gada 4. februāra rīkojums Nr. 46 "Par Latvijas Nacionālo enerģētikas un klimata plānu 2021.–2030. gadam" (zaudējis spēku 2024. gada 12. jūlijā).
- ⁴ MK 2024. gada 12. jūlija rīkojums Nr. 573 "Aktualizētais Nacionālais enerģētikas un klimata plāns 2021.–2030. gadam".
- ⁵ Regula [2018/1999](#).
- ⁶ Finanšu ministrijas informatīvā ziņojuma "Fiskālo risku deklarācija" (pieņemts zināšanai MK 2024. gada 20. augusta sēdē) 5. sadaļa.
- ⁷ Enerģētikas likuma 2. pants.
- ⁸ Enerģētikas likuma 4. pants.
- ⁹ MK 2020. gada 4. februāra rīkojums Nr. 46 "Par Latvijas Nacionālo enerģētikas un klimata plānu 2021.–2030. gadam" (zaudējis spēku 2024. gada 12. jūlijā).
- ¹⁰ MK 2024. gada 12. jūlija rīkojums Nr. 573 "Aktualizētais Nacionālais enerģētikas un klimata plāns 2021.–2030. gadam".
- ¹¹ NEKP izstrādī nosaka Regula [2018/1999](#). Regula nosaka gan NEKP iekļaujamo informāciju (Regulas [2018/1999](#) 3.–12. pants), gan arī NEKP saturu (Regulas [2018/1999](#) I un III pielikums). Tāpēc NEKP ir izstrādāts, ņemot vērā Regulas [2018/1999](#) nosacījumus un piemērojot MK noteikumu (2014. gada 2. decembris) Nr. 737 "[Attīstības plānošanas dokumentu izstrādes un ietekmes izvērtēšanas noteikumi](#)" [6.punktu](#), pēc iespējas ņemot vērā šajos noteikumos noteiktos nosacījumus politikas plānošanas dokumenta veidam – plāns.
- ¹² https://unfccc.int/sites/default/files/english_paris_agreement.pdf, resurss skatīts 2023. gada 6. septembrī.
- ¹³ Likums "Par Apvienoto Nāciju Organizācijas Vispārējās konvencijas par klimata pārmaiņām Parīzes nolīgumu". Latvijas Vēstnesis, 30, 2017. gada 8. februāris.
- ¹⁴ Līguma par Eiropas Savienības darbību (LESD) 194. pants. Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai, Reģionu komitejai un Eiropas Investīciju bankai. Pamatstratēģija spēcīgai Enerģētikas savienībai ar tālredzīgu klimata pārmaiņu politiku. [EUR-Lex - 52015DC0080 - LV - EUR-Lex \(europa.eu\)](#)
- ¹⁵ Latvijas ziņojums Apvienoto Nāciju Organizācijai par ilgtspējīgas attīstības mērķu ieviešanu – 2018. gads, 26. lpp. Pieejams: https://pkc.gov.lv/sites/default/files/inline-files/Latvija%20IAM%20Zinojums%20ANO_1.pdf, resurss skatīts 2023. gada 6. septembrī.
- ¹⁶ EK paziņojums "Tīru enerģiju ikvienam Eiropā". Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1485341914564&uri=CELEX:52016DC0860%2801%29>, resurss skatīts 2024. gada 26. jūlijā.
- ¹⁷ EK paziņojums "Ceļvedis virzībai uz konkurētspējīgu ekonomiku ar zemu oglekļa dioksīda emisiju līmeni 2050.g.". Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:52011DC0112&from=LV>, resurss skatīts 2024. gada 26. jūlijā.
- ¹⁸ <http://polsis.mk.gov.lv/documents/3323> Resurss skatīts 2024. gada 26. septembrī.
- ¹⁹ Saeimas 2020. gada 2. jūlija paziņojums "Par Latvijas Nacionālo attīstības plānu 2021.–2027. gadam (NAP2027)". <https://likumi.lv/ta/id/315879>.
- ²⁰ <http://polsis.mk.gov.lv/documents/6898>, resurss skatīts 2024. gada 26. septembrī.
- ²¹ <https://polsis.mk.gov.lv/documents/6507>, resurss skatīts 2024. gada 26. septembrī.
- ²² MK 2020. gada 28. janvāra informatīvais ziņojums "Latvijas stratēģija klimatneitralitātes sasniegšanai līdz 2050. gadam". <https://likumi.lv/ta/id/342214>.
- ²³ <http://polsis.mk.gov.lv/documents/7479>, resurss skatīts 2024. gada 26. septembrī.
- ²⁴ <http://polsis.mk.gov.lv/documents/6951>, resurss skatīts 2024. gada 26. septembrī.
- ²⁵ <https://polsis.mk.gov.lv/documents/7239>, resurss skatīts 2024. gada 26. septembrī.
- ²⁶ <https://polsis.mk.gov.lv/documents/7053>, resurss skatīts 2024. gada 26. septembrī.
- ²⁷ <https://polsis.mk.gov.lv/documents/6983>, resurss skatīts 2024. gada 26. septembrī.
- ²⁸ MK 2020. gada 4. septembra rīkojums Nr. 489 "Par Rīcības plānu pārejai uz aprītes ekonomiku 2020.–2027. gadam".
- ²⁹ <https://polsis.mk.gov.lv/documents/6588>, resurss skatīts 2024. gada 26. septembrī.

- ³⁰ <https://polsis.mk.gov.lv/documents/7398>, resurss skatīts 2024. gada 26. septembrī.
- ³¹ MK 2020. gada 24. novembra rīkojums Nr. 696 “Par Kūdras ilgtspējīgas izmantošanas pamatnostādņem 2020.–2030. gadam”.
- ³² MK 2022. gada 14. jūlija rīkojums Nr. 531 “Par Taisnīgas pārkārtošanās teritoriālo plānu”.
- ³³ Apstiprināts ar MK 2019. gada 21. maija rīkojumu Nr. 232 “[Par Jūras plānojamu Latvijas Republikas iekšējiem jūras ūdeņiem, teritoriālajai jūrai un ekskluzīvās ekonomiskās zonas ūdeņiem līdz 2030. gadam](#)”.
- ³⁴ MK 2022. gada 18. janvāra informatīvais ziņojums “Par Latvijas Kopējās lauksaimniecības politikas stratēģisko plānu 2023.–2027. gadam”.
- ³⁵ MK 2021. gada 12. aprīļa rīkojums Nr. 238 “Par plānu “Prioritārie rīcības virzieni meliorācijas politikā 2021.–2027. gadam””.
- ³⁶ Likumprojekts “Klimata likums”. Atbildīgā ministrija: KEM. Pieejams: https://tapportals.mk.gov.lv/legal_acts/7987de45-93fd-45e3-ac4c-948251c622d9, resurss skatīts 2024. gada 26. jūlijā.
- ³⁷ Likumprojekts “Transporta enerģijas likums”. Atbildīgā ministrija: KEM. Pieejams: https://tapportals.mk.gov.lv/legal_acts/b518c937-a744-4036-92b6-4e6995d3bd48, resurss skatīts 2024. gada 26. jūlijā.
- ³⁸ Likumprojekts “Piesārņojuma novēršanas likums operatoriem”. Atbildīgā ministrija: VARAM. Pieejams: https://tapportals.mk.gov.lv/legal_acts/57fcd77b-b0b7-48d3-b805-04fb33471bf5, resurss skatīts 2024. gada 26. jūlijā.
- ³⁹ Likumprojekts “Gaisa aizsardzības likums”. Atbildīgā ministrija: VARAM. Pieejams: https://tapportals.mk.gov.lv/legal_acts/68744e98-9a1a-4939-b27a-20b1d6f8ab3c, resurss skatīts 2024. gada 26. jūlijā.
- ⁴⁰ [Latvia 2024 – Analysis - IEA](#). Resurss skatīts 2024. gada 12. augustā.
- ⁴¹ Regula [2018/1999](#).
- ⁴² Finanšu ministrijas informatīvā ziņojuma “Fiskālo risku deklarācija” (pieņemts zināšanai MK 2024. gada 20. augusta sēdē) 5. sadaļa.
- ⁴³ NEKP ievada sadaļa.
- ⁴⁴ MK 2019. gada 7. maija rīkojums Nr. 210 “[Par Valdības rīcības plānu Deklarācijas par Artura Krišjāņa Kariņa vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību īstenošanai](#)”¹ (deklarācijā dotā uzdevuma numurs 062, pasākuma numurs 62.1).
- ⁴⁵ NEKP ievads.
- ⁴⁶ Regula [2018/1999](#)
- ⁴⁷ Regulas [2018/1999](#) 3.–12. pants.
- ⁴⁸ Regulas [2018/1999](#) I un III pielikums.
- ⁴⁹ Regula [2018/1999](#).
- ⁵⁰ MK 2014. gada 2. decembra noteikumu Nr. 737 “Attīstības plānošanas dokumentu izstrādes un ietekmes izvērtēšanas noteikumi” 6. punkts.
- ⁵¹ MK 2014. gada 2. decembra noteikumu Nr. 737 “Attīstības plānošanas dokumentu izstrādes un ietekmes izvērtēšanas noteikumi” 11. punkts.
- ⁵² MK 2014. gada 2. decembra noteikumu Nr. 737 “Attīstības plānošanas dokumentu izstrādes un ietekmes izvērtēšanas noteikumi” 13. punkts.
- ⁵³ NEKP 1. pielikums “Plāna rīcībpolitikas konteksta sasaiste ar Latvijā spēkā esošajiem politikas plānošanas dokumentiem un tajos noteiktajiem politikas virzieniem”.
- ⁵⁴ Aktualizētā NEKP 1.3. apakssadaļa “Plāna konteksts”.
- ⁵⁵ Saeimas 2023. gada 22. maija enerģētikas forums “Vai Latvijai ir nepieciešama ilgtspējīga, Latvijas tautsaimniecības interesēm atbilstoša enerģētikas stratēģija”.
- ⁵⁶ Aktualizētā NEKP 1.3. apakssadaļa “Plāna konteksts”.
- ⁵⁷ [XIV-2856 Dēl Lietuvos Respublikos Seimo 2012 m. birželio 26 d. nutarimo Nr. XI-2133 „Dēl Nacionalinės ener... \(e-tar.lt\)](#). Resurss skatīts 2024. gada 24. septembrī.
- ⁵⁸ [Lithuania energy vision to 2050 | EPSO-G \(epsog.lt\)](#). Resurss skatīts 2024. gada 24. septembrī.
- ⁵⁹ Regulas [2018/1999](#) 14. pants.
- ⁶⁰ MK 2024. gada 12. jūlija rīkojums Nr. 573 “Aktualizētais Nacionālais enerģētikas un klimata plāns 2021.–2030. gadam”.
- ⁶¹ Regulas 2018/1999 3.pants.
- ⁶² MK 2024. gada 12. jūlija rīkojuma Nr. 573 “Aktualizētais Nacionālais enerģētikas un klimata plāns 2021.–2030. gadam” 2. un 12. punkts.
- ⁶³ NEKP un aktualizētā NEKP 6.sadaļa “Integrētā uzraudzības un ziņošanas sistēma”.
- ⁶⁴ KEM 2024. gada 16. maija vēstule Nr. 1-13/875 *Par informācijas pieprasījumu revīzijas lietā Nr. 2.4.1-22/2023*.
- ⁶⁵ Regula [2018/1999](#).
- ⁶⁶ [EU-ETS price 2022-2024 | Statista](#) Resurss skatīts 2024. gada 4. aprīlī.

- ⁶⁷ KEM 2024. gada 16. maija vēstule Nr. 1-13/875 *Par informācijas pieprasījumu revīzijas lietā Nr.2.4.1-22/2023.*
- ⁶⁸ Regulas 2018/1999 27. pants.
- ⁶⁹ KEM 2024. gada 16. maija vēstule Nr. 1-13/875 *Par informācijas pieprasījumu revīzijas lietā Nr.2.4.1-22/2023.*
- ⁷⁰ Eiropas Parlamenta un Padomes 2023. gada 18. oktobra direktīvas (ES) 2023/2413, ar ko attiecībā uz atjaunīgo energoresursu enerģijas izmantošanas veicināšanu groza Direktīvu (ES) 2018/2001, Regulu (ES) 2018/1999 un Direktīvu 98/70/EK un atceļ Padomes Direktīvu (ES) 2015/652 (turpmāk – Direktīva 2023/2413) un Eiropas Parlamenta un Padomes 2023. gada 13. septembra direktīvas ES 2023/1791 par energoefektivitāti un ar ko groza Regulu (ES) 2023/955 (pārstrādāta redakcija).
- ⁷¹ KEM 2024. gada 16.maija vēstule Nr. 1-13/875 *Par informācijas pieprasījumu revīzijas lietā Nr.2.4.1-22/2023.*
- ⁷² NEKP Ievada sadaļa.
- ⁷³ NEKP Ievada sadaļa.
- ⁷⁴ NEKP 4. sadaļa “Rīcībpolitikas un pasākumi” un 4. pielikums.
- ⁷⁵ Aktualizētā NEKP 1. pielikuma “EK rekomendācijas” 2.1. sadaļa “EK rekomendācijas sākotnējā plāna gala versijai”.
- ⁷⁶ KEM 2024. gada 16. maija vēstule Nr. 1-13/875 *Par informācijas pieprasījumu revīzijas lietā Nr.2.4.1-22/2023.*
- ⁷⁷ Aktualizētā NEKP 3. sadaļa “Pašreizējā situācija, mērķi un rīcībpolitikas”.
- ⁷⁸ KEM 2024. gada 16. maija vēstule Nr. 1-13/875 *Par informācijas pieprasījumu revīzijas lietā Nr.2.4.1-22/2023.*
- ⁷⁹ Izvērtējums t. sk. atbilstoši MK 2022. gada 25. oktobra noteikumos Nr. 675 “Siltumnīcefekta gāzu inventarizācijas sistēmas, prognožu sistēmas un sistēmas ziņošanai par pielāgošanos klimata pārmaiņām izveidošanas un uzturēšanas kārtība” noteiktajam.
- ⁸⁰ MK 2020. gada 4. februāra rīkojuma Nr. 46 “Par Latvijas Nacionālo enerģētikas un klimata plānu 2021.–2030. gadam” 2. punkts un MK 2024. gada 12. jūlija rīkojuma Nr. 573 “Aktualizētais Nacionālais enerģētikas un klimata plāns 2021.–2030. gadam” 2. punkts.
- ⁸¹ NEKP 7. sadaļa “Plāna finansiālā ietekme”.
- ⁸² <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://videszinatne.rtu.lv/wp-content/uploads/2020/05/Nepiecie%C5%A1am%C4%81s-invest%C4%ABcijas-Latvijas-ener%C4%A3%C4%93tikas-un-klimata-m%C4%93r%C4%B7u-2030-izpildei.pdf>. Resurss skatīts 2024. gada 5. septembrī.
- ⁸³ Aktualizētā NEKP 5. sadaļa “Plāna finansiālā ietekme”.
- ⁸⁴ Informatīvais ziņojums “Fiskālo risku deklarācija”. Pieņemts zināšanai MK 2024. gada 20.augusta sēdē. Sēdes protokols Nr. 32 60. §.
- ⁸⁵ Kopumā piecu Eiropas enerģētikas savienības dimensiju ietvaros nav datu par 19 pasākumiem (seši dekarbonizācijas, viens energoefektivitātes, nulle enerģētiskās drošības un energoneatkarības, astoņi iekšējā enerģijas tirgus un četri pētniecības, inovācijas un konkurētspējas dimensijā), kā arī nav datu par nepieciešamo finansējumu priekš pielāgošanās klimata pārmaiņām.
- ⁸⁶ Finanšu ministrijas informatīvā ziņojuma “Fiskālo risku deklarācija” (pieņemts zināšanai MK 2024. gada 20.augusta sēdē) 5. sadaļa.
- ⁸⁷ FM aprēķini, balstoties uz NEKP informāciju.
- ⁸⁸ Izziņa 24-TA-1384: Plāna projekts (Jauns) Aktualizētais Nacionālais enerģētikas un klimata plāns 2021.–2030. gadam. https://tapportals.mk.gov.lv/legal_acts/f4ee17e0-b0f3-4171-a263-976a957bcbf7; NEKP 1. pielikuma 2. tabula “Detalizēts skaidrojums par EK rekomendāciju atjauninātā Plāna gala versijai ņemšanu vērā”.
- ⁸⁹ Aktualizētā NEKP 2.3.1. apakšsadaļa.
- ⁹⁰ Komisijas 2024. gada 26. janvāra paziņojums C/2024/1123 “Atjauninājums attiecībā uz datiem, kurus izmanto, lai aprēķinātu finanšu sankcijas, ko Komisija Eiropas Savienības Tiesai ierosina pārkāpuma procedūrās”.
- ⁹¹ Komisijas 2023. gada 4. janvāra paziņojums 2023/C 2/01 “Finanšu sankcijas pārkāpumu procedūrās”.
- ⁹² Ministru prezidenta 2023. gada 18. decembra rīkojums Nr. 2023/1.2.1.-328 “Par Enerģētikas, vides un klimata jautājumu komitejas izveidi”.
- ⁹³ MK iekārtas likums 2022. gada 13. decembra redakcijā.
- ⁹⁴ MK 2022. gada 20. decembra noteikumi Nr. 819 “Grozījumi MK 2020. gada 22. septembra noteikumos Nr. 588 “Ekonomikas ministrijas nolikums”.
- ⁹⁵ MK 2022. gada 23. decembra rīkojums Nr. 968 “Par Ekonomikas ministrijas un Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas reorganizāciju un klimata un enerģētikas ministrijas izveidošanu”.
- ⁹⁶ EM 2022. gada publiskais pārskats. Pieejams: <https://www.em.gov.lv/lv/publikācijas-un-parskati>, resurss skatīts 2023. gada 27. oktobrī.
- ⁹⁷ MK 2024. gada 7. jūnija rīkojuma Nr. 446 "Par Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas un Klimata un enerģētikas ministrijas reorganizāciju" 2.punkts.

- ⁹⁸ Tiesību akta projekta "Par Ekonomikas ministrijas un Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas reorganizāciju un Klimata un enerģētikas ministrijas izveidošanu" sākotnējās ietekmes (*ex-ante*) novērtējuma ziņojums (anotācija). Pieejams: <https://tapportals.mk.gov.lv/annotation/615f2675-4fc9-4b96-b897-ad444d4538f3>, resurss skatīts 2023. gada 24. oktobrī.
- ⁹⁹ MK 2022. gada 20. decembra noteikumu Nr. 817 "Klimata un enerģētikas ministrijas nolikums" 4. punkts.
- ¹⁰⁰ MK 2022. gada 20. decembra noteikumi Nr. 817 "Klimata un enerģētikas ministrijas nolikums" 13.punkts.
- ¹⁰¹ MK 2024. gada 7. jūnija rīkojuma Nr. 446 "Par Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas un Klimata un enerģētikas ministrijas reorganizāciju" 12.punkts.
- ¹⁰² MK 2020. gada 22. septembra noteikumi Nr. 588 "Ekonomikas ministrijas nolikums".
- ¹⁰³ MK 2022. gada 20. decembra noteikumu Nr. 819 "Grozījumi MK 2020. gada 22. septembra noteikumos Nr. 588 "Ekonomikas ministrijas nolikums"" anotācija.
- ¹⁰⁴ Valsts pārvaldes iekārtas likums; Publiskas personas kapitāla daļu un kapitālsabiedrību pārvaldības likums.
- ¹⁰⁵ Publiskas personas kapitāla daļu un kapitālsabiedrību pārvaldības likums.
- ¹⁰⁶ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2019/944, 43.pants.
- ¹⁰⁷ MK 2014. gada 30. septembra noteikumi Nr. 576 "Būvniecības valsts kontroles biroja nolikums".
- ¹⁰⁸ Enerģētikas likums; Energoefektivitātes likums; Elektroenerģijas tirgus likums; Biodeģvielas likums u. c.
- ¹⁰⁹ Enerģētikas likums 2024. gada 15. jūlija redakcijā. XVIII nodaļa.
- ¹¹⁰ 24-TA-2671 [Par Vides pārraudzības valsts biroja un Būvniecības valsts kontroles biroja reorganizāciju](#) Resurss skatīts 2024.gada 16.decembrī.
- ¹¹¹ Latvijas un Igaunijas vēja parka "ELWIND" projekta turpmāko virzību pārņems LIAA. Pieejams: <https://www.mk.gov.lv/lv/jaunums/latvijas-un-igaunijas-veja-parka-elwind-projekta-turpmako-virzibu-parnems-liaa>, resurss skatīts 2023. gada 12. oktobrī.
- ¹¹² KEM vēstules 2024. gada 7. jūnija Nr.1-13/983 pielikums "2023. gada 26. septembra Vienošanās Nr. 1-5.2/2023/12".
- ¹¹³ 2023. gada 26. septembra Vienošanās Nr. 1-5.2/2023/12 1. punkts.
- ¹¹⁴ 2023. gada 26. septembra Vienošanās Nr. 1-5.2/2023/12 2.1., 2.3., 2.4. apakšpunkts.
- ¹¹⁵ Enerģētikas likuma 72. pants.
- ¹¹⁶ Publiskas personas kapitāla daļu un kapitālsabiedrību pārvaldības likums.
- ¹¹⁷ EM 2024. gada 26. jūlija vēstule Valsts kontrolei Nr. 3.3-4/2024/4204N *Par informācijas pieprasījumu revīzijas lietā Nr.2.4.1-22/2023 (Latvenergo)*.
- ¹¹⁸ Apstiprināta ar AS "Latvenergo" 2022. gada 30. marta padomes lēmumu.
- ¹¹⁹ Publiskas personas kapitāla daļu un kapitālsabiedrību pārvaldības likuma 26. panta trešā un piektā daļa.
- ¹²⁰ Publiskas personas kapitāla daļu un kapitālsabiedrību pārvaldības likuma 57. panta ceturrtā daļa.
- ¹²¹ EM 2024. gada 26. jūlija vēstule Valsts kontrolei Nr. 3.3-4/2024/4204N *Par informācijas pieprasījumu revīzijas lietā Nr.2.4.1-22/2023 (Latvenergo)*.
- ¹²² Publiskas personas kapitāla daļu un kapitālsabiedrību pārvaldības likuma 107. panta otrās daļas 10. punkts.
- ¹²³ Publiskas personas kapitāla daļu un kapitālsabiedrību pārvaldības likuma 27. panta otrā, ceturrtā un piektā daļa.
- ¹²⁴ Publiskas personas kapitāla daļu un kapitālsabiedrību pārvaldības likums.
- ¹²⁵ EM 2024. gada 2. maija e-pasta vēstule *Par informācijas pieprasījumu revīzijas lietā Nr.2.4.1-22/2023* un KEM 2024. gada 18. jūnija vēstule Nr. 1-13/1051 *Par informācijas pieprasījumu revīzijas lietā Nr.2.4.1-22/2023*.
- ¹²⁶ MK 2020. gada 4. februāra rīkojuma Nr. 46 "Par Latvijas Nacionālo enerģētikas un klimata plānu 2021.–2030. gadam" 2. punkts un MK 2024. gada 12. jūlija rīkojuma Nr. 573 "Aktualizētais Nacionālais enerģētikas un klimata plāns 2021.–2030. gadam" 2. punkts.
- ¹²⁷ EM 2024. gada 2. maija e-pasta vēstule *Par informācijas pieprasījumu revīzijas lietā Nr.2.4.1-22/2023* un KEM 2024. gada 18. jūnija vēstule Nr. 1-13/1051 *Par informācijas pieprasījumu revīzijas lietā Nr.2.4.1-22/2023*.
- ¹²⁸ EM 2024. gada 2. maija e-pasta vēstule *Par informācijas pieprasījumu revīzijas lietā Nr.2.4.1-22/2023* un KEM 2024. gada 18. jūnija vēstule Nr. 1-13/1051 *Par informācijas pieprasījumu revīzijas lietā Nr.2.4.1-22/2023*.
- ¹²⁹ NEKP 8. sadaļa "Plāna pārskats un atjaunināšana".
- ¹³⁰ Regulas [2018/1999](#) 14. pants.
- ¹³¹ MK 2023. gada 5. decembra protokola Nr. 60 70. § "Informatīvais ziņojums "Aktualizētais Nacionālā enerģētikas un klimata plāna 2021.–2030. gadam projekts un tā kopsavilkuma iesniegšana Eiropas Komisijā izvērtēšanai" 23-TA-1961".
- ¹³² KEM 2024. gada 16. maija vēstule Valsts kontrolei Nr. 1-13/875 *Par informācijas pieprasījumu revīzijas lietā Nr.2.4.1-22/2023*.
- ¹³³ MK 2024.gada 9.jūlija sēdes protokola Nr. 28 59. § Plāna projekts "Aktualizētais Nacionālais enerģētikas un klimata plāns 2021.-2030. gadam" 24-TA-1384 4., 5. punkts.
- ¹³⁴ MK 2023. gada 5. decembra sēdes protokola Nr. 60 70. §.

- ¹³⁵ Aktualizētais NEKP, 3.4.7. apakšsadaļa.
- ¹³⁶ Energoapgādes izmaksu valsts atbalsta likums.
- ¹³⁷ MK 2023. gada 13. janvāra sēdes prot. Nr. 2 1.§ 2. punkts; likuma "Par valsts budžetu 2023. gadam un budžeta ietvaru 2023., 2024. un 2025. gadam" paskaidrojumi – KEM.
- ¹³⁸ Finanšu ministrijas Izdevumu pārskatīšanas darba grupas sanāksme ar KEM 2024. gada 31. maijā.
- ¹³⁹ MK 2024. gada 28. maija rīkojums Nr. 405 "Par apropriācijas pārdali".
- ¹⁴⁰ MK 2024. gada 28. maija rīkojums Nr. 405 "Par apropriācijas pārdali". Anotācija.
- ¹⁴¹ "MK un novērtē tās ieviešanu". [chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclefindmkaj/https://www.kem.gov.lv/sites/kem/files/media_file/kem_strategiskie_merki_2023-2024.pdf](https://www.kem.gov.lv/sites/kem/files/media_file/kem_strategiskie_merki_2023-2024.pdf). Resurss skatīts 2024. gada 27. septembrī.
- ¹⁴² MK 2022. gada 1. februāra instrukcija Nr. 1 "Kārtība, kādā izstrādā un aktualizē institūcijas darbības stratēģiju un novērtē tās ieviešanu".
- ¹⁴³ MK 2022. gada 1. februāra instrukcijas Nr. 1 "Kārtība, kādā izstrādā un aktualizē institūcijas darbības stratēģiju un novērtē tās ieviešanu" 5.punkts.
- ¹⁴⁴ <https://www.kem.gov.lv/lv/darba-plans> Resurss skatīts 2024. gada 12. septembrī.
- ¹⁴⁵ MK 2014. gada 2. decembra noteikumi Nr. 737 "Attīstības plānošanas dokumentu izstrādes un ietekmes izvērtēšanas noteikumi" 56.punkts.
- ¹⁴⁶ <https://www.kem.gov.lv/lv/darba-plans>. Resurss skatīts 2024. gada 12. septembrī.
- ¹⁴⁷ MK 2014. gada 2. decembra noteikumu Nr. 737 "Attīstības plānošanas dokumentu izstrādes un ietekmes izvērtēšanas noteikumi" 56. punkts.
- ¹⁴⁸ NEKP 6. sadaļa "INTEGRĒTĀ UZRAUDZĪBAS UN ZIŅOŠANAS SISTĒMA".
- ¹⁴⁹ NEKP 6. sadaļa "INTEGRĒTĀ UZRAUDZĪBAS UN ZIŅOŠANAS SISTĒMA".
- ¹⁵⁰ Enerģētikas un klimata modelēšana virzībā uz oglekļa neitralitāti. Publicēts: 2021. gada 12. jūnijā Enerģētika Valsts pētījumu programma (VPP) Vispārīgā informācija Sākums 07/12/2018 Noslēgums 06/12/2021 Projekta nr. VPP-EM-2018/NEKP_0001 <https://www.lzp.gov.lv/lv/projekts/energetikas-un-klimata-modelesana-virziba-uz-oglekla-neitralitati> Resurss skatīts 2024. gada 17. aprīlī.
- ¹⁵¹ Enerģētikas un klimata modelēšana virzībā uz oglekļa neitralitāti, VPP-EM-2018/NEKP_0001 MONITORINGA SISTĒMAS IZSTRĀDE [download \(lzp.gov.lv\)](https://www.lzp.gov.lv). Resurss skatīts 2024. gada 17. aprīlī.
- ¹⁵² KEM 2024. gada 16. maija vēstule Valsts kontrolei Nr. 1-13/875 *Par informācijas pieprasījumu revīzijas lietā Nr.2.4.1-22/2023*.
- ¹⁵³ Enerģētikas likums 2024. gada 15. jūlija redakcijā. XVIII nodaļa.
- ¹⁵⁴ Enerģētikas likums 2024. gada 15. jūlija redakcijā. XVIII nodaļas 86. punkts.
- ¹⁵⁵ Enerģētikas likums 2024. gada 15. jūlija redakcijā. XVIII nodaļa.
- ¹⁵⁶ KEM 2024. gada 16. maija vēstule Valsts kontrolei Nr. 1-13/875 *Par informācijas pieprasījumu revīzijas lietā Nr.2.4.1-22/2023*.
- ¹⁵⁷ MK 2019. gada 3. decembra rīkojums Nr. 609 "Par Nacionālo enerģētikas un klimata padomi".
- ¹⁵⁸ MK 2019. gada 3. decembra rīkojuma Nr. 609 "Par Nacionālo enerģētikas un klimata padomi" anotācija.
- ¹⁵⁹ MK 2019. gada 3. decembra rīkojuma Nr. 609 "Par Nacionālo enerģētikas un klimata padomi" 1. punkts.
- ¹⁶⁰ MK 2019. gada 3. decembra rīkojuma Nr. 609 "Par Nacionālo enerģētikas un klimata padomi" 2. punkts.
- ¹⁶¹ MK 2019. gada 3. decembra rīkojuma Nr. 609 "Par Nacionālo enerģētikas un klimata padomi" 6. punkts.
- ¹⁶² MK 2019. gada 3. decembra rīkojuma Nr. 609 "Par Nacionālo enerģētikas un klimata padomi" 4. punkts.
- ¹⁶³ Ekonomikas ministrija. Nacionālā enerģētikas un klimata padome un tās darba grupas. Pieejams: <https://www.em.gov.lv/lv/nacionala-energetikas-un-klimata-padome-un-tas-darba-grupas>, resurss skatīts 2023. gada 3. novembrī.
- ¹⁶⁴ Ekonomikas ministrija. Nacionālā enerģētikas un klimata padome un tās darba grupas (līdz 2021. gadam). <https://www.em.gov.lv/lv/nacionala-energetikas-un-klimata-padome-un-tas-darba-grupas-lidz-2021-gadam>, resurss skatīts 2024. gada 3. jūnijā.
- ¹⁶⁵ MK 2019. gada 3. decembra rīkojums Nr. 609 "Par Nacionālo enerģētikas un klimata padomi".
- ¹⁶⁶ MK 2024. gada 12. jūlija rīkojums Nr. 573 "Aktualizētais Nacionālais enerģētikas un klimata plāns 2021.–2030. gadam".
- ¹⁶⁷ MK 2024. gada 12. jūlija rīkojuma Nr. 573 "Aktualizētais Nacionālais enerģētikas un klimata plāns 2021.–2030. gadam" 5.punkts.
- ¹⁶⁸ MK 2024. gada 12. jūlija rīkojuma Nr. 573 "Aktualizētais Nacionālais enerģētikas un klimata plāns 2021.–2030. gadam" 5. un 10. punkts.

¹⁶⁹ Ministru prezidenta 2023. gada 18. decembra rīkojums Nr. 2023/1.2.1.-328 “Par Enerģētikas, vides un klimata jautājumu komitejas izveidi”.

¹⁷⁰ Ministru prezidenta 2023. gada 18. decembra rīkojuma Nr. 2023/1.2.1.-328 “Par Enerģētikas, vides un klimata jautājumu komitejas izveidi”. 3. punkts.

¹⁷¹ MK 2024. gada 12. jūlija rīkojuma Nr. 573 “Aktualizētais Nacionālais enerģētikas un klimata plāns 2021.–2030. gadam” 4.punkts.

¹⁷² <https://www.mk.gov.lv/lv/energetikas-vides-un-klimata-jautajumu-komiteja>. Resurss skatīts 2024. gada 14. oktobrī.

¹⁷³ Ministru prezidenta 2023. gada 18. decembra rīkojuma Nr. 2023/1.2.1.-328 “Par Enerģētikas, vides un klimata jautājumu komitejas izveidi” 5. punkts.

¹⁷⁴ Ekonomikas ministrija un Būvniecības valsts kontroles birojs kopā administrējuši septiņus energoresursu cenu ārkārtēja pieauguma samazinājuma pasākumus:

- 1) atbalsts elektroenerģijas sistēmas pakalpojuma maksas samazinājumam (atbalsta periods 01.12.2021.–30.04.2022.);
- 2) atbalsts elektroenerģijas sistēmas pakalpojuma maksas samazinājumam komersantiem (atbalsta periods 01.10.2022.–30.04.2023.);
- 3) atbalsts obligātā iepirkuma un jaudas komponentes samazinājumam (atbalsta periods 01.01.2022.–30.04.2022.);
- 4) atbalsts elektroenerģijas maksas samazinājumam (atbalsta periods 01.10.2022.–31.12.2022.);
- 5) atbalsts maksas samazinājumam par patērēto dabasgāzi mājāsaimniecībām (atbalsta periodi 01.01.2022.–30.04.2022.; 01.07.2022.–30.04.2023.);
- 6) atbalsts maksas samazinājumam par centralizētās siltumapgādes pakalpojumiem mājāsaimniecībām (atbalsta periodi 01.01.2022.–30.04.2022.; 01.10.2022.–30.04.2023.);
- 7) atbalsts energoietilpīgiem apstrādes rūpniecības komersantiem (atbalsta periods 01.02.2022.–31.12.2022.).

Atbalsta pasākumi īstenoti divos atbalsta periodos: Ekonomikas ministrija nodrošinājusi atbalsta pasākumu administrēšanu laikāno 2021. gada decembra līdz 2022. gada 30. aprīlim, Būvniecības valsts kontroles birojs – no 2022. gada 1. jūlija.

¹⁷⁵ Revidentu veiktais apkopojums, izmantojot <https://www.elektroenerģija.lv/> datus, kas apkopo elektroenerģijas tirgotāju jauniem klientiem piedāvātās cenas. Esošo klientu cenas var būt atšķirīgas, atkarībā no izvēlēta produkta un līguma noslēgšanas laika. Skatīts 2024. gada 16. oktobrī.

¹⁷⁶ No 2022. gada 1. oktobra līdz 2023. gada 30. aprīlim.

¹⁷⁷ MK 2024. gada 3. septembra noteikumi Nr. 592 “Energoapgādes izmaksu valsts atbalsta noteikumi”.

¹⁷⁸ [EKII.LV - INFORMATĪVIE MATERIĀLI](https://www.ekii.lv). Skatīts 2024. gada 16. oktobrī.

¹⁷⁹ [Elektroapgādes apskats \(sadalestikls.lv\)](https://www.sadalestikls.lv). Skatīts 2024. gada 16. oktobrī.

¹⁸⁰ <https://tapportals.mk.gov.lv/annotation/11162ef3-fea7-416d-b5fc-7e7e22309348>. Resurss skatīts 2024. gada 26. jūnijā.

¹⁸¹ MK 2020. gada 4. februāra rīkojums Nr. 46 “Par Latvijas Nacionālo enerģētikas un klimata plānu 2021.–2030. gadam”, zaudējis spēku 2024. gada 12. jūlijā.

¹⁸² MK 2022. gada 1. marta noteikumu Nr. 150 “Emisijas kvotu izsolīšanas instrumenta finansēto projektu atklāta konkursa “Siltumnīcefekta gāzu emisiju samazināšana mājāsaimniecībās – atbalsts atjaunojamo energoresursu izmantošanai” nolikums” 52. punkts.

¹⁸³ 2022. gada 14. jūlija likums “Grozījumi Elektroenerģijas tirgus likumā”, iesniegti izskatīšanai Saeimā 2022. gada 2. jūlijā.

¹⁸⁴ Projekta iesniegumu skaits pa mēnešiem, resurss pieejams: <https://ekii.lv/index.php?page=atbalsts-majsaimniecibam>, resurss skatīts 2024. gada 8. novembrī.

¹⁸⁵ OECD (2016). *Driving Performance at Latvia's Public Utilities Commission, The Governance of the Regulators*, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/9789264257962-en>, resurss skatīts 2024. gada 21. martā.

¹⁸⁶ Latvijā uzstādītās elektroenerģijas jaudas pēc ražošanas tipa, resurss pieejams [Data View \(entsoe.eu\)](https://www.entsoe.eu), resurss skatīts 2024. gada 21. martā.

¹⁸⁷ Ekonomikas ministrijas 2024.gada 14. decembrī elektroniski sniegtā informācija.

¹⁸⁸ AS “Augstsprieguma tīkls” prezentācijā sniegtā informācija, resurss pieejams: [PowerPoint Presentation \(ast.lv\)](https://www.augstspriegumatisks.lv), resurss skatīts 2024. gada 21. martā.

¹⁸⁹ AS “Latvenergo”. “Latvenergo koncernā 2023.gads bija izcils elektroenerģijas ražošanas gads”. 2024. gada 29. februārī. Resurss pieejams: [Latvenergo koncernā 2023.gads bija izcils elektroenerģijas ražošanas gads - Latvenergo](https://www.latvenergo.lv), resurss skatīts 2024. gada 21. martā.

¹⁹⁰ Resurss pieejams: <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/ekonomika/09.02.2024-lietuva-darbu-sak-latvenergo-10-miljonus-eiro-verts-saules-enerģijas-parks.a542288/>, resurss skatīts 2024. gada 21. martā.

- ¹⁹¹ Resurss pieejams: <https://latvenergo.lv/lv/jaunumi/preses-relizes/relize/latvenergo-2024gada-pirma-pusgada-rezultati-lidz-sim-lielakas-investicijas-jaunas-atjaunigo-energoresursu-razotnes-un-liderpozicijas-razosana-baltija>
Resurss skatīts 2024. gada 4. oktobrī.
- ¹⁹² KEM 2024. gada 24. janvārī Saeimas Ilgtspējīgas attīstības komisijā sniegtā prezentācija “Energētikas rīcībpolitika 2023-2030”, resurss pieejams: [Latvijas Republikas Saeima](#), resurss skatīts 2024. gada 4. aprīlī.
- ¹⁹³ AS “Augstsprieguma tīkls”, AS “Sadales tīkls” un AS “Conexus”.
- ¹⁹⁴ Likuma “Par sabiedrisko pakalpojumu regulatoriem” 1. pants.
- ¹⁹⁵ Resurss pieejams: [SPRK sagatavojusi lēmumu projektus par kapitāla atdeves likmēm 2024.gadam visās regulētajās nozarēs | SPRK](#), resurss skatīts 2024. gada 4. aprīlī.
- ¹⁹⁶ Latvijas Republikas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2024. gada 12. janvāra SPRIEDUMS. Lieta Nr. A43007818, SKA-5/2024 [ECLI:LV:AT:2024:0112.A43007818.16.S](#), resurss skatīts 2024. gada 4. aprīlī.
- ¹⁹⁷ OECD (2016). *Driving Performance at Latvia's Public Utilities Commission, The Governance of the Regulators*, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/9789264257962-en>, resurss skatīts 2024. gada 4. aprīlī.
- ¹⁹⁸ Silthoe, H, Cockerill, T, Hughes, KJ et al. (4 more authors) (2016). “Developing an optimal electricity generation mix for the UK 2050 future”. *Energy*, 100. pp. 363-373. ISSN 0360-5442 <https://doi.org/10.1016/j.energy.2016.01.077>, resurss skatīts 2024. gada 4. aprīlī.
- ¹⁹⁹ Prina, Matteo & Barchi, Grazia & Osti, Stefano & Moser, David. (2023). “Optimal future energy mix assessment considering the risk of supply for seven European countries in 2030 and 2050”. *e-Prime - Advances in Electrical Engineering, Electronics and Energy*. 5. 100179. 10.1016/j.prime.2023.100179. Resurss skatīts 2024. gada 4. aprīlī.
- ²⁰⁰ Resurss pieejams: [Energētikas un klimata modelēšana virzībā uz oglekļa neitralitāti | VIDES ZINĀTNE \(rtu.lv\)](#), resurss skatīts 2024. gada 4. aprīlī.
- ²⁰¹ Resurss pieejams: [1 TIMES-modela-uzturesana-un-aktualizesana.pdf \(rtu.lv\)](#), resurss skatīts 2024. gada 4. aprīlī.
- ²⁰² Resurss pieejams: [nekp_sab_apsriesana_kopa_27062024.pdf \(kem.gov.lv\)](#). 26. lpp., resurss skatīts 2024. gada 28. jūnijā.
- ²⁰³ Informatīvais ziņojums “Par Eiropas Savienības Transporta, telekomunikāciju un enerģētikas ministru padomes 2024. gada 4. marta sanāsmē izskatāmajiem jautājumiem”, resurss pieejams: https://tapportals.mk.gov.lv/attachments/legal_acts/document_versions/69a13129-d858-4dff-95c4-c8172caciaa89/download, resurss skatīts 2024. gada 28. jūnijā.
- ²⁰⁴ Informatīvais ziņojums “Par Eiropas Savienības Transporta, telekomunikāciju un enerģētikas ministru padomes 2024. gada 4. marta sanāsmē izskatāmajiem jautājumiem”, resurss pieejams: https://tapportals.mk.gov.lv/attachments/legal_acts/document_versions/69a13129-d858-4dff-95c4-c8172caciaa89/download, resurss skatīts 2024. gada 28. jūnijā.
- ²⁰⁵ Informatīvais ziņojums “Par Eiropas Savienības Transporta, telekomunikāciju un enerģētikas ministru padomes 2024. gada 4. marta sanāsmē izskatāmajiem jautājumiem”, resurss pieejams: https://tapportals.mk.gov.lv/attachments/legal_acts/document_versions/69a13129-d858-4dff-95c4-c8172caciaa89/download, resurss skatīts 2024. gada 28. jūnijā.
- ²⁰⁶ Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisijas 2013. gada 26. jūnija lēmums Nr. 1/4 “Tīkla kodekss elektroenerģijas nozarē”. <https://likumi.lv/ta/id/257943>, resurss skatīts 2024. gada 4. aprīlī.
- ²⁰⁷ Balansēšanas tirgus ceļa karte, resurss pieejams: [Baltic_balancing_status_2023.pdf \(ast.lv\)](#), resurss skatīts 2024. gada 4. aprīlī.
- ²⁰⁸ Balansēšanas tirgus ceļa karte, resurss pieejams: [Baltic_Balancing_Roadmap-2024-infographic.jpg \(1920x1080\) \(ast.lv\)](#), resurss skatīts 2024. gada 4. aprīlī.
- ²⁰⁹ Balansēšanas tirgus ceļa karte, resurss pieejams: [Baltic_balancing_status_2023.pdf \(ast.lv\)](#), resurss skatīts 2024. gada 4. aprīlī.
- ²¹⁰ Valsts kontrole. “Revīziju standarti”. Pieejams: <https://lrvk.gov.lv/lv/par-mums/valsts-kontrole/normativie-akti/reviziju-standarti>, resurss skatīts 2024. gada 12. novembrī.
- ²¹¹ Regula [2018/1999](#).
- ²¹² MK 2019. gada 3. decembra rīkojums Nr. 609 “Par Nacionālo enerģētikas un klimata padomi”.
- ²¹³ Atbilstoši revīzijas izlasei (AS “Augstsprieguma tīkls”, AS “Latvenergo”, AS “Sadales tīkls”).
- ²¹⁴ OECD (2016). *Driving Performance at Latvia's Public Utilities Commission, The Governance of the Regulators*, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/9789264257962-en>, resurss skatīts 2024. gada 4. aprīlī.